

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

Literární skupiny a spolky v českých zemích po roce 1990

Aleš Misař

Diplomová práce

2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Nymburce dne 5. 11. 2017

Aleš Misař

Poděkování:

Zvláštní díky patří docentu Radkovi Malému za počáteční náměty a doktoru Antonínu K. K. Kudláčovi potom za příspěvek k dokončení, podložení i dobroušení této práce. Děkuji Univerzitě Pardubice za nebývalé inspirativní prostředí a veškeré dveře otevřené k vědění. Nakonec děkuji rodině za svatou trpělivost, s níž mě podporovala při plnění povinností i snů.

NÁZEV

Literární skupiny a spolky v českých zemích po roce 1990

ABSTRAKT

Cílem této práce je popsat podobu, povahu a činnost vybraných skupin s těžištěm působení po roce 1990. Hlavní podmínkou výběru je neformální povaha daného uskupení. Zvolenou metodou je průzkum písemných i elektronických pramenů bezprostředně spjatých s činností uskupení a neméně důležitý je terénní průzkum a rozhovory s jejich aktivními, popřípadě bývalými členy. Prostředkem popisu je nově vyvinutá typologie skupin a spolků. Práce přinese přehled nejdůležitějších uskupení ve stručném historickém exkurzu a nabídne jejich diachronní i synchronní srovnání. Výsledky bádání se pokusíme zabudovat do širšího rámce fenoménu literárního sdružování a stanovit, do jaké míry vybrané skupiny navazují na tradici v tomto směru. V závěru se pokusíme určit, zda je literární sdružování spíše anachronismem postrádajícím smyslu i zastánce, anebo je naopak stále oblíbeným prvkem v literárním provozu v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA

literární skupina, literární sdružování, spolek, okruh, generace, regionální literatura, nezavedení autoři

TITLE

Literary groups and clubs after the year 1990 in Czech Republic

ABSTRACT

The aim of this thesis is to characterize the identity, nature and activity of selected groups that have mostly been active after the year 1990. The main condition of selection lies in the informal nature of the given group. The chosen research method is a search through the written and electronic sources that are closely connected with the activities of the groups and, less important is a field research, and interviews with their active or past members. As an instrument of description, a new typology for groups and clubs has been applied. The thesis also presents a brief review of the most important groups and offers both the diachrony and synchrony comparison viewpoint thereof. We will built the results of research into the more common frame of the phenomenon of the literary grouping and assess to what extent the

selected groups continue the tradition in this direction. Eventually, we will define whether the literary grouping is more likely an anachronism that lacks any sense and defenders, or, in contrast, a still popular feature of the literary life in Czech Republic.

KEY WORDS

literary group, literary groupings, club, circle, generation, regional literature, not well known authors

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. VYMEZENÍ PŘEDMĚTU PRÁCE.....	5
2. 1 Literární skupina jako slovníkové heslo.....	5
2. 2 Postup při výběru skupin v této práci.....	8
2. 3 Znaky literárních skupin: primární.....	8
2. 3. 1 Hledisko identifikační	10
2. 3. 2 Hledisko sjednocující	11
2. 3. 3 Hledisko interní a externí aktivity	12
2. 3. 4 Hledisko tvůrčí	12
2. 4 Znaky literárních skupin: sekundární	12
2. 4. 1 Hledisko strukturální	13
2. 4. 2 Hledisko regionální	13
2. 4. 3 Hledisko generační a osobnostní	13
3. K TRADICI LIT. SDRUŽOVÁNÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH	15
3. 1 Devětsil vs. Literární skupina. Tření i spojnice	15
3. 2 Skupina surrealistů v Československu	17
3. 3 Protektorát. Okruh kolem Kamila Bednáře. Ohnice	18
3. 4 Skupina 42 a skupina Ra.....	19
3. 5 Generace Května	20
3. 6 Předběžné závěry pro výzkum. Dichotomie	21
4. VÝCHODISKO NA ROZHRANÍ. OKOLO ROKU 1990	24
5. SPIRITUÁLNÍ ODRAZ. PORTÁL A SKUPINA XXVI	26
5. 1 Portál	26
5. 2 Skupina XXVI	28
5. 2. 1 Stručná historie skupiny do roku 1990	29
5. 2. 2 Vývoj skupiny po roce 1990	32
5. 2. 2. 1 Dva návrhy manifestu	34
5. 2. 2. 2 Konfrontace s M. C. Putnou	35
5. 2. 2. 3 Roman Szpuk a jeho myšlenková východiska	37
5. 2. 3 Současný stav a shrnutí	38

6. PROGRAMOVÉ SKUPINY	40
6. 1 Pokoušení programovosti. Manifesty po roce 1990	40
6. 2 Básnická skupina Fantasía	42
6. 2. 1 Myšlenková východiska skupiny	44
6. 2. 2 Společná sbírka poezie	47
6. 2. 3 Ohlasy na vznik a činnost skupiny	47
6. 2. 4 Současná situace. Vyhledky	48
6. 3 Literární skupina A. I. V.	49
6. 3. 1 Stručná historie	49
6. 3. 2 Koncepce modrého humoru	51
6. 3. 3 Penězokazi. Cyklus pro divadlo	52
6. 3. 4 Shrnutí	53
7. USKUPENÍ SE SILNOU VAZBOU NA REGION	54
7. 1 Kýchání do sazí	54
7. 1. 1 Od kořenů k prvnímu almanachu	55
7. 1. 2 Výroční pořad Kýchání do sazí a síť undergroundu	57
7. 2 Literární kroužek Kolín. Ztroskotání na přelomu epoch	58
7. 3 Literární spolek v Jičíně	60
7. 3. 1. Stručná historie spolku a její milníky	61
7. 3. 1. 1 <i>Od iniciační schůze k prvnímu almanachu</i>	61
7. 3. 1. 2 <i>První krize i první almanachy</i>	62
7. 3. 1. 3 <i>Rozmach spolku a navazování kontaktů</i>	64
7. 3. 2 Fenomén: literární soutěž Řehečská slepice	67
7. 3. 3 Hierarchie ve spolku a podmínky členství	68
7. 3. 4 Shrnutí aktivit LiS	69
7. 4. Pegas klub Mělník	69
7. 4. 1 Představení klubu a náplň činnosti	70
7. 4. 2 Stručná historie klubu a její milníky	71
7. 4. 3 Hierarchie a vedení klubu	72
7. 5 Literární klub Petra Bezruče	75
7. 5. 1 Stručná historie klubu	75
7. 5. 2 Rozsah aktivit	76
7. 5. 3 Osobnost Miloslava Olivy	79
7. 5. 4 Spolupráce s jinými literárními spolky	80

7. 5. 5 Shrnutí	81
8. LITERÁRNÍ SKUPINY KONZULTAČNÍ	82
8. 1 Psahlavci. Chrudim	82
8. 1. 1 Stručná historie a charakteristika klubu	83
8. 1. 2 Měsíčník Psahlavci	84
8. 1. 3 Shrnutí	86
8. 2 Ason-klub. Plzeň	86
8. 2. 1 Stručně dějiny a rozsah činnosti klubu	87
8. 2. 2 Listy Ason-klubu	89
8. 2. 3 Shrnutí	90
8. 3 Literární Klub Nadi Benešové v Čáslavi	92
8. 3. 1 Poslání klubu a náplň činnosti	93
8. 3. 2 Shrnutí	95
9. LITERÁRNÍ SKUPINY SPONTÁNNĚ-AKČNÍ	96
9. 1. PaRaNoJa a královopolský okruh a Weles. Symbióza	96
9. 1. 1 PaRaNoJa	96
9. 1. 2 Královopolský okruh	97
9. 1. 3 Přejít k okruhu autorů kolem redakce Welesu	98
9. 1. 4 Shrnutí	98
9. 2 Mladí básníci pražští. Bezejmenná generace	99
9. 3 Poezie R170 cigaret. Jičín	100
9. 4 Zlatoválky	101
10. ZÁVĚR	103
11. BIBLIOGRAFIE	109
RESUMÉ	114

1. ÚVOD

Literární sdružování obecně má v českých zemích bohatou a dlouholetou tradici. Její kořeny sahají do 50. let 19. století do období první výraznější diferenciaci názorů v otázkách úkolů národní literatury. Také po následující dekádě se objevovaly další literární spolky a kluby – jako důkaz názorového štěpení, a naproti tomu i vůle sdružovat se jedné platformě společně sdíleného zájmu.

Předpokládáme, že společensko-politické změny následující po sametové revoluci v listopadu 1989 otevřely zcela nové možnosti pro literární život v Československu. Návrat k principům parlamentní demokracie a občanské společnosti znamenaly také návrat k respektování základních lidských práv a svobod a mimo to velkou příležitost pro vznik nejrůznějších literárních uskupení. Mocenský monopol Komunistické strany Československa držel do té doby pod kontrolou všechny vrstvy společnosti i její činnost, netrpěl vznik jakýchkoli spolků bez vědomí příslušných orgánů politické správy, a udržoval tak oficiální tvář kultury monolitickou. Toto omezení se kromě těch literárních týkalo i jakýchkoli zájmových uskupení, literární nevyjímaje. Jejich svéráz i různorodost se mohly projevat pouze v ilegilitě, tedy mimo těchto oficiálních struktur.

Po odstranění bariér včetně zrušení tří komunikačních okruhů – literatury exilové, oficiální a samizdatové – tedy bylo možno očekávat, že vznikne poměrně velké množství nových uskupení. Literární život, náhle zbavený ideologicko-politických pout, měl v demokracii najít příznivé podmínky, aby ukázal svou rozrůzněnost a pluralitu i navenek.¹ Perspektivy byly otevřené a přímo vyzývaly ke střetům o charakter a směřování literární tvorby. V tradici literárního sdružování navíc bylo nač navazovat. Tak mohutný a dalekosáhlý společensko-politický převrat, jakým sametová revoluce bezesporu byla, mohl vzbudit naděje, že se bude opakovat situace z jiného převratu – rozpadu habsburské monarchie a vzniku první Československé republiky – a že opět jako tehdy nastane diskusní kvas provázený vznikem nejrůznějších myšlenkových proudů a skupin tyto proudy hájících. Situace se nakonec měla vyvíjet poněkud jinak, ani nově nabytá svoboda projevu adeptům na zakládání skupin rozhodně nic nezjednodušovala.

Sametová revoluce a následující období na prahu 90. let nevybíravě postavily spisovatele a básníky před prostou a přitom velmi vážnou otázkou: Co si počít dále? Proč psát, o čem a pro koho? A ve chvílích po odstranění diktátu KSČ zejména: Navzdory komu? Spolu s vládou

¹ .rv. MACHALA, L.: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*, Olomouc: Rubico 1996, s. 11.

jedné strany se ztratila jedna silná negativní motivace pro spisovatele. Ilegální uskupení přišla o protivníka, který jim dával důvod držet při sobě. Náhle nebylo proti čemu se vymezovat, nebylo co rozbíjet ani čemu vzdorovat. Mohlo se zdát se, že podobně jako po roce 1918 nebo 1945 bude na pořadu dne tvořit, nikoli bořit. V celospolečenské euforii, jež nepopíratelně zavládla, se daly se očekávat manifesty, experimentování, nové směry a také spolky, které by tyto proudy společným postupem hájily. Namísto toho jsme mohli být svědky paradoxu: zatímco v politické rovině se i pod vlivem celospolečenské euforie vyrýsovalo nemálo nových politických subjektů, stran a hnutí, podobná krystalizace v literárním životě neproběhla. Literatura ponejvíce zůstala záležitostí jednotlivců a jejich aktivit a spolčování v podobě literárních spolků příliš nepřála.² Důkazem toho může být osud Obce spisovatelů, jež po roce 1989 nedokázala získat patřičný respekt ani u veřejnosti, ani u ze strany autorů a ustoupila do pozadí, stala téměř „neviditelnou“. Až na podzim 2014 v rozhořčené reakci na tuto nečinnost ustanovila skupina spisovatelů mladší generace „profesní“ Asociaci českých spisovatelů. Nutno dodat, že ani přes počáteční mediální rozruch se ani jí doposud nedaří dostat do povědomí širší veřejnosti, nevykazuje žádnou viditelnou aktivitu.³

Je tedy patrné, že najít jednotnou oficiální platformu, jež by mohla sdružovat všechny slovesné tvůrce bez ohledu na věk či žánrové vymezení, se v polistopadovém vývoji nedařilo a i v budoucí perspektivě se to jeví jako velmi obtížné.

Tato práce se ovšem zaměřuje téměř výhradně na literární spolky, které nemají povahu organizace a jež více méně stojí mimo oficiální struktury. Ukazuje se totiž, že jakmile svou pozornost „decentralizujeme“ a obrátíme ji například do regionů nebo do „skrytějších“ sociálních vrstev, objevíme nemálo literárních skupin jako důkaz, že vůle k literárnímu sdružování přetrvává.

Vlastním cílem této práce je sestavit hlubší portrét vybraných uskupení, tj. popsat dobové a společenské okolnosti a motivace, za kterých vznikly; dále potom jejich zvyky a způsoby spolupráce, prezentace navenek, veškeré ediční aktivity, almanachy, periodika a v linii „živé“ literatury též literární programy pro veřejnost; pokusíme se popsat složení jejich členské základny zejména z hlediska generačního, případně pravidel pro členství. Tyto prvky u jednotlivých skupin v synchronním smyslu porovnáme a pokusíme se najít některé opakující

² Rovněž Machala přisuzoval spolkům a skupinám významnou roli v dějinách novodobé české literatury a mimo jiné tvrdil: „Až léta normalizace jako by tendenci literátů vytvářet užší společenství tmelená určitým programem či poetikou zcela paralyzovala.“ In MACHALA, L.: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*, Olomouc: Rubico 1996, s. 11.

³ K tomu viz: *Asociace spisovatelů* [online], Asociace spisovatelů © 2015 [cit. 5.11.2017] Dostupné z: <http://asociacespisovatelu.cz/>

se rysy. Zvolené rozpětí let 1990-2017 je stále velmi široké, v jeho rámci tedy někdy půjde o diachronní srovnání. Ne všechna uskupení působila po celé toto období, některá záhy zanikla a jiná jsou naopak ještě velmi mladá. Nakonec je třeba zdůraznit ještě oblast interakce: u souběžně působících skupin bude zajímavé sledovat jejich vzájemnou komunikaci, výpomoc a předávání inspiračních podnětů a pochopitelně – ovšem v drobnější míře – také sváry.

Na počátku výzkumu si připravíme teoretickou půdu. Nejprve na poli terminologie zaostříme pozornost na pojem „skupina“ jako slovníkový pojem a na jeho základě objasníme, která uskupení budou spadat do předmětu bádání a co ovlivnilo náš výběr skupin pro tuto práci. Dále provedeme stručný historický exkurz mapující literární sdružování od poloviny 19. století na práh roku 90. let 20. století s přehledem těch spolků, které měly nezanedbatelný vliv na formování české literatury. Díky tomu shledáme, že některé proudy v literatuře na sebe více než jiné navazovaly činnost skupin, které je hájily. Tento přehled umožní diachronní srovnání se situací po roce 1990 a podá představu o tradici literárního sdružování v českých zemích. Následně se pokusíme vytýčit hlavní i vedlejší kritéria pro charakteristiku skupin podle jejich zvláštních rysů, motivací vzniku a náplně činnosti. Přitom počítáme s tím, že systém těchto kritérií nemusí být konečný a že se v průběhu výzkumu objeví i další zaznamenání hodné rysy: například otevřenost a uzavřenost skupin, tj. jejich ochota přijímat nové členy nebo stupeň nároků na členství. Potkáme se zde např. skupinou, kde pojem člen pro jejich otevřenost ani nemá význam, anebo naopak se skupinou, která začala i skončila na počtu tří členů. Jiným hlediskem může být vliv uskupení na literární vývoj a provoz. Narazíme na taková uskupení, která i léta po svém odmlčení působí inspirativně na čtenářskou a kritickou obec, a na druhé straně narazíme na taková, jež zůstanou uzavřená do sebe bez ambic zasahovat do směřování literárního vývoje.

Po teoretickém úvodu bude následovat hlavní část, samotný výzkum zaměřený na vybrané literární spolky. Klíčem pro řazení kapitol je zčásti chronologie a zčásti povaha uskupení. Co se týče chronologického principu, je třeba předeslat, že do práce jsou zařazena i uskupení, jež byla sice založena ještě v éře komunistického režimu, ale pokračovala v činnosti i daleko za rok 1990. Podmínkou je, aby u nich byl shledán jistý vliv na podobu literárního vývoje či alespoň literárního ruchu po listopadu. U těchto „přeshraničních“ skupin bude pozoruhodné mapovat, jak se dovedly zorientovat v prostředí zaváděné parlamentní demokracie a svobodného trhu poté, co se již nemusejí potýkat s represemi ze strany totalitního režimu. Můžeme pozorovat, zda a jak je poznamenal pobyt v totalitě.

Stěžejní metodou bádání je analýza primárních písemných pramenů: v první řadě jde o dokumenty vycházející přímo pod hlavičkou literárních skupin, časopisy, bulletiny,

almanachy, jubilejní brožury, nejrůznější zpravodaje. Tytéž druhy dokumentů nás budou zajímat i v elektronických zdrojích, zvláště pak webové stránky samotných skupin, pokud jich používají. Nezanedbatelnou součástí metody a vítaným zdrojem je práce v terénu rozhovory s vůdčími i s řadovými členy skupin, s pamětníky. Bez užitku nebudou ani osobní návštěvy na akcích pod křídly těchto skupin pořádaných, schůzí, literárních soutěží, autorských čtení apod. V této linii se budeme dostávat na pomezí orální historie.

Co se týče sekundární literatury, práce se opírá o to, co bylo o vybraných skupinách psáno v jiných médiích třetími stranami. Cenné podklady poskytují zejména tradiční literární časopisy jako např. Tvar nebo Literární noviny v tištěné i elektronické podobě. Podstatnou oporu zejména v teoretickém úvodu jsou vybrané literárněvědné slovníky z České republiky i ze zahraničí. Oporou je i elektronický Slovník české literatury po roce 1945 spravovaný Ústavem pro českou literaturu. Faktografickou oporu celé práce tvoří Dějiny české literatury vydávané na pokračování Ústavem pro jazyk český Akademie věd. V tomto smyslu značně vypomohly i monografie Lubomíra Machaly *Literární bludiště a Průvodce novými jmény v české literatuře 1990-1995*. Cenným příspěvkem zejména pro vystižení poměrů v nejnovější české poezii je publikace Karla Pioreckého *Česká poezie v postmoderní situaci*.

Nakonec je třeba upozornit, že si tato práce neklade za cíl analyzovat literární díla vydaná jednotlivými členy spolků a že se nezabývá ani jejich hlubší interpretací, a pokud ano, pak jen tam, kde bude třeba poukázat na styl redakční práce a výběru textů, případně analyzovat soulad vlastní tvorby s body programu.

Naopak velmi důležitým cílem práce je alespoň zčásti zaplnit citelnou badatelskou mezeru na tomto poli, neboť zde patrně chybí monografie, která by se zabývala jistou literární skupinou anebo šířeji fenoménem literárního sdružování. V konečném důsledku má tato práce ukázat, že literární skupiny, ať už vznikly na jakémkoli základě, nejsou vymřelým druhem ani nechtěným anachronismem. Tím také zamýšlíme přinést důkaz o přetrvávající vůli k literárnímu sdružování v českých zemích.

2. VYMEZENÍ PŘEDMĚTU PRÁCE

Výzkum literárního sdružování v českých zemích po roce 1989 bude zaměřen na literární skupiny, spolky a kluby nejrůznějšího druhu. Již zde vyvstává zásadní otázka a zároveň teoretické úskalí: Najít jednotný pojem, který bude označovat předmět práce. Jako ústřední problém tedy vyvstává: Která uskupení budeme považovat za literární skupiny? Nebo jinými slovy: Jaká minimální kritéria musejí naplňovat, aby spadala do tématu předložené práce?

2. 1. LITERÁRNÍ SKUPINA JAKO SLOVNÍKOVÉ HESLO

Sám pojem „literární skupina“ bude pro účely této práce nutno nejen znovu definovat, také jej vymežit vůči významově blízkým pojmům „generace“, „směr“, „spolek“ a „okruh“. Nejprve si vypomůžeme přehledem toho, jak je vykládáno heslo „literární skupina“ v různých slovníkových příručkách literární teorie. Tím nejstarším, ze kterého budeme vycházet, je *Slovník literární teorie* z roku 1984 sestavený pod vedením Štěpána Vlašína. Zde stěžejní výsek z hesla „Skupina literární“ zní takto:

„[S. l. je] literárněhistorická kategorie, která označuje seskupení spisovatelů neformálně sdružených (tím se liší od literárních či jiných spolků, svazů a organizací, řídicích se stanovami nebo jinými závaznými předpisy a stavějících si odborové, ekonomické nebo společenské cíle.)“⁴

Nutno podotknout, že u tohoto hesla najdeme také zmínku o členění skupin v polské literární vědě do dvou větví: „situační“ a „programové“. To nabízí model sice inspirativní, avšak pro situaci v současné české literatuře příliš zjednodušený, proto se k němu nepřikláníme.

Ani druhá, novější příručka se od definice Vlašínova slovníku v zásadě neodlišuje: Pavera a Všeticka ve svém *Lexikonu literárních pojmů* charakterizují literární skupinu takto: „Seskupení spisovatelů na neformální bázi, není totožné se stavovskou organizací (např. Obec spisovatelů).“⁵ Můžeme si povšimnout, že podmínka neformálnosti sdružení a nehájení profesních zájmů se opakuje. Proti Vlašínovi však Pavera a Všeticka však nabízejí postřehy sociologického rázu: „Skupině je společný určitý historický okamžik, zaujatá stanoviska nebo pojetí literatury. Jsou si navzájem blíže než příslušníci jiného literárního směru a navazují

⁴ VLAŠÍN, Štěpán a kol.: *Slovník literární teorie*, 2. vyd., Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 345.

⁵ PAVERA, L., VŠETICKA, F.: *Lexikon literárních pojmů*, Olomouc 2002, s. 205.

mezi sebou užší spolupráci.“⁶ Tento prvek blízkosti je třeba podtrhnout, neboť se o něj budeme opírat při výběru literárních skupin pro tuto práci. Pomáhá nám je totiž vydělit od širších literárních proudů, směrů a škol. Pozoruhodná je i tato zmínka: „Rozvoj literárních skupin souvisí s novodobou diferenciací literárního života.“⁷ Pavera a Všeticka však neuvádějí, co svou novou dobou míní a zda k oné diferenciaci došlo těsně po revoluci, nebo v době vydání slovníku roku 2002. Zde se fenoménu diferenciaci dotkneme v další kapitole v poněkud obecnějším rámci.

Pokud si pomůžeme literárně teoretickým exkurzem na sousední Slovensko, najdeme tytéž shody v definici. Např. ve Valčekově *Slovníku literárnej teorie* z roku 2003 se dočteme o literární skupině jako o „neformálnem zoskupenie“ s tím, že skupina literární „nemá všetky atribúty smeru (...) a ani profesijnej spisovateľskej organizácie.“ Cenný postřeh spočívá v podmínce, že je: „treba ju odlišovať aj od priateľských krúžkov spis. a básnikov.“⁸ Jak se ukáže, hledisko odlišení od pouhých přátelských spolků, čtenářských kroužků, návštěvníků literárních besed při knihovnách apod. bude velmi potřebné.

Z polské literární teorie uvedeme definici hesla „grupa literacka“ dle Brykova on-line *Slovníku literární teorie*, jež rozšiřuje termín o další dimenze:

*Grupa pisarzy, przeważnie młodych, pragnących zaistnieć w życiu literackim, więc występujących razem, mających wspólny program artystyczny, połączonych działalnością pisarską i wydawniczą. Zazwyczaj publikują oni manifesty, programy, wydają czasopisma. Grupy literackie należy odróżnić od stowarzyszeń twórczych, które są związkami zawodowymi lub towarzyskimi i nie zmiierzają do wypracowania wspólnego programu (...)*⁹

Jak vidno, také tato polská definice zdůrazňuje prvek neformálnosti uskupení. Ale navíc je spojuje s mládím. Kromě hájení vlastního zájmu či uměleckého programu se konečně se dočítáme o obvyklém vydávání vlastního časopisu skupiny, které se ukáže v našem výzkumu velmi častým znakem. Obsahuje také krátký výklad o skupinách v běhu dějin a upoutá i

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

⁸ VALČEK, Peter: *Slovník literárnej teorie*, Bratislava: Vydavateľstvo SSS 2003, s. 306.

⁹ *Slovník terminów literackich [online]*. Intera.pl © 1999-2017 [cit. 6.10.2017]

Dostupné z <https://www.bryk.pl/slowniki/sloownik-terminow-literackich/69229-grupa-literacka>.

„Skupina spisovatelů, převážně mladých, kteří chtějí zakotvit v literárním životě a navíc postupují společně a mají společný umělecký program, spojených činností slovesnou i vydavatelskou. Zpravidla publikují manifesty, programy, vydávají časopisy. Literární skupiny je třeba odlišovat od tvůrčích spolků, které jsou organizacemi profesními či továrními a nesměřují k vypracování společného programu.“ (Přeložil Aleš Misař).

zmínkou o soustředění skupin okolo mecenášů, s tímto jevem se však v současnosti vůbec nesetkáme.

Další průzkum slovníkových příruček přinesl spíše zklamání. Dušan Karpatský ve svém *Labyrintu literatury* heslo „literární skupiny“ neuvádí vůbec.¹⁰ Překvapivě i *Slovník novější literární teorie* pod ediční taktovkou Richarda Müllera a Pavla Šidáka z roku 2012 heslo opomíjí.¹¹

Nakonec asi nejpřínosnějším a pro naše účely směřodatným jeví se heslo „skupina umělecká“, jak je uvádí *Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů* od Jiřího Pavelky a Iva Pospíšila:

„Skupina umělecká je seskupení tvůrců, kritiků a mluvčích, kteří – na rozdíl od volnějšiho spolku založeného na principu profesním anebo profesně územním – spojuje společný program, tvůrčí / umělecká metoda, generační příslušnost a manifest. (...) Plynulé jsou hranice mezi skupinou a školou a skupinou a generací“¹²

Zdůraznit si zaslouží zdánlivě nenápadná vsuvka o profesně územním principu. Některé zde zkoumané subjekty totiž svou povahou hraničí s oním profesně územním spolkem. Přesto jsme je z výzkumu nevyloučili, jelikož neformální charakter u nich stále převažuje, a nadto jsou natolik významné pro literární provoz ve svém regionu, že by bylo chybou je opominout.

Ještě členitější představu o problematice literárních skupin, třebaže v poněkud obecnějším rámci, podávají různé druhy skupin, jak je lze nalézt v definicích *Velkého sociologického slovníku* v redakci Miroslava Petruska. Pokud se pokusíme literární skupiny vymezit pomocí termínů z tohoto slovníku, bezesporu nás nejprve zaujme heslo „skupiny malé“ a jmenovitě jeho úvod, v němž se píše:

„(...) podle klasické definice R. F. Balese nějaký počet osob, které jsou ve vzájemné bezprostřední – sociální interakci při jednom nebo více setkáních, při nichž každý člen skupiny získává o ostatních členech určitý vjem a dojem, který mu umožňuje při příštím setkání nebo dotázání reagovat na každého jednotlivého člena jako na samostatnou individualitu, byť jenom tak, že je schopen si vzpomenout, že druhý byl přítomen.“¹³

¹⁰ KARPATSKÝ, Dušan: *Labyrint literatury*, Albatros, Praha, 2008.

¹¹ MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel (eds.): *Slovník nejnovější literární teorie: Glosář pojmů*, Praha: Academia, 2012.

¹² PAVELKA, J., POSPÍŠIL, I.: *Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů*, Brno: Georgetown, 1993, s. 184.

¹³ PETRUSEK, Miroslav (ed.): *Velký sociologický slovník*, sv. II, P-Ž, Praha: Karolinum, 1996, s. 991.

Zde zkoumané skupiny budou povětšinou odpovídat takovému popisu „malých“ skupin. Pozoruhodně zde zkoumané literární skupiny vystihuje také heslo „skupina primární“: „(...) malý počet osob, které spolu bezprostředně, face-to-face, interagují a komunikují v dlouhém časovém intervalu.“¹⁴

Také tato charakteristika přiléhá k většině zde probíraných literárních skupin. Pochopitelně ne všech: s rostoucí členskou základnou a prvkem anonymity se budou této sociologické definice vzdalovat.

Třetí pro naše téma důležitou definicí z Petruskova slovníku je „skupina svépomocná“, kde se v úvodu hesla píše: „též skupina vzájemné pomoci – v nejjednodušším vymezení skupina lidí, která se sdružila k řešení určitého společného problému.“¹⁵ I tato definice může být charakteristikou mnohých literárních skupin a zvláště pak těch, jež vznikly za účelem vzájemné pomoci a podpory při psaní a vydávání svých děl.

2. 2. POSTUP PŘI VÝBĚRU SKUPIN V TÉTO PRÁCI

Ze slovníkového přehledu jsou čitelné tyto opakující se rysy: 1) neformálnost daného uskupení, 2) přítomnost společného zájmu v podobě uměleckého programu, popřípadě. Za stěžejní jsme si vybrali první zmíněný rys neformálnosti. Právě o něj se budeme opírat při výběru skupin, jimž se budeme věnovat v následujících kapitolách. Proto budou z předmětu bádání vyloučeny celostátní organizace jako Obec spisovatelů ČR, Středisko východočeských spisovatelů, České centrum mezinárodního PEN-klubu nebo nejmladší Asociace spisovatelů. Ty mohou být zmíněny nanejvýš okrajově v zájmu různých srovnávání. Vedle toho by zasluhovaly samostatné zpracování. Na druhou stranu se však ve výzkumu budeme věnovat několika spolkům, jež sice mají povahu instituce, ale nabyly jí až s postupem času, aniž v jádru ztratily charakter neformálního sdružení. A jelikož jejich splňují kritéria pro skupiny stanovená níže, neměly by pozornosti uniknout.¹⁶ Navíc rozšíří škálu různých typů skupin a otevřou možnosti pro další srovnávání.

¹⁴ PETRUSEK, Miroslav (ed.): *Velký sociologický slovník*, sv. II, P-Ž, Praha: Karolinum, 1996, s. 992.

¹⁵ Tamtéž, s. 996.

¹⁶ A to ani tehdy, pokud jsou registrovaným spolkem (dříve „občanským sdružením“). Dle § 218 nového občanského zákoníku z roku 2014 totiž musí spolek do přihlášky podávané k ministerstvu vnitřně uvést práva a povinnosti členů vůči spolku. Také musí dle § 222 uspořádat ustavující schůzi, na které dojde ke schválení stanov spolku. Iniciační akt je v tomto případě právně nutný. Ačkolí to vtiskuje danému literárnímu spolku institucionální rámec, nemusí to ještě být důvod k vyloučení spolku z této práce. Navíc se některé literární spolky se rozhodnou stát právnickou osobou až dodatečně.

Dále, ony pasáže, které se literárním skupinám přisuzují hájení jistého uměleckého programu či vydání manifestu v současné době nemůžeme brát jako podmínku. Takový akt ze strany skupin byl v posledních třech dekadách vsutku vzácností, a kdybychom jím měli podmiňovat zdejší výběr, stěží bychom sestavili dvě kapitoly. V rámci této práce bude platit, že pokud zkoumané skupině chybí společně hájený umělecký program či vydaný manifest, není tím méně skupinou.

Vraťme se ještě k výše zmíněnému heslu z Vlašínem redigovaného *Slovníku literární teorie*. Ten nám nabízí zúžení definice z opačné strany: „S. l. [Skupinu literární] je však třeba odlišovat i od přátelských kroužků vrstevníků, neboť ve srovnání s nimi má silnější vědomí sounáležitosti [...]“¹⁷ Právě ono „vědomí sounáležitosti“ lze vnímat jako jeden z klíčových prvků identifikace, který odděluje literární skupinu od pouhých institucí či oficiálních orgánů. Ovšem tkví zde jedna potíž, která nás hrozí odvést na scestí: totiž že vědomí sounáležitosti o sobě ještě nezakládá skupinu. Pak bychom museli brát zřetel např. na redakci jakéhokoli literárního časopisu, na společenství autorů publikujících na jednom literárním serveru nebo jen diskutujících v hostinci pravidelně u jednoho stolu atd.¹⁸ Máme ovšem na mysli také umělecké skupiny, v nichž sice figurují členové z řad básníků a spisovatelů, ale literatura je pouze menšinovou odnoží činnosti. Za příklad si vezměme okruh autorů v rámci uměleckého uskupení Infernalismus, které se navenek představuje jako sdružení aktivní na poli výtvarném a hudebním, ačkoli hostí několik členů z řad literátů. Další omezení se týká počtu příznivců, které pro naše účely nemůže být neohrazené. Horní hranice počtu členů by neměla přesáhnout stovku. Obvykle platí, že čím šířeji se členská základna rozroste, tím více se vytrácí pocit přátelské sounáležitosti, vrchu nabývá anonymita a pouhé bytí členů na seznamech vedle sebe – dotyčná skupina se mění v instituci nebo organizaci. Na hraně v tomto ohledu jsou ASON-klub nebo klub Pegas Mělník, které nevyklučujeme proto, že původně se zrodily v užším neformálním kroužku autorů.

Za literární skupinu může být snadno zaměnitelná i skupina lidí sdružených okolo jistého literárního pořadu a místa, kde se tento pořad obvykle koná. Příkladem takového pořadu poezie s ustálenou komunitou účinkujících i diváků je bezesporu seriál autorských čtení a dnes již fenomén na tomto poli Večer přiměřených depresí pod vedením Zory Šimůnkové.

Je tedy třeba rozpoznat tyto „zdánlivé“ literární skupiny, jež se jeví jako literární skupina pouze navenek, ale ve skutečnosti jim chybí jeden z podstatných rysů, který by je mezi

¹⁷ VLAŠÍN, Štěpán a kol.: *Slovník literární teorie*, Československý spisovatel, Praha 1984, 2. vyd., s. 345.

¹⁸ Příkladem takového pořadu poezie s ustálenou komunitou účinkujících i diváků je bezesporu seriál autorských čtení a dnes již fenomén na tomto poli Večer přiměřených depresí pod vedením Zory Šimůnkové.

literární skupiny zařadil. Troufáme si tvrdit, že ani dvojnásobný rozsah této práce by je nedovolil všechna literární uskupení pojmut.

Tato práce tedy u skupin hledá prvek neformálnosti, ale na druhou stranu od nich neočekává formulaci jakéhokoli programu. V duchu níže uvedených zásad nám potom pro „uznání“ statusu literární skupiny bude stačit zkřížení podmínky vlastní identifikace skupiny s jistým stupněm interní a externí aktivity. Interní aktivitou se myslí vnitřní pravidelné schůzky a společné aktivity členů spojené s „utuzováním“ sociálních vazeb, tedy onoho pocitu vnitřní sounáležitosti. Externí pak zahrnuje veškeré výstupy z činnosti skupiny směrem k veřejnosti, jinými slovy – její prezentaci navenek. Takto pojem „literární skupina“ oproti zmiňovaným heslovým definicím značně rozšiřuji. A pokud oddálíme pohled a soustředíme se na obecnější rovinu problému, vyvstane nám ještě jeden klíčový a, jak se zdá, dosud nezavedený pojem: *literární sdružování*. Tato práce chce ukázat celou a co možná nejčlenitější škálu jeho projevů. Proto se neomezuje přísně jen na splnění slovníkových definic.

Zvýšený zřetel budeme brát na aktivitu programovou a vydavatelskou. Riziko dezinterpretace je ovšem stále silné, a abychom co nejvíce zabránili rozostření pojmů, pokusíme se nejprve ustanovit sadu znaků, na jejichž základě budu zde probírané literární skupiny charakterizovat. To nám zároveň poskytne klíč k dělení do kapitol.

2. 3 ZNAKY LITERÁRNÍCH SKUPIN: PRIMÁRNÍ

Za primární budou považovány takové znaky, jež ustavují samu identitu skupiny. Tyto znaky jsou nezbytné pro určení charakteristiky skupiny a bez jejich přítomnosti nebudeme danou skupinu do této práce zahrnovat. Předně je samozřejmé, že skupinu bude tvořit tři nebo více osob. Dalším nutným předpokladem je jistý časový rozsah, po který skupina působí. Pro naše účely bude třeba, aby dané uskupení bylo alespoň tři měsíce ze své existence aktivní. Dále se budeme při určování skupin řídit následujícími hledisky, která jsou seřazena přibližně dle stupně jejich významnosti.

2. 3. 1 Hledisko identifikační

Předně je rozhodující, na základě čeho dané sdružení osob identifikujeme jako „skupinu“. Nejjasnější situace nastává tehdy, když se uskupení jménem svých členů za skupinu prohlásí. Značně to pak zjednodušuje zařazení skupiny mezi předměty bádání. Od svého počátku mohou být nazírány jako skupiny a jejich činnost a vývoj lze přehledně sledovat od jejího

vzniku až k případnému zániku. Takovouto „vnitřní“ identifikaci považujeme za první a nezadatelnou podmínku uznání literární skupiny.

Obtížnější situace nastává tehdy, když skupinu pojmenuje někdo zevně, ať už ze strany čtenářské nebo literárněvědné obce. Tehdy musíme počítat s případy, kdy k takové identifikaci došlo až s časovým odstupem, takže skupina začíná vstupovat do povědomí laické i odborné veřejnosti dokonce až po svém skutečném zániku. Takto „zevně“ identifikované literární skupiny tvoří zvláštní kategorii hodnou samostatného výzkumu, proto zde nebudou zařazeny do předmětu bádání.¹⁹

2. 3. 2 Hledisko sjednocující

Tímto hlediskem myslíme přítomnost jisté ústřední myšlenky, stmelujícího motivu a vůbec odůvodnění, proč držet při sobě. Jednotlivé počiny nebo cíle do budoucna, které motivují činnost skupiny ke společnému postupu a konstituují jakousi jednotící platformu. Může se opět jednat o odhodlání hájit společná estetická východiska, úsilí o nápravu jakýchkoli neduhů v literárním provozu, o libovolném prohlášení s podpisy zakládajících členů. Velmi často sdružení autorů směřuje k vydání společného almanachu a pro mnohé autory touto cestou dosažení první publikace. Sjednocující může být i jakýsi iniciační akt čili zrod skupiny, ať už formou manifestu, pilotního večera poezie, zakládající listiny nebo jim podobných prohlášení, kterými se počíná existence spolku, již lze poté připomínat a utužovat. Může jím být společné autorské čtení nebo i jen ústní prohlášení o vzniku skupiny. Tento ustavující akt si skupina často připomíná a vrací se k němu jako k nedílné součásti své identity. Dobře to uvidíme např. u Skupiny XXVI. Jednotícím prvkem uskupení může být i jediná osoba. Jinými slovy osobnost, která obvykle požívá autoritu všech členů uskupení. Bývá to osobnost požívající autoritu ostatních, jež spadá do role „přirozeného“ vůdce spolku.²⁰

2. 3. 3 Hledisko interní a externí aktivity

Otázka, do jaké míry a zda vůbec členové spolku jako celek vykazují aktivitu, patří mezi ty zásadní. Aktivity spolku svědčí o schopnosti společného dorozumění a postupu. Pokud spolek

¹⁹ Vzpomeňme za všechny příklady „pražské německé literatury“ v období před druhou světovou válkou. Její aktéři jistě neměli potřebu se prohlašovat za jednotně vystupující „literární skupinu“. V literárněvědném diskurzu ovšem narážíme na tendenci je za takovou vysloveně označovat.

²⁰ V tomto případě stačí zapátrat v nedávné literární historii. Kolem spontánně uznávaných autorit se utvářela různá seskupení, okruhy a kroužky. Stačí zmínit proslulý stůl Jiřího Koláře v kavárně Slavia nebo Ivana M. Jirouse jako svého druhu sjednotitele a hybatele undergroundové scény v normalizačním Československu.

vyvíjí minimální nebo žádnou aktivitu, je na cestě k zániku, je v hibernaci a nelze jej brát na vědomí.

Rozlišuji dva druhy aktivit dle jejich směřování. 1) *Interní*: vzájemná aktivita mezi členy spolku zahrnuje zejména společné schůzky členů a jejich průběžnou vnitřní komunikaci. Interní aktivity jsou důležité, neboť utužují pocit vnitřní sounáležitosti. Často je podmiňuje dlouholeté přátelství mezi členy. 2) *Externí*: zahrnují výstupy z činnosti spolku směrem k ostatním literátům i širší veřejnosti, znamenají prezentaci spolku navenek. U externích aktivit si všímáme toho, jak často o sobě skupina dává vědět, zda svým jménem vystupuje v médiích a jaké akce zajišťuje pro veřejnost (literárně-vzdělávací večery, autorská čtení, besedy apod.) Právě sem patří také vlastní vydavatelské počiny pod hlavičkou skupiny: často se objevují sborníky z tvorby členů, almanachy, zprávy a periodika – časopisy, bulletin. Neměli bychom opomenout ani vlastní publikace členů spolku, pokud nějakým způsobem „domovskou“ skupinu propagují. Díky externím aktivitám se literární skupina udržuje „živou“ v očích veřejnosti nebo v kulturním povědomí daného regionu apod.

Naplnění alespoň jedné z těchto odnoží aktivit je podmínkou toho, abychom literární skupinu brali na zřetel v této práci. Proto je řadíme mezi primární hlediska.

2. 3. 4 Hledisko tvůrčí

Závěrem je třeba zmínit neméně důležitou podmínku tvůrčí. Členové skupiny jsou literárně činnými autory ať už jakéhokoli žánru a svou tvorbu dávají do služeb skupiny a také ji vydávají pod její hlavičkou. Nezáleží pak, zda u nich převažuje produkce písemná formou edic, nebo živá na různých pořadech pro veřejnost. Proto můžeme z hledáčku práce vyloučit čtenářské kroužky, pravidelné účastníky literárních přednášek, pravidelné návštěvníky literárních kaváren apod.

2. 4 ZNAKY LITERÁRNÍCH SKUPIN: SEKUNDÁRNÍ

Poté co určíme literární skupinu podle primárních znaků, můžeme se zaměřit na znaky sekundární, které doprovázejí činnost skupiny a dále ji charakterizují. Tyto znaky nebo hlediska nemusí literární skupina bezpodmínečně naplnit. Na druhou stranu mohou napomoci k roztřídění skupin dle význačných rysů, jak se přesvědčíme dále v této práci.

2. 4. 1 Hledisko strukturální

Strukturálním hlediskem myslíme přítomnost jakýchkoli stanov, řádu, které se členové spolku zavázali dodržovat: od toho se případně odvíjí hierarchie, rozdělení funkcí mezi jednotlivé členy a zvláště také podmínky členství. Spolek může mít svého vedoucího, zástupce vedoucího, tajemníka, pokladního, kronikáře apod. Protože jsme se už z podstaty zaměření práce rozhodli vyloučit instituce, může se jevit hledisko strukturální jako zbytečně zavádějící. Avšak musíme brát v potaz i „nepsané“ rozdělení rolí ve spolku, jež se často zakládá na přirozené autoritě jedné vůdčí osobnosti. Strukturální hledisko zahrnuje i nezbytné dokumenty, které souvisejí s provozem spolku, například kroniky, zápisy ze schůzek a aktualizovaný seznam členů.

2. 4. 2 Hledisko regionální

Je přirozené, že uskupení je ukotveno ve skutečném čase a prostoru. Významnou a leckdy citově zabarvenou roli ovšem sehrává vazba spolku na určité místo, kraj nebo region. Tento vztah dokonce může tvořit jeden ze stavebních prvků identity uskupení. Jde o vztah k místu, kde byl spolek přímo založen nebo kde má alespoň svou klubovnu nebo „domovskou scénu“, odkud se rekrutuje velký počet jeho členů. Velmi často si uskupení vštěpuje místo do svého názvu. Vědomí místní příslušnosti se pak často obráží ve vlastní tvorbě jeho členů. Jak bude později patrné, na základě regionálního hlediska se konstituuje větší množství literárních skupin.

2. 4. 3 Hledisko generační a osobnostní

Toto hledisko není tak zanedbatelné, jak by se mohlo jevit. Budeme se potkávat se spolky, které ukazují pozoruhodně nízký nebo naopak vysoký věkový průměr členské základny. Tato skutečnost pak může vysvětlovat některé charakteristické rysy v činnosti skupiny.

Jak bude patrné dále, téměř každá skupina má svou ústřední autoritu. Může to být osobnost, která iniciovala založení skupiny a setrvala s ní po celou dobu, nebo se připojila až dodatečně, ale její inspirativní vliv a elán významně ovlivnily chod uskupení. Tato osobnost vystupuje velmi aktivně jménem skupiny a svým jménem ji prezentuje i navenek – články, statěmi, prohlášeními. V případě programových skupin se může jednat o tzv. teoretického mluvčího, který formuluje program skupiny. Pokud daná skupina vydává své periodikum, ústřední autorita se velmi často stává také hlavním editorem, nezřídka i přispěvatelem.

Na základě toho, do jaké míry dané hledisko skupina naplňuje, budeme moci odvodit její charakteristiku. Například Mladí básníci pražští kladou vysloveně důraz na generační příslušnost na ročník narození po sametové revoluci a regionální, kdy upřednostňují rezidenty příslušného města.

Je na první pohled zřetelné, že oproti výše citovanému slovníkovému heslu jsme soubor charakteristik pro literární skupinu značně rozšířili. Umožní nám to zachytit pestrou škálu literárních uskupení, a tedy vyvodit více závěrů z jejich komparace. Má to i praktický důvod: kdybychom se drželi výkladu hesla, po roce 1990 bychom narazili na velmi málo uskupení splňujících jeho měřítko. Cílem této práce ostatní není najít vzorec pro „dokonalou“ literární skupinu. Jde nám o nacházení zvláštností i spojitostí u literárních uskupení různých povah.

3. K TRADICI LITERÁRNÍHO SDRUŽOVÁNÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Dříve než se začneme věnovat skupinám po roce 1990, provedeme stručnou exkurzi po stopách literárního sdružování v českých zemích. Nehledě na společensko-politické poměry v českých zemích byla vždy přítomna vůle k literárnímu sdružování. Na tomto místě rekapitulujeme ta nejvýznamnější a pokusíme se je zpětně zařadit dle typologie navržené v předchozí kapitole. Za odrazový bod si určíme rok 1918 a období první republiky. Důvod spočívá v tom, že právě tehdy se mohl literární život projevit nejplněji, v podmínkách samostatného státu, ústavou zaručené svobody tisku a s použitím vcelku již vyvinutého a ustáleného českého jazyka. Dojem z konce první světové války umocněný založením prvního samostatného státu Čechů a Slováků otevřel debaty o dalším směřování nejen politickém, ale také v literatuře. Nastal čas nové dělby úkolů pro národ, a tedy i pro diskusi. Výsledkem byl vznik početných časopisů, hnutí a směrů a mezi nimi i literárních skupin, které jsou z hlediska naší práce již hodné zaznamenání.²¹

Pochopitelně na takto malé ploše nemůžeme popsat fenomén literárního sdružování beze zbytku. Množství méně známých či neznámých neformálních skupin je nutné opominout. Stručný přehled na tomto místě bude užitečný z toho důvodu, abychom se přesvědčili, že tu je přítomna tradice, na niž je možno dodnes navazovat. Stručná exkurze navíc napomůže ke zpětnému porovnání se skupinami po listopadu a jejich osvětlení z historické perspektivy.

3. 1 DEVĚTSIL vs. LITERÁRNÍ SKUPINA. TŘENÍ I SPOJNICE

Třebaže nejde „čistě“ o literární skupinu, věnujeme mu zde místo, neboť z většiny sestával z básníků a v literatuře zanechal výraznou stopu, když mimo jiné z něj vyrůstaly kořeny toho, co se mělo vyvinout v jedné větvi v poetismus a ve druhé v proletářskou poezii. Devětsil, který kromě literátů sdružoval i kritiky, hudebníky, výtvarníky a divadelníky, byl založen 5. října 1920 a může sloužit přímo jako modelový příklad programové skupiny.²² Jeho zásadní myšlenky byly formulovány v jednotlivých statích. Tou první a zdaleka ne poslední bylo tzv. „Pražské pondělí“ z 6. prosince 1920.²³ Devětsilu našel svého „vrchního“ teoretika v postavě

²¹ Pochopitelně i starší epochy české literatury poskytly zajímavě příležitosti ke sjednocení: jmenujme např. Almanachy pod taktovkou K. I. Tháma nebo prosazování sylabotónické prozodie ve sbornících A. J. Puchmajera. Později též Manifest české moderny roku 1895 nebo Manifest českých spisovatelů 1917. i ve starších epochách narazíme na nikoli nevýznamné literární spolky a hnutí, okruhy, školy a generace. Jmenujme např. májovce, lumírovce. Co se týče závěrečné třetiny 18. a celého 19. století, musíme mít na paměti vcelku známou poučku o tom, že česká literatura byla spjata s úkoly národní emancipace – anebo se to od ní očekávalo.

²² Od roku 1925 celým jménem uváděn jako Svaz moderní kultury Devětsil.

²³ Srv.: VLAŠÍN, Štěpán a kol. (eds.): *Avantgarda známá a neznámá*, sv. 1, Svoboda, Praha 1971, s. 15-16.

Karla Teigeho, který jménem spolku napsal a publikoval řadu programových prohlášení. Devětsil ovšem pod svou záštitou vydával i periodikum Revue Disk (ReD) a dalším jeho příznačným rysem byla též horlivá přednášková činnost na podporu vlastních tezí. A dočkal se ohlasu. Například přednáška v podání tehdy velmi mladého Jaroslava Seiferta „Nové umění proletářské“ zaujala tehdy v publiku přítomného dosavadního odpůrce Devětsilu Vítězslava Nezvala natolik, že zcela změnil názor a stal se stoupencem sdružení.²⁴ Odtud jsme jen krok od jiné formy hájení estetických východisek – prostřednictvím uměleckého díla.

Vítězslav Nezval měl sice báseň Podivuhodný kouzelník, napsanou nezávisle na setkání s Devětsilem, ale poté, co s ní seznámil teoretika Karla Teigeho, stala se svého druhu programovou básní a dočkala se otištění v Revolučním sborníku Devětsilu na podzim 1922. Je ovšem příznačné, že původní rukopis musel autor ještě upravit, aby více souzněl s hledisky sdružení. O tom, že ideové výhonky se ujaly i mimo hranice hlavního města, svědčí založení brněnské pobočky Devětsilu v prosinci 1923. Ani tato odnož nezhálela a začala pod svými křídly vydávat revue Pásmo. Také Devětsil měl rysy generace, neboť jeho členská základna sestávala v drtivé většině z tvůrců narozených kolem roku 1900. Tato generace se začala mohutně projevovat s odezněním první světové války a vznikem samostatného Československa a vznik Devětsilu se s jejím nástupem překrýval.

Devětsil se potkal ve šťastné konstelaci se svou epochou a ve svém nejlepším období byl hybatelem ve vývoji poezie a myšlení o literatuře v českých zemích. Především ze střetů o povahu proletářské poezie a dalších myšlenkových výbojů přeskakujících zvláště mezi Nezvalem a Teigem se vyrýsoval originální tvůrčí směr – poetismus. K prosazení jeho estetických východisek v rámci Devětsilu vznikly další dva manifesty: Nezvalův *Papoušek na motocyklu čili O řemesle básnickém* a Teigův *Poetismus*.²⁵ Životnost Devětsilu je v prostředí živelného přelévání myšlenek a směrů meziválečného období poměrně dlouhá. Jako spolek se drží při životě až do roku 1930, kdy je s konečnou platností rozpuštěna jeho pražská platforma. Brněnská ukončila činnost o tři roky dříve.²⁶

V Brně vpravdě domácí však byla Literární skupina. Dle svého přímočarého názvu nám nabízí nejpřesnější krytí s tématem naší práce. Zjednodušeně bychom ji mohli nazvat

²⁴ Přednášku teoreticky připravil Karel Teige a Jaroslav Seifert ji přednesl 22. 4. 1922 ve Studentském domově na Albertově.

²⁵ NEZVAL, Vítězslav: *Papoušek na motocyklu*, *Host* roč. 3, červenec 1924, s. 220-223; TEIGE, Karel: *Poetismus*, *Host*, roč. 3, červenec 1924, s. 197-204.

²⁶ Meziválečný literární život v ČSR se ovšem netočil jen kolem Devětsilu. Poněkud méně výraznou souputnicí a částečně též ideovým oponentem Devětsilu se stala Literární skupina s centrem v Brně. Také ona našla svého hlavního teoretika – v osobnosti Františka Götze, který stál i za jejím prvním programovým prohlášením z 11. února 1921 (viz in: *Sdružení mladých moravských spisovatelů*, *Socialistická budoucnost*, č. 34, str. 1-2). Dalšími členy byli např. Čestmír Jeřábek, Lev Blatný, A. M. Píša nebo Jiří Wolker.

moravským protichůdcem Devětsilu. Založena byla v únoru 1921 v Brně, odtud také pocházel okruh jejích autorů.²⁷ Jejich iniciačním textem a zároveň vymezením programu byl článek Františka Götze *Sdružení mladých moravských spisovatelů*.²⁸ Autor se přihlásil k dílu Henriho Bergsona, Williama Jamese a Emila Durkheima a tím se představil jako duchovnějším souputník pražského Devětsilu. S ním sice sdílejí čerstvě poválečnou základní touhu po mezilidské harmonii a jednotě, ale načrtávají k ní jiné cesty. Jak se uvádí v knize *Avantgarda známá neznáma*: „Své pocity spojují s motivy kosmickými, proklamují sbratření s věcmi, promítají kosmos do zdobné každodennosti. V lidských davech spatřují most od člověka k nekonečnu. Hlavní poslání poezie vidí v pronikání do záhad lidské duše.“²⁹ Rozdílný světónázor přinesl téměř okamžitě polemické střety s táborem „konkurenčního“ Devětsilu, jmenovitě Götze s Teigem. Díky tomu jsme mohli být svědky prvního jiskřivě výměny polemik mezi mluvčími skupin v samostatném Československu.

Je ovšem příznačné, že ve vztazích obou skupin docházelo i ke spolupráci a že někteří členové se stali jakýmsi spojovateli kontaktů. Takto například publikační platforma Literární skupiny časopis *Host*, poskytla prostor pro zveřejnění prvních programů poetismu. Jaroslav Seifert a Karel Teige se dokonce podíleli na redigování několika čísel *Hostu*. Navíc poetismem nechali někteří členové Literární skupiny přímo inspirovat.

Ze dvou význačných meziválečných skupin se jak životnější nakonec ukázal být Devětsil. Dal vzniknout teoreticky propracovanému a prakticky hojně naplňovanému poetismu, zatímco východiska „českého“ expresionismu Literární skupiny postupem 20. let zašla.

3. 2 SKUPINA SURREALISTŮ V ČESKOSLOVENSKU

Názorným příkladem programové skupiny sdružené kolem manifestu je Skupina surrealistů v Československu. Zakládá ji Vítězslav Nezval v březnu 1934 po přípravném období úvah a odpoutávání se od principů poetismu. Navazoval na kontakty s André Bretonem navázané koncem 20. let. Sám také formuluje její manifest. I přes přiznané vlivy Bretonovy, Eluardovy, Dalího nebo Tzarovy razí „českou“ podobu. Staví na imaginaci, prýšticí především z dětství. Hledá odpověď na otázku „kdo jsem“. Dokonce by se zde dalo hovořit o „lyrickém surrealismu“ české provenience.

²⁷ Členskou základnu tvoří František Götz, Čestmír Jeřábek, Lev Blatný, Josef Chaloupka, Dalibor Chalupa, Bohuš Stejskal. V září 1921 se k nim připojují ještě Miloš Jirko, Bartoš Vlček, Jiří Wolker a A. M. Píša.

²⁸ GÖTZ, František: *Sdružení mladých moravských spisovatelů*, Socialistická budoucnost, 11. 2. 1921.

²⁹ VLAŠÍN, Š. (ed.): *Avantgarda známá neznáma*, sv. 1., Praha: Svoboda, 1971, s. 28-29. Götz spatřoval vůdčí myšlenkový princip v dědictví expresionismu, Teige se naproti tomu stavěl za racionalistickou tradici francouzského střihu. Výměna názorů mezi skupinami se vlekla až do jara roku 1924. Dlužno poznamenat, že Götzova koncepce schytala kritiku i z vlastních řad skupiny, od Jiřího Wolkra a A. M. Píši.

Jádro skupiny tvoří dvanáct členů, z nichž většina byla i členy Devětsilu. Skupina vyvíjí ediční aktivitu vydáním dvou sborníků – Surrealismus (1936) a Ani labuť ani Lúna: Sborník k stému výročí smrti Karla Hynka Máchy (1936), oba pod redakční taktovkou Nezvalovou. Revue Surrealismus zůstala první a jedinou. Nutno podotknout, že skupina zahrnovala básníky pouze v menšině. Jinak v ní převažovali umělci výtvarní a jeden skladatel – Jaroslav Ježek – a divadelní režisér Jindřich Honzl. Nelze ji tedy považovat čistě jen za literární skupinu. Skupině nechyběl ani ideový mluvčí, kterého – a nebude to již překvapením – našla v osobě Karla Teigehe. Ten byl jako teoretický mluvčí zřejmě velmi vytížen.

Skupina neměla dlouhého trvání. Její jednotu rozklížily po roce 1936 odlišné názory na vývoj v Sovětském svazu. Zatímco Nezval hájil stalinskou politiku vykonstruovaných procesů, většina členů je odsoudila. Nezval skupinu rozpustil, ale Teige tento akt neuznal a zareagoval na něj spisem Surrealismus proti proudu. Někteří členové přešli do skupiny Ra, jež rozvinula svou činnost v podmínkách ilegality v Protektorátu Čechy a Morava. Přesto je nutno dodat, že surrealisté jsou v měřítkách této práce zvláštní skupinu v tom, že jde o jakousi českou verzi již existujícího myšlenkového proudu s mohutným mezinárodním dosahem a s kolébkou vzniku ve Francii. Není bez zajímavosti dodat, že za okupace i za komunistické totality patřili surrealisté k hnutím s velkým potenciálem tvořit různé, jež dědictví surrealismu rozvíjely po svém.

Povšimněme si, že ustavení autorských skupin či okruhů bylo často spjata s prvním publikačním vystoupením nejmladší nově se etablující generace autorů. Platilo to pro májovce, ruchovce i lumírovce a bude to platit pro „květnáky“ v další kapitole. Co se týče protektorátu, i v jeho poměrně složité době se o slovo přihlásili mladí a talentovaní. A stejně jako v případě jmenovaných skupin také zde byla neopominutelná role zprostředkovatele, jakéhosi uvaděče do světa publikací, autority o něco starší než ti, které uváděl.

3. 3 PROTEKTORÁT. OKRUH KOLEM KAMILA BEDNÁŘE. OHNICE

Literární sdružování za protektorátu by nebylo myslitelné bez osobnosti básníka, překladatele a organizátora literárního života Kamila Bednáře, který kolem sebe soustředil skupinu mladých autorů. Byli jimi Jiří Orten, Bohuslav Brezovský – později první šéfredaktor proslulého Května, Jan Pilař, Jaroslav Červinka a Zdeněk Urbánek. Samotný Kamil Bednář jim pomohl najít autorské sebe sama, když jim „dodal“ programové eseje Slovo k mladým (1940) a Ohlasy slova k mladým (1941). Mohli bychom jej tedy označit za teoretického mluvčího skupiny. Tito mladí si později začali říkat „Ohnice“ dle titulu třetí sbírky Jiřího

Ortena. Do poezie vnesli svérázné pojetí existencialismu a pojem „nahého člověka“. Zřejmě nejvýraznější aktivitou uskupení navenek bylo vydání sborníku Ohnice (1947). Svě místo zde našli tehdy mladí autoři v začátcích jako Ivan Diviš, Miroslav Holub nebo Josef Hiršal. V případě Ohnice píše Slovník české literatury po roce 1945 o „volnějším uskupení autorů“.³⁰ Z hlediska této práce by se blížila nejvíce skupině programové.

3. 4 SKUPINA 42 A SKUPINA RA

Surrealismus podněcoval ke sdružování i za protektorátu. Mezi nejznámější uskupení této epochy počítáme Skupiny Ra a Skupinu 42. Druhá jmenovaná našla teoretického mluvčího v autoritativní postavě Jindřicha Chalupického. Také on stejně jako Kamil Bednář poskytl svým „svěřencům“ umělecký program – ve stati Svět, v němž žijeme. Umění se podle něj mělo vrátit k zachycování předmětné skutečnosti a dramatu člověka.³¹ Jelikož kromě básníků zahrnovala i malíře, sochaře a fotografy, považujeme ji spíše za skupinu uměleckou a do této práce by patřila jen okrajově. Dobře ale ilustruje vlastnosti skupiny – v tomto případě programové – a vypovídá o sdružovacím potenciálu v ilegálních podmínkách protektorátu. Skupina 42 měla nesporný vliv na rozvoj české výtvarné a literární tvorby.

Souběžně s nimi působila myšlenky surrealismu rozvíjející Skupina Ra. Jednalo se původně o edici založenou Václavem Zykmondem v Rakovníku už v roce 1936, která však činnost významněji rozvinula až za protektorátu poté, co přivítala i některé „pozůstalé“ ze Skupiny surrealistů. Ra sdružovala dva básníky a šest výtvarníků, náleží jí tedy přízvisko skupiny umělecké.³² Svě programové mluvčí našla v Ludvíku Kunderovi a Zdeňku Lorencovi. Ti také sepsali text shrnující myšlenky skupiny *Mladší surrealisté* (1946). Iniciačním počinem Skupiny Ra však bylo vydání sborníku grafik a básní *Roztrhané panenky* (1942). Skupinu Ra bychom řadili mezi programové.

Obě zde uvedená uskupení působila za tuhých podmínek ztřeštěné cenzury nacistických okupačních orgánů a poskytovala zázemí autorům, kteří se neměli možnost plně se projevit. A přece si obě skupiny nacházely cesty k přežití. Po slibném poválečném trojletí nástup

³⁰ Slovník české literatury po roce 1945. Heslo „Ohnice“ [online]. ÚČL AV ČR © 2006-2008 [cit. 19.10.2017]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=176&hl=Kamil+BEDN%C3%81%C5%98+>

³¹ K tomu více viz: PEŠAT, Zdeněk a Eva STROHSOVÁ (eds.): *Dějiny české literatury*, sv. 4, Praha: Victoria Publishing 1995, s. 444.

³² Členy skupiny v době vzniku byli malíři: Josef Istler, Miloš Koreček, Jan Zuska, Václav Zykmond, Bohdan Lacina, Miroslava Miškovská, Otto Mížera, Jaroslav Puchmertl, Vilém Reichmann, Václav Tikal a básníci Ludvík Kundera, Zdeněk Lorenc.

komunismu k moci znamenal jejich konec. Komunisté považovali surrealismus za scestné umění a znemožnili surrealistům veřejně se projevovat. Pokračovatelé dědictví surrealismu byli nuceni se přesunout do ilegality.

3. 5 GENERACE KVĚTNA

V období komunistického režimu se sdružování mohlo uskutečňovat jen z nařízení a posvěcení kontrolních orgánů moci, jakékoli jiné sdružování se nutně muselo odehrávat v ilegalitě. Jeho rozsah tedy nelze dohlédnout beze zbytku jeho rozsah. A přece i v oficiální rovině se občas mohlo dojít ke šťastné konstelaci, kdy se objevila poměrně soudržná skupina literátů. Jako příklad za všechny uvedeme generaci kolem časopisu, který z řádky oficiálních periodik té doby výrazně vyčnívá a bývá dodnes předmětem diskusí v odborných kruzích.

Jistým příznakem ideologického tání v polovině 50. let 20. století bylo založení a vydávání časopisu Květen. Ten si v našem přehledu zaslouží zvláštní zvýraznění. Nejen že z hlediska vývoje české literatury po roce 1948 představuje jedinečný a často vzpomínaný a probíraný fenomén, ale dotýká se i tématu literárních skupin. Květen je názorným případem uskupení, kterému literárněvědná obec hledá identitu až dodatečně po jeho zániku, a to je podnes otázkou nekončící diskuse.³³ Při pokusu charakterizovat Květen, ať už jeho ideologickou roli nebo okruh přispěvatelů, narážíme na značně rozkolísanou terminologii. V literárněvědných textech kromě „skupiny“ narážíme také na pojmy „okruh“ nebo „generace“, zjednodušeně pak „květníci“. Janouškovy Dějiny české literatury 1958-1969 nabízejí kompromis, když píšou o „relativně kompaktní skupině“ anebo o „generační skupině“.³⁴ Problém se ale štěpí do několika dalších vrstev. Za prvé, do jaké míry lze mluvit o „skupině“ kolem časopisu Květen a zda to není zavádějící – jak už jsme na počátku této práce uvedli, časopis ještě sám o sobě neznamena skupinu; za druhé, jaký program si vytýčil a jak se jej jeho autorům dařilo naplňovat; za třetí, kdo se opravdu a sám za sebe hlásil ke Květnu – a tedy jeho programu – a kdo byl autorem pouze okrajovým, příležitostným.

Na příkladu Května se ukazuje, jak do fenoménu literárních skupin může zasáhnout politika. Vedení vládnoucí KSČ si nepřálo, aby bez jejího posvěcení vznikaly jakékoli

³³ Cenné příspěvky v tomto směru in: SVOZIL, Bohumil (ed.): Časopis Květen a jeho doba. Sborník referátů z literárněvědné konference 36. Bezručovy Opavy. Opava 15.-16. 9. 1993, Praha – Opava: Ústav pro jazyk český – Slezská univerzita Opava, 1994; dále pak MEČÍR, Vojtěch: Časopis Květen. Praha, 2013. Diplomová práce, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.; a FENCL, Ivo: *Vize a iluze skupiny Květen*. Praha: Pražská imaginace, 1993.

³⁴ JANOŠEK, Pavel a kol.: *Dějiny české literatury 1948-1989*, sv. 3, Praha: Akademie věd 2007-2008, s. 167-168.

samostatné skupiny. Stejně tak v oblasti kultury. Zřejmě pak nebude překvapením, že i samotné vedení časopisu se „skupinkaření“ doslova a dopředu zřeklo v Literárních novinách ústy prvního šéfredaktora Bohuslava Březovského.³⁵ Zajímavou otázkou však zůstává, zda by se „květnáci“ – či alespoň jejich část – prohlásili za skupinu, kdyby jim to politické poměry dovolily.

Co se týče roviny programu, je nutno připomenout, že „květnáci“ nikdy nesepsali přímo a doslova společný program či manifest. Jednotný dokument takového druhu chybí. Jejich program, tedy proslulou „poezii všedního dne“, spíše odvozujeme z jednotlivých úvahových statí v Květnu otištěných – ty se začaly objevovat od druhého ročníku.³⁶ Je otázkou, zda bychom autory těchto článků mohli počítat k „tvrdému“ jádru okruhu kolem Května. Významným předpokladem k formulaci programu byla i kritická vystoupení několika členů okruhu Května na II. Sjezdu Svazu českých a slovenských spisovatelů roku 1956. Důležité je zdůraznit, že teprve na tomto sjezdu poprvé padla slova o „poezii všedního dne“. Do té doby časopis jen svědomitě plnil roli, pro kterou byl oficiálně ustaven – rádce začínajícím autorům a publikační příležitost pro mladé talenty. Zde by se podle naší typologie skupina Května nejvíce blížila skupině konzultačně-poradní.³⁷

Měsíčník Květen skončil neslavně, svou otevřeností na sebe příliš upozornil oficiální orgány a po prvním čísle čtvrtého ročníku se musel Jiří Šotola dát na ústup cestou sebekritiky. A jako to bylo v té době obvyklé, ani ta nestačila k záchraně, v červnu 1955 tak vyšlo poslední číslo. Ať už básnická skupina, škola, program nebo generace se bez jednotící platformy rozpadly a autoři se vydali každý svou cestou. Jako jeho nástupnická periodika s posvěcením vlády začaly vycházet Plamen a Nový život.

3. 6 PŘEDBĚŽNÉ ZÁVĚRY PRO VÝZKUM. DICHOTOMIE

Výše uvedený přehled literárních spolků v českých zemích v minulosti ukázal, že literární sdružování v podobě skupin, okruhů či škol je přirozenou součástí dějin české literatury. Tímto se vytváří očekávání, že také po roce 1990 až do dnešních dnů tomu bude nejinak, ačkoli převažující charakter skupin se může měnit. V uvedeném přehledu dominovaly skupiny programové, „vybavené“ přítomností teoretických mluvčích a jednotící autority. V následném výzkumu již konkrétních literárních skupin po roce 1990 můžeme dojít k jiným

³⁵ BŘEZOVSKÝ, Bohuslav: *Květen začínajících autorů*. Literární noviny 23. 7. 1955, č. 30.

³⁶Viz např.: HOLUB, Miroslav: *Náš všední den je pevnina*, in: *Květen*, 1957, roč. 2, s. 1-2.

³⁷ Ještě je třeba zmínit dva zvláštní ediční počiny pod záštitou *Května*: *Almanach Květen: Sborník mladé české literatury* (1957) a *Hlubší než smrt (Almanach Květen 1958)*.

závěrům. Bylo si možno povšimnout také existence skupin sdružujících kromě literátů i umělce z jiných oborů. Tyto umělecké skupiny z práce a priori nevyklučujeme, ale budeme brát v potaz jen skupiny s výraznou převahou slovesných autorů.

Vzpomeneme-li na různá manifestační vystoupení spisovatelů, je nutné mít na paměti, že se ocitáme na poli pozoruhodných dichotomií:

1) literární skupina může vydat manifest – na druhou stranu vydaný manifest ještě nemusí vyústit v založení literární skupiny. Nelze např. pracovat se signatáři Manifestu České moderny automaticky jako se skupinou, neboť jí proto schází atributy. Jednalo se o volnější seskupení autorů, kteří se prostě setkali podpisem u jednoho dokumentu – byl to jejich první a zároveň poslední počín, kdy postupovali společně. Nic na tom nemění skutečnost, že uvažovali o založení spolku a vydání almanachu.³⁸

2) Skupina může vydat almanach pod svou záštitou, ale vydaný almanach ještě nezakládá činnost skupiny, respektive – neidentifikuje ji. Takto např. v roce 1913 z iniciativy bratří Čapků vyšel *Almanach na rok 1914*. Přitom z autorů na něm se podílejících nevznikla žádná skupina s jednotným postupem, jakkoli okolnosti po tom volaly.

3) Skupina může být výrazem nástupu jedné generace – zpravidla právě té nejmladší – na scénu, avšak nástup generace nemusí vydat plod v podobě jednotně ustavené skupiny. Například tzv. generace buřičů nastoupivší na prahu 20. století zaznamenala nástup celé řady pozoruhodných autorů, ti však vzájemné sympatie a shody k založení literární skupiny nevyužili.

4) Skupina může pořádat seriál autorských čtení, ale jeden pořad ještě nemusí vyústit v pokračování činnosti skupiny, která jej pořádá. Takto se „Večer přiměřených depresí“ v režii básnířky a organizátorky Zory Šimůnkové doposud neustavil skupinu, ačkoli se stal již v Praze ukotveným fenoménem, má své opakovaně účinkující autory a také tíž diváci pořad po léta navštěvují.

5) Skupina může vydávat bulletin anebo vlastní literární časopis, ale ani jeho redakce, jakkoli soudržná, ještě neznamená ustavení literární skupiny. Potom bychom museli mezi skupiny automaticky počítat redakční tým jakéhokoli literárního časopisu: *Psí víno*, *Tvar*, *H_aluze* apod. Zdánlivě tomu nic nebrání. Dá se předpokládat, že samotné redakce by se takovému „nařčení“ bránily. Obvykle v souvislosti s redakcemi literárních časopisů hovoří jako o „okruhu kolem redakce“. V tomto případě ale až budoucnost ukáže, zda je akademická

³⁸ K tomu viz POHORSKÝ, Miloš (ed.): *Dějiny české literatury*, sv. III., Praha: ČSAV, 1961, s. 376.

obec identifikuje více jako redakci nebo literární skupinu. Ale takový vývoj nemusí již záležet na vůli či nevoli dotyčného redakčního okruhu.

Pokud problém obrátíme, vyplývá z toho následující poznání, jež je užitečné i pro pravidla přijímání skupin do výzkumu zde: Literární skupina může mít v „popisu činnosti“ všechny zmíněné položky, ale nemusí mít ani jedinou z nich. Následující výzkum však ukáže, který z atributů se u soudobých skupin těší největší oblibě.

Jak vidno, jsou různé důvody a motivace, pro které se literáti mohou sdružit, ale pokud už dojde ke shodě, musí mít jistou časovou kontinuitu, abychom je zaznamenali. Ne vždy na základě iniciačního počínu ihned vznikne literární skupina – potom je vsutku vhodnější sáhnout po jiném označení. Otázka literárních škol a generací by zasloužila mnohem širší rozbor. Je patrné, že v odborných textech se pojmy „skupina“, „generace“, „uskupení“, „okruh“ a „škola“ prolínají a také skupiny vybrané do této práce může charakterizovat průnik těchto pojmů. Stanovit z podstaty a jednou provždy podstatu „ryzí“ literární skupiny, je značně obtížné.

4. SITUACE NA ROZHŘANÍ. OKOLO ROKU 1990

Těžištěm této práce jsou literární spolky po roce 1990, proto se neobejdeme bez alespoň povšechného vylíčení stavu literárního sdružování v období okolo ostré změny politického režimu v listopadu 1989. Většina skupin a spolků té doby nesdružuje výhradně jen literáty, ale mezi jejich členy se řadí také výtvarníci, popřípadě hudebníci. Proto by bylo na místě označovat je spíše za umělecké skupiny.

Zrychlené tempo dějin okolo společenského převratu mohlo dopřát různým zájmovým uskupením lidí stejně tak bleskový vznik jako rychlý zánik. Mohli jsme být tedy svědky paradoxu, při kterém společenské změny namísto povzbuzení k volnější činnosti přivodily naopak rozklad.

Neoficiální spolky uměleckého spíše než „čistě“ literárního rázu se osmělovaly vznikat už od druhé půle 80. let. Tyto aktivity lze brát jako odraz uvolňujících se poměrů spuštěných proslulou perestrojkou po nástupu Michaila Gorbačova v Sovětském svazu k moci v roce 1985. Ke slovu se opět dostávala poetika malých divadel. Za všechny jmenujme asi nejvýraznější divadlo Sklep. Právě část jeho ansámblu založila uměleckou skupinu Kvašňák. Přidala se k nim množství osobností z oboru divadla, filmu a zejména nezávislí výtvarníci. Samotná literatura zde byla spíše jakýmsi propojovacím, podpůrným žánrem než samotným cílem. Skupina vydávala samizdatem stejnojmenný magazín. Povšimneme si, že ani ona, ani jiné neformální skupiny té doby neměly jinou možnost představit se čtenářům jinak než samizdatem. Tento úděl se ale po roce 1989 radikálně změnil. Po Listopadu odpadl důvod uchýlovat se k samizdatu, tím uskupení ztratila jistý přitažlivý „konspirační“ rys. Něco podobného se přihodilo Kvašňáku. V nových podmínkách se vydávání někdejšího samizdatu chopilo již nově zřízené Nakladatelství „Q“.

Jako součást revolty proti zkosnatělému režimu se přirozeně nabízela cesta surrealismu. I po roce 1948 se jím nechávaly inspirovat stále nové generace umělců, jež působily vedle těch „starších“. Ustavovaly se nové okruhy tvůrců, kteří ukazovali nové možnosti uchopení surrealistické metody. Takto se mezi jinými v Brně zrodil Surrealistický okruh (od roku 1993 již přímo „skupina“) A. I. V., jíž věnujeme samostatnou kapitolu, zatímco „tradičnější“ Surrealistická skupina pokračovala ve své činnosti v Praze. Také tyto skupiny mají kromě literatury přesah do jiných uměleckých odvětví, především fotografie a malířství.

Ještě v roce 1988 položila dvojice Markéta Hrbková a Jaroslav Jablonský základy skupině Moderní analfabet.³⁹ Nestanovili si žádný určitý program, spíše se jednalo o typický příklad sdružení okolo literárního časopisu. Tím byl v jejich případě revue *Moderní analfabet*, první číslo se stalo také prvním počinem roku 1990. Poté se už začala stejně jako u kolínského klubu, o němž je pojednáno v další podkapitole, projevovat tříštění sil a klesající ochota ke spolupráci. Až po značné odmlce, v roce 1992, se ještě podařilo vydat druhé číslo. Zvláštností je, že revue nesla podtitul: „Literární sborník sestavený členy stejnojmenného sdružení“. Shodou okolností se Moderní analfabet opravdu stal občanským sdružením, dokonce *de iure*, a v této roli si vzal pod záštitu pořádání literárních večerů v Praze i okolí.⁴⁰ Moderní analfabet tak hojně zaplňoval dramaturgii ve své době proslulého Pant klubu Unijazz.

Všeobecná nechuť k zakládání literárních spolků má svůj původ podle Machaly v letech normalizace, která: „(...) tendenci literátů vytvářet užší společenství tmelená určitým programem či poetikou zcela paralyzovala.“ Vzápětí připouští, že se tak dělo pouze v oficiální rovině, ačkoli ani v té ne zcela.⁴¹ Tomuto protirečení si můžeme bezesporu přitakat, neboť i v nejtěžších 70. a 80. letech vznikaly zájmové skupiny mezi jinými i literárního zaměření, muselo se tak však dít s vědomím příslušného oficiálního orgánu.

Mimo Prahu zaujme Unarclub založený 16. 9. 1989 v Hranicích na Moravě. Jeho ústřední osobností se stal Jiří Nebeský. Ani tento spolek však nepatří mezi „čistě“ literární skupiny.⁴² Svě tvůrčí úsilí vkládal vedle almanachů poezie také do divadelní a filmové tvorby. Členové se společně s oblibou účastnili recitačních a dramatických přehlídek. Nelze však opominout jejich jedinečnou literární aktivitu v podobě skupinově psaného románu *Svěží vánek* (1994). Unarclub vyvíjel i ediční aktivitu, kdy kromě vlastních sborníků zaštil vydání básnických sbírek několika autorům. Unarclub přestál turbulence počátku 90. let a stále působí na kulturní scéně zejména v hranickém regionu jako producent kulturních programů.⁴³

³⁹ Viz: MACHALA, Lubomír: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*, Olomouc: Rubico, 1996, s. 27.

⁴⁰ Viz *Slovník české literatury po roce 1945*. Heslo „Ohnice“ [online]. ÚČL AV ČR © 2006-2008 [cit. 30.10.2017]. Dostupné z: dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=159&hl=Modern%C3%AD+analfabet+> , cit. 30.10.2017.

⁴¹ Viz: MACHALA, Lubomír: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*, Rubico, Olomouc 1996, s. 23.

⁴² Sami se identifikovali jako „kulturní sdružení“ dle názvu jejich nakladatelství. Viz: MACHALA, Lubomír: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*, Rubico, Olomouc 1996, s. 28.

⁴³ Více k současnému stavu klubu viz na: *Unarclub* [online], Unarclub © 2017 [cit. 15.11.2017] Dostupné z: www.unarclub.cz

V. SPIRITUÁLNÍ ODRAZ. PORTÁL A SKUPINA XXVI

Nejprve se zaměříme na dvě skupiny, které spojovala – alespoň zpočátku – orientace na křesťanskou literaturu. U Skupiny XXVI i Portálu shledáme však i jiné spojovací prvky: Již zde se například setkáme s fenoménem „přelétavých“ osobností, tj. autorů, kteří se účastnili chodu dvou či více literárních skupin. Navíce díky podobné orientaci skupin a jejich paralelnímu působení na přelomu epoch okolo roku 1990 se zde otevírá i vítané pole pro srovnání.

5. 1 PORTÁL

Portál zde zaujímá velmi zvláštní postavení. Je skupinou, jejíž samotná existence je podnes předmětem dohadů a názorů z různých stran. Obklopuje ji jisté tajemství, neboť doposud je obtížné dojít ke shodě, jak dlouho vlastně působila a kdo byli její členové.

Pokud začneme tím, co je s jistotou doložitelné, pak iniciačním aktem založení Portálu byl pořad Překračování času, jenž se odehrál 24. října 1989 na Vyšehradě na Novém probošství.⁴⁴ Skupina anebo též okruh, jak ji střídavě nazývá sám zakladatel Jiří Krtička (vystupoval pod pseudonymem Jiří Hauber), krystalizovala v druhé půli 80. let v prostředí křesťanského samizdatu z neformálních schůzek, jež spočívaly ve vzájemném předčítání z vlastní tvorby a v diskusích o ní. Co se týče programové náplně, nacházelo se v ní slovy Jiřího Krtičky jedno jasné a všem společně vlastní těžiště: „Program nebyl nikdy explicitně formulován, obsahoval pouze jediný bod – respekt ke křesťanským hodnotám.“⁴⁵ Na zmíněném pořadu na Vyšehradě skutečně vystoupila šestice básníků s křesťansky laděnou tvorbou, kteří měli být základem skupiny Portál: Pavel Kolmačka, Jiří Hauber, Bohdan Chlíbec a Ewald Murrer (vl. jménem Michal Wernisch) a dále Leo Bureš a Roman Szpuk, jak je uvádí v rozhovoru Jiří Krtička. Zvláště pak role Romana Szpuka zde ještě bude rozvedena.

Ale již v otázce členů-zakladatelů dochází k rozporu. Např. Bohdan Chlíbec ve vzpomínkovém rozhovoru zpochybnil, že by někdy byl členem skupiny: „To si myslel zakladatel Jirka Krtička. Ostatně ta skupina jako taková existovala jenom v jeho hlavě. Nikdy nevyvíjela nějakou významnější aktivitu. Jak by také mohla? Jirka Krtička tam byl osamělý člen.“⁴⁶ Machala ovšem Chlíbcovi přiznává autonomní pozici stejně jako dalšímu

⁴⁴ Srv. MACHALA, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995, Olomouc 1996, s. 25.

⁴⁵ Rozhovor s Jiřím Krtičkou, zakladatelem skupiny Portál, se uskutečnil dne 2. 11. 2017 v Praze.

⁴⁶ Rozhovor s Bohdanem Chlíbcem (nar. 1963) a Ewaldem Murrerem (nar. 1964) se uskutečnil v Praze 10. 10. 2017.

přidruženému autorovi Ewaldu Murrerovi (vl. jménem Michal Wernisch).⁴⁷ Rovněž *Slovník české literatury po roce 1945* píše v těchto intencích a Murrera označuje za volně spolupracujícího s Portálem.⁴⁸ Portál měl více brát zřetel na kvalitu publikované tvorby, oproti velmi tolerantní Skupině XXVI měl být přísnější. To ostatně uvádí i Roman Szpuk na webu Skupiny XXVI, kde se o Portálu mimochodem zmiňuje. Považuje ho za skupinu „souběžně pracující“ s jeho Skupinou XXVI a tím de facto uznává její existenci.⁴⁹

Je zajímavé sledovat, jak se mýtus o příslušnosti Bohdana Chlábce a Ewalda Murrera k Portálu udržuje i v paměti jiných účastníků. Roman Szpuk na večeru autorského čtení Skupiny XXVI dne 10. října 2017 neopomněl zmínit „konkurenční“ Portál a přitom jasně přisoudil přítomným Bohdanu Chlábcovi a Ewaldu Murrerovi členství v něm. Ti se ovšem „nařčení“ nebránili ihned na místě, ale až později po vznesení dotazu autorem této práce. K problému vyjádřili se, že jde o mnohokrát opakovaný mýtus natolik ukotvený v rétorice Romana Szpuka a že jej nemá smysl vyvracet.⁵⁰

O mnoho let dříve, ještě v době „působení“ skupiny Portál, sarkasticky zpochybnil její existenci i Martin C. Putna v článku pro *Souvislosti*: „Jeden z básníků označených za jejího člena ostatně vyjádřil pochybnost, zda kdy skupina Portál existovala jinde než v hlavě své vůdčí osobnosti.“⁵¹ Jméno onoho člena, na kterého se Putna odvolává, zůstává jednou z nedořešených záhad okolo skupiny Portál, a tedy pobídkou k hlubšímu výzkumu.

Nejvýraznější průnik aktivit Skupiny XXVI a Portálu znamenal společný večer poezie 16. června 1990 v refektáři kláštera Emauzy. Spolupráce měla dostat i svou ediční podobu, avšak vydat almanach *Za oponami noci...* se již nepodařilo. Svazek uspořádaný roku 1991 Ewaldem Murrerem zůstal v rukopise.

Vrcholným podnikem Portálu byl večer poezie „Pevnina ve tmách“ konaný 2. května 1994 v refektáři kláštera Emauzy. Jiří Hauber jej převedl do rozhlasové podoby a dočkal se odvysílání na stanici Českého rozhlasu Vltava. Hauber zamýšlel rozpracovat scénář na celou antologii textů. Jejím vzorem měl křesťansky orientovaný *Velikonoční almanach* sestavený roku 1947 Zdeňkem Rotreklem. Chystaný almanach obsahující mimo jiné tvorbu Petra Borkovce nebo Barbory Šrámkové se již nepodařilo nakladatelsky vydat. Důvody komentoval Krtička sice poněkud nejasně, ale domyslet si lze mnohé: „Soudobé vydavatelské prostředí

⁴⁷ Srv. MACHALA, L.: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*, Olomouc 1996, s. 25.

⁴⁸ *Slovník české literatury po roce 1945* [online] ÚČL AV ČR © 2006-2008 [cit. 16.6.2017] Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1079>

⁴⁹ *Skupina XXVI. Historie*. [online] dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>, stav k 25. 10. 2017.

⁵⁰ Večer Skupiny XXVI proběhl 10. 10. 2017 v prostorách kavárny AdAstra na Praze 2.

⁵¹ PUTNA, Martin C.: Za prvním číslem Iniciál, in: *Souvislosti* č.1/1991, s. 178.

však nebylo podobnému projektu nakloněno a navzdory úsilí Jana Haubera a Romana Szpuka zůstala antologie *Pevnina ve tmách* rukopisem.“ Tím následoval osud předchozího projektu almanachu.⁵²

Nezdar s almanachem signalizoval blížící se zánik skupiny Portál, pro niž dle Krtičky byl rok 1994 posledním rokem aktivity. „Portál se následně oslabením vzájemných vazeb mezi autory rozpadl. Společensko-literární prostředí první poloviny devadesátých let svědčilo spíše individuálním činům než skupinovým snahám,“ zdůvodnil Krtička a svým podáním stvrdil jednu tendenci první půle 90. let, jež literárního sdružování přála individualizaci.⁵³

Je třeba dodat, že ještě v roce 2017 zůstává Krtička k otázce literárního sdružení skeptický: Myslím, že doba nepřeje vzniku nových uskupení, zejména pokud jde o případ skupin programově vymezených. O mnohém ostatně svědčí i příběh Portálu.“

Na závěr kapitoly nutno objasnit, že ediční odnoží aktivit *Portálu* měl být stejnojmenný samizdatový časopis, který se však dočkal jen nultého čísla na sklonku roku 1989. Iniciátorkou byla vedle Jiřího Haubera také Květoslava Neradová, inspirativní a sjednocující osobnost, se kterou se ještě v této práci setkáme. Poté došlo ke sloučení s redakcí křesťansky orientovaného a o něco staršího časopisu *Komunikace* a to a odtud již se zrodilo první číslo proslulé a dodnes vycházející revue *Souvislosti*.⁵⁴ Krtička připouští, že po jeho odchodu ze *Souvislosti* došlo k uvolnění vazeb mezi touto revue a Portálem, tvrdí však, že až do zániku skupiny v jisté spolupráci pokračoval.⁵⁵

5. 2 SKUPINA XXVI

Na počátku byl poetický požár.

Hořel Roman, Pavel a Květa B.

Z popela povstala Šestadvacítka.

(Bohuslav Vaněk)

Mezi křesťansky orientované skupiny můžeme zařadit Skupinu XXVI. Ačkoli za 35 let existence prošla pestrým a mnohdy bouřlivou historií, zůstává bezesporu fenoménem a také stálíci na české literární scéně mezi skupinami. Dlouhodobě si udržuje propracovaný mediální

⁵² Rozhovor s Jiřím Krtičkou, zakladatelem skupiny Portál, se uskutečnil dne 2. 11. 2017 v Praze.

⁵³ Rozhovor s Jiřím Krtičkou, 2. 11. 2017 v Praze.

⁵⁴ *Slovník české literatury po roce 1945* [online] ÚČL AV ČR © 2006-2008 [cit. 30.10.2017] Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=120>

⁵⁵ Rozhovor s Jiřím Krtičkou, zakladatelem skupiny Portál, se uskutečnil dne 2. 11. 2017 v Praze.

obraz: vede detailní webové stránky s bohatým materiálem ke své historii a s průběžně aktualizovanými příspěvky a novinkami z činnosti; členové a příznivci navíc ochotně šíří jméno skupiny i ve svých individuálních projektech. Skupina našla i svého „teoretika“ v postavě Romana Szpuka, který pro ni sepsal dva manifesty. Tato skupina se nikomu neuzavírá, její členská základna je neohraničená a proměnlivá. Protože byla založená hluboko za časů totality, představuje pozoruhodný příklad potýkání se s polistopadovým přechodem k otevřené společnosti a s podmínkami volného trhu.

5. 2. 1 Stručná historie skupiny do roku 1990

Datum vzniku Skupiny XXVI lze určit na den přesně na Silvestra 1983. Stalo se tak příznačně zásluhou jiného fenoménu té doby: na srazu mládeže na proslulé římsko-katolické faře v Příchovicích.⁵⁶ Součástí večerních programů byly i kulturní výstupy, při kterých ze svých děl předčítali i literárně tvořící hosté. Právě zde Roman Szpuk poznal Pavla Kukala a Květu Brožovou a společně utvořili umělecké trio jako základ budoucí skupiny. Szpuk v jedné z časopiseckých vzpomínek přiznává, že toho večera již na faru přicházel s úmyslem založit literární skupinu. Podnět tedy vyšel od jednotlivce.⁵⁷ Onen večer už je obestřen jistou legendou a znamením zrodu, a ve zповědích členů skupiny bývá často vzpomínán. Je jisté, že jej můžeme považovat za iniciační akt Skupiny XXVI.

Szpuk zasadil skupinu do dobového kontextu: „Dá se říci, že se stala [Skupina XXVI] odpovědí na potřebu několika osamělých poetů scházet se a sdílet společně nejen poetické snažení, ale i osud vydědění ze všech hlavních proudů té doby, ať již oficiální kultury či disentu.“⁵⁸ Pokud zapátráme po původu názvu, číslice 26 označovala ve staré diplomatické poště kód Říma a v názvu skupiny měla symbolizovat katolickou orientaci jejich

⁵⁶ Do Příchovic byl roku 1978 za trest přeložen nekonformní a tehdejšími režimem ostře sledovaný farář Miroslav Šimáček, který sem začal na vlastní riziko volně zvát zejména mládež, a to nejen katolickou. Z Příchovic se za komunismu stalo největší křesťanské středisko mládeže v republice. Ti se zde na pobytech i několikadenních spontánně scházeli v kulturně i sociálně tvořivém duchu. Postupně se vytvořila početná „průchozí“ komunita věřících, společenství upevňující mimo oficiální politické linie své hodnoty víry, tolerance a vzájemné pomoci. Šimáček si vychoval nástupce Vladislava Nováka a tradice těchto srazů mládeže v Příchovicích trvá dodnes.

⁵⁷ Takto zní vzpomínka samotného iniciátora: „Místní kněz Mirek Šimáček mě seznamuje s Květou Brožovou, která má s sebou na průklepáku lyrickoepickou báseň *Léto s malířem*. Ještě tentýž večer se [...] přihlásí o slovo básník Pavel Kukal. Čte svoji obsáhlou skladbu *Řeky*. Ihned se k němu vrháme a všichni tři pak v jedné z mála tichých místností na faře rozkládáme na stole své verše. Navzájem si je půjčujeme, dychtivě čekáme na názor toho druhého. Je to hřejivě spiklenecké. Povzbuzující.“ Viz: SZPUK, Roman: Výpověď o Skupině XXVI, *Akord* č. 9, květen 1995, str. 460.

⁵⁸ *Stručná historie času*. Rozhovor Lucie Kučerové s Romanem Szpukem [online]. Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>

zakládajících autorů. Takto přísné vymezení ale v průběhu let postupně sláblo a po roce 1989 nehrálo roli a skupina se začala otevírat různým názorovým proudům, jak bude pojednáno níže.

Skupina záhy začala přibírat další členy a v roce 1986 jich měla již deset. Stala se branou, kterou do literárního provozu začala vstupovat dnes již zavedená jména: mezi jinými např. Bohuslav Vaněk Úvalský, Svatava Antošová, Bohdan Chlíbec a další. Szpuk vskutku nezahlélel a vyhledával nové básníky cíleně na svých cestách po regionech. Vykonával jakýsi permanentní nábor. Jeho součástí byl i „objev“ Svatavy Antošové v Teplicích. Srazy skupiny se zpočátku odehrávaly ještě v rámci příchovických setkání a například na poslední večer roku 1985 byli její členové pověřeni sestavením silvestrovského programu pro bezmála stovku posluchačů. Szpuk to komentuje: „V počátcích bylo místo konání pouze v Příchovicích a vcelku jsme nepřekročili rámec hovorů o literatuře a nějakého toho čtení.“⁵⁹ Později začala v aktivitách skupiny převažovat samostatná linie akcí rozšířená též o společná víkendová putování, při kterých navštěvovali jiné fary, hrady, vrcholky hor. Jedním z takových výstupů byla výprava na Milešovku v květnu roku 1988. Tehdy vykrytalizoval obvyklý program jejich schůzek. Ten sestával z putování, spontánní tvorby veršů a jejich deklamace před náhodnými posluchači z řad kolemjdoucích. Skupina si zakládala na improvizaci. Pokud poutníky v cíli uvítal kněz, mohla být součástí i mše. Každý sraz pak doprovázely diskuse, jež se nemusely týkat čistě jen literární tvorby, ale též otázek náboženství a filozofie. Křížení názorů bylo mnohdy velmi živelné, jak uvidíme dále. V roce 1989 srazy ozvláštnila přednáškami z literární historie profesorka Květa Neradová.

Členská základna se vyznačovala vysokou mírou fluktuace. Nezapouzdřila se, naopak se stala otevřeným prostorem pro setkávání lidí, kteří jednoduše o setkání stáli a byli ochotni se na sraz dostavit. Nebylo rozhodující, zda přispějí k literární části večera nebo jen svým příspěvkem do debaty. Není tedy překvapivé, že postupem času se přidávali stále další umělci nejen z řad literátů, ale také výtvarníci, hudebníci, fotografové. Tudíž jako v případě moha jiných literárních skupin i zde došlo k prolínání jiných uměleckých oborů.⁶⁰ Jakékoli podmínky pro členství tedy přestaly mít význam. A spíše než o členech by tedy mělo smysl hovořit o „příznivcích“. Szpuk ve své bilanci na webu skupiny připomíná: „Kdo se zrovna nějakou shodou náhod ocitne na našem srazu a cítí se mezi námi dobře [...], ten je v tu chvíli

⁵⁹KUKAL, Pavel: Jak to vidím já [online] Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z:

<http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

⁶⁰ Srazy skupiny ozvlášťovali svými výstupy hudebně nadaní členové. Tímto způsobem se do kronik zapsali např. písničkáři Jan Kubín a Martin Vácha.

naším členem.“ Žádná pravidla pro přijetí ani nebyla stanovena, ačkoli třeba Pavel Kukul jedno našel: „Jinak u nás platí ovšem zásada, že členem skupiny je pouze ten, který jím být chce a na jak dlouho chce.“⁶¹ Obvyklí účastníci se tak mísili s lidmi, kteří se zastavili jen jedenkrát. Skupinou takto již prošlo několik desítek lidí. Svatava Antošová tento typ schůzek popsala výstižně jako „nepřetržitý tok imaginace“.⁶²

Z volně pojatých srazů vyvstaly i principiální hodnoty, jakýsi kodex vetknutý do samotných základů skupiny. Ten spočívá zejména respektování názorů druhých. Je ovšem třeba připustit, že k němu nemuselo docházet mírumilovnou cestou. Szpuk to barvitě popsal v rozhovoru s Lucií Kučerovou: „Vycvičili jsme se v jakémisi záhadném umění tolerance, která si libuje nejen ve vzájemném uznávání, ale i v hádkách a tvůrčích či politických různicích, při nichž je občas kromě křiku slyšet i řinčení tříštícího se skla.“⁶³

Je nesporné, že přítomnost a tlak totalitní moci stavějící sdružení do stálé pozice na hraně illegality přispěly k pocitu sounáležitosti. Jeden z později přibývajících členů Zbyněk Ludvík Gordon našel od Skupiny XXVI spojenci k jedné důležité občansko-právní skupině: „Především v době komunistického temna byla nezvyklá tolerance vůči názorům a postojům jiných ten nejlákavější rys této umělecké Skupiny. Podobný efekt, myslím, zažívali i lidé z Charty, vnější nepřítel s rudou tváří nás všechny, přes různost názorů a náhledů, stmeloval.“⁶⁴ Tento úryvek zasluhuje být vyzdvižen, neboť pojem tolerance se ve vzpomínkách příznivců Skupiny XXVI opakuje doslova s urputností mantry.

Ani neblahé dopady totality na sebe nenechaly dlouho čekat. Počínaje rokem 1987 se skupina musela distancovat od příchovických srazů. Příčiny tkvěly v politické rovině. Roman Szpuk příliš poutá pozornost Státní bezpečnosti a do davu příchovických hostů se kvůli tomu vměšují i nevídaní pozorovatelé. Miroslav Šimáček jej na to upozornil a Szpuk námitky přijal. Skupina se od té doby v Příchovicích objevovala již jen jednou do roka. Ve schůzkách poté převládla jistá pravidelnost – konaly se vždy alespoň čtyřikrát do roka, někdy i pětkrát či šestkrát.

To, co je pro většinu zde probíraných uskupení typické, tedy úsilí o vydání sborníku či almanachu, naplnila Skupina XXVI z větší části ještě před listopadovým převratem. Její tři

⁶¹ KUKAL, Pavel: Jak to vidím já [online] Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

⁶² Otevřenost skupiny se projevovala i v pojetí společných akcí. Takto např. v pozvánce na mimořádný sraz na Komáři vízce v Krušných horách ve dnech 6. 3.-7. 3. 1999 vyzývá k účasti členy i nečleny.

⁶³ *Stručná historie času*. Rozhovor Lucie Kučerové s Romanem Szpukem [online]. Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>

⁶⁴ Rozhovor se Zbyňkem Ludvíkem Gordonem (nar. 1961) se uskutečnil dne 19. 6. 2017 v Praze.

almanachy vyšly samizdatově v letech 1985, 1987 a 1989.⁶⁵ Ani tyto se neomezovaly jen na členy skupiny. Všichni však do jisté míry byli duchovně založeni. Neúnavnou práci při oslovování autorů pro edici, jež měla vyjít za hranou zákona, motivovalo i vzrušení ze zakázané činnosti. To mělo opadnout s příchodem svobodných poměrů po roce 1990. Je příznačné, že první polistopadový almanach vyšel až v roce 2009. Do roku 1990 se podařilo vydat vlastní básnické knihy dvěma členům skupiny: Romanu Szpukovi a Květě Brožové.

5. 2. 2 Vývoj skupiny po roce 1990

Ačkoli Antošová tvrdila, že po sametové revoluci se kulisy vyměnily a jinak veškeré dění ve skupině zůstávalo stejné, nebylo možné opominout celospolečenské změny.⁶⁶ Příchod svobodnějších poměrů zastihl skupinu ve dvojsečné situaci: na jednu stranu otevřel nové možnosti sebeprezentace, na druhou ji nutil se zorientovat a do jisté míry přehodnotit svou roli. Stejně jako jiná uskupení pocítila, že politickou tíseň střídá tíseň finanční. Ta byla také důvodem, proč byly zastaveny práce na čtvrtém a zároveň prvním oficiálním almanachu. A jak už bylo zmíněno v úvodu, vzrušení ze zakázané činnosti jakožto hnací motor příprav opadlo.

Szpuk vzpomíná, že změněné společenské poměry se odrážely i v divácké návštěvnosti, jež oproti období před Listopadem klesala. Najednou poznali, jak vypadá nezájem: „Do Příchovic, kam přijelo za komunistů na poslech spontánně osmdesát i více lidí, dorazil nedávno jediný člověk. V pražském Pant klubu se sejde pět, šest posluchačů. Snad jen na Žižkově v hospodě 'U Vystřeleného oka' jsme v roce 1994 se Svatavou Antošovou měli plno.“⁶⁷

Nová zkušenost otevřela zároveň možnost k porovnávání s předchozím režimem. Skupina zaznamenala změnu poměrů i ve způsobu, jakým byly výstupy přijímány na srazech v Příchovicích a na řadových večerech poezie po Listopadu. Zatímco dříve mělo publikum zvykem bezprostředně po skončení výstupu texty na místě kritizovat a hodnotit, po Listopadu se potkávali s nezájmem a vlažnou odezvou. A v roce 1995 Szpuk konstatuje: „Dnes se nad tím možná leckdo pousměje, ale věřte, lhostejnost, s níž je v současnosti na pódiiích přijímáno cokoliv, může být také velmi ubíjející.“⁶⁸

⁶⁵ První sborník nesl název Křesťanská poezie 1985-86 a byl pouze strojopisný, stejně jako další dva.

⁶⁶ Rozhovor se Svatavou Antošovou (nar. 1957) se uskutečnil v Praze 10. 10. 2017.

⁶⁷ SZPUK, Roman: Výpověď o Skupině XXVI, in: *Akord*, květen 1995, číslo 9, str. 459-471.

⁶⁸ *Stručná historie času*. Rozhovor Lucie Kučerové s Romanem Szpukem [online]. Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>

Přesto Roman Szpuk hovoří o první půli devadesátých let jako o zlatém období. Skupina se velmi čile účastní literárního ruchu. Počet vystoupení přibývá. To první oficiální se podaří uskutečnit ještě šest dní před vypuknutím sametové revoluce. Členové šíří povědomí o své skupině na literárních soutěžích a různých večerech poezie ve své režii. V roce 1993 se objevili v rozhlasovém vysílání.⁶⁹ Narůstá počet příznivců Skupiny XXVI a v roce 1995 má Szpuk v adresáři opět více než stovku jmen. Skupina přesto i nadále pořádá své srazy a putování. O jejich charakteru asi nejlépe vypovídá výlet na úpatí hory Ralsko na jaře 1992.⁷⁰

Změna poměrů znamenala, že se začali projevovat členové dosud potlačovaných subkultur. Toto rozrůznění se obrazilo i v atmosféře schůzek Skupiny XXVI. Roman Szpuk o období krátce po revoluci píše jako o „zlatém období“ a dále líčí: „pustili jsme se do opravdu bujarých srazů, za něž by se nemusely stydět ani Marinettiho futuristické večírky. Přivítali jsme mezi sebou anarchisty, pankáče i vrchností sesazené kněze.“⁷¹ Není potom překvapivé, že skupina zaznamenala odklon od křesťanských hodnot a bylo celkem pochopitelné, že pozvání na schůzky nově přijímají také autoři z opozičních myšlenkových táborů, například Svatava Antošová, anarchista Karel Rada nebo dadaista Bohuslav Vaněk.

Ovšem odklon od křesťanských hodnot nebyl přijat všemi příznivci souhlasně. To byl třeba případ zakládající členky Květy Brožové. Členská základna se ovšem redukovala i z důvodů zakládání rodin jednotlivými členy a následování vlastních životních cest.

5. 2. 2. 1 Dva návrhy manifestu

Bylo to patrně právě odloučení od přísně katolického směru, které donutilo skupinu znovu hledat svou identitu směrem dovnitř i navenek. Vedoucí Roman Szpuk pocítil nutnost znovu ji hodnotově ukotvit ve stále méně přehledném literárním provozu: „Pátráme, na jakém

⁶⁹ Český rozhlas Skupině XXVI nabídl zachytit jejich březnový sraz a autorské čtení v Praze-Košířích. Skupina souhlasila a nahrávací štáb dorazil na místo. Avšak večer se vlivem konzumace alkoholu vymkl kontrole a reakce na četoucí básníky začaly být ze strany početného publika až příliš spontánní, docházelo k výtržnostem, při kterých pracovníci rozhlasu raději vyklidili pole. Nakonec bylo odvysíláno čtení jen tří básníků ze šesti a záznam byl z „technických důvodů“ zkrácen. Viz: SZPUK, Roman: Výpověď o Skupině XXVI, in: *Akord*, květen 1995, číslo 9, s. 469.

⁷⁰ Roman Szpuk na něj vzpomíná takto: „A teď, prosím, teď se vžijte do této situace a víte vše o Skupině XXVI: Pavel Kukul vytahuje z batohu láhev červeného vína. Já otevírám knihu Máchových veršů. Karel Starý, který jaktěživ neměl nic společného s literaturou, zapaluje svíčku. Láhev koluje mezi námi. Souběžně s ní koluje kniha. Dvě oběžné dráhy: upijíme, recitujeme. Svíčka svítí, loňské listí voní. Naše stíny vsakují do tmy. Čteme na pokračování Máj. Víno v nás zapaluje plamen, nikdo se nestydí za žádný způsob recitace, i slzy se koulejí. Proč bychom se měli stydět? [...] Vyšli jsme poezii vstříc.“ Viz SZPUK, Roman: Výpověď o Skupině XXVI, in: *Akord*, květen 1995, číslo 9, str. 467.

⁷¹ *Stručná historie času*. Rozhovor Lucie Kučerové s Romanem Szpukem [online]. Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>

základě si mohou porozumět (a skutečně si rozumějí) lidé tak diametrálně odlišní, vyhranění, provokativní.“ Při diskusích s ostatními vypracoval dva návrhy manifestu. Konečnou podobu podepsalo jen několik lidí. Ukazuje se, že na obecně přijatelných tezích je téměř nemožné se shodnout.

Nutno podotknout, že myšlenka na manifest přišla s jistou prodlevou, deset let po vzniku skupiny. Samotný text je psán s takovým patosem a je protýkán takovým množstvím exklamací, až se jeví být spíše parodií na manifest – právě jak jej záměrně pojal Jaromír F. Typlt v *Rozžhavené kře*. Jeho celkové vyznění pak nepřináší to, co se od manifestů obvykle očekává. Szpuk představuje text rétoricky působivý i mírumilovný zároveň. Nehodlá bourat staré pořádky, naopak – vymezuje se proti destrukci čehokoli. A s otevřeným hledím je připraven přijímat vše, z čeho může vzejít univerzální princip – Krása. Jeho postoj je oproštěn od negací a ve smyslu neničit to odlišné, ale naopak se tím nechat obohacovat, vyhlašuje absolutní toleranci: „Hledači všech směrů, přijímejte se navzájem a sjednoťte se v potírání pragmatických soudů!“ hlásá manifest, který považuje veškeré ideové bojůvky na poli umění za přežitky.⁷² Hledá vyladění nitra a vnějšího světa:

„Dosti bylo bourání! Nechme svět stát, a to, co nestojí za řeč, nechme rozpadat! A kochejme se verši trhlin, prasklin a úlomků všeho, co nemá nárok na obnovu [...] Civilizace nás ke svému zániku nepotřebuje. Vyveďme z jejich hořících zdí Krásu. Darujme jí šanci! Darujme jí čas, aby nás mohla proměnit a učinit niterně svobodnými. A donekonečna jí děkujeme a odpouštějme!“⁷³

Manifest se uzavírá shrnutím o tom, že skupina je ve svém hájemství připravena uvítat svatou Terezii i Markýze de Sade.

Výše uvedené by mohlo navozovat dojem, že Skupina XXVI publiku předkládá jakýsi mírumilovný projekt společenství po všech stránkách snášenlivých lidí. Chce působit jako tavicí kotol názorů. Přitom se nedá říci, že by jejich ideálem byla uniformita nekonečné harmonie: „[...] jsme také individualisté, jen se chceme navzájem přijímat, protože už máme všech averzí, vši té nenávisti a lhostejnosti, kterou je zaplaven svět, až po krk.“⁷⁴

⁷² SZPUK, Roman: Návrh druhého manifestu: [online]. Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

⁷³ SZPUK, Roman: Návrh druhého manifestu: [online]. Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

⁷⁴ SZPUK, Roman: Výpověď o Skupině XXVI, in: *Akord*, květen 1995, číslo 9, s. 469.

Szpukův souputník ze Skupiny XXVI Pavel Kukul se k manifestům stavěl skepticky: „Pro jejich široký záběr je však sporné, zda je možné v nich skutečně vidět program.“⁷⁵ Manifesty ani nevyvolaly žádnou odezvu a nebyly nikde zveřejněny. Nakonec i Bohuslav Vaněk do svých básnických podaných tezí zahrnul verš: „Nemáme manifest, ani legitimace.“⁷⁶ Přesto výstižně obrazem povahu společných akcí Skupiny XXVI. Szpuk ostatně rozpačitou situaci kolem manifestů vyřešil, když shledal hlavní těžiště identity skupiny jinde než v tištěných projevech: „Naším manifestem i časopisem jsou naše SETKÁNÍ.“⁷⁷

5. 2. 2. 2 Konfrontace s M. C. Putnou

O tom, že se Skupina XXVI začala dostávat do povědomí i prostřednictvím polemik, svědčí i následující případ: Martin C. Putna v prvním čísle *Souvislosti* roku 1991 osočil sdružení Skupiny XXVI a vedle ní i uskupení Portál, že by se „nejraději prohlásila za jediné nástupce duchovní poezie v českých zemích.“ V té souvislosti pochválil nově vzniklé *Iniciály*, že se produkci obou uskupení nenechaly zahltit.⁷⁸

Výrok neunikl Romanu Szpukovi, který jako první zareagoval na Putnu rozhořčeně o dvě čísla *Souvislosti* později. Nejprve jej obvinil z šíření nepravdy a poté opět podtrhl principy, na kterých Skupina XXVI stojí: antielitářství, důraz na improvizaci, pluralitu a otevřenost, nelpění na kvalitě. Szpuk lituje, že si Putna nepodnikl se Skupinou XXVI jedinou výpravu: „Snad bys pochopil, proč nám jsou cizí snahy stavět se do čela jakékoliv literatury, nejen té duchovní.“ Korunu své obraně nasazuje v závěrečné pointě, která se může jevit až jako protiútok: „Jsou mezi námi autoři, kteří už pevně jdou po své cestě. Ale abys je objevil, musel bys najít sám v sobě sílu odvrátit na chvíli zrak od po zásluze slavných (avšak až příliš bezpečných před omylem) Zahradníčků a Demlů a risknout cestu do neznáma.“⁷⁹

Zhruba rok nato se na obranu skupiny postavila Svatava Antošová v rozsáhlém článku ve Tvaru na prahu roku 1992. V tom lze vidět důkaz, že principy uskupení mohl hájit i autor od křesťanského ladění značně vzdálený. Její příspěvek je také důležitým svědectvím o průběhu večerů a skladbě účinkujících. Antošová, která se účastnila akcí skupiny v roli hosta, zde vzpomíná na své počáteční dojmy a očekávání z prvního živého setkání se Skupinou XXVI. Jako autorka negativně naladěná vůči křesťanství cítila před první návštěvou důvodné obavy:

⁷⁵ KUKAL, Pavel: Jak to vidím já [online] Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

⁷⁶ VANĚK, Bohuslav: Na počátku byl poetický požár [online] Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31. 5. 2017] Dostupné z: <http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

⁷⁷ SZPUK, Roman: Výpověď o Skupině XXVI, in: *Akord*, květen 1995, číslo 9, s. 469.

⁷⁸ PUTNA, Martin C.: Za prvním číslem Iniciál, in: *Souvislosti* č.1/1991, s. 178.

⁷⁹ SZPUK, Roman: Dopis M. C. Putnovi o Skupině XXVI, in: *Souvislosti*, č. 3/1991.

„Obávala jsem se, že nevyhnutelně dojde k názorovému střetu [...] své hostitele urazím a odejdu s nectí. Byla jsem překvapena, když se asi desítka autorů pustila střídavě do čtení [...] Vyslechla jsem úryvek ze sci-fi románu, pohádku pro děti, naturalistickou povídku [...] cosi na způsob epigramů, píseň situovanou do doby 30leté války, filozofickou esej... Pestrost a rozmanitost příspěvků mě potěšila stejně jako následující diskuse o nich.“⁸⁰

Příjemné překvapení motivovalo Antošovou k pravidelným návštěvám těchto srazů, později vzpomínala na svou změnu pohledu: „Příchovické srazy mou prvotní nedůvěru rychle vyvrátily. Prožívala jsem tam třídní vášnivé šílené jízdy.“⁸¹ Poznaná pestrost jí poskytla dostatečný argument proti Putnovi. Skupina XXVI si podle ní nemůže uzurpovat prapor katolické literatury, neboť skýtá prostor pluralitě názorů i velmi protichůdných. Pěstuje umění tolerance, naslouchání názorům, vzájemného pochopení. Z toho Antošová vyvozuje pozitiva i pro žánr poezie v tom smyslu že: „[...] poezie se tu nejen píše, ale i žije [...], že každý je vítán, neboť s ním přichází určité duchovní, umělecké či kulturní obohacení všech [...] Všichni se zcela přirozeně zapojují a reagují na sebe jako na jedinečné impulsy inspirace.“⁸² A později také ona stejně jako Roman Szpuk ve výše zmíněném rozhovoru s Lucií Kučerovou dosvědčuje, že střetání pluralit se neobejde bez jistého jiskření: „Samozřejmě že dochází i k ostrým polemikám, ať už se to týká politiky, nebo psaní nějakého filozofického problému. Ale to je právě ono.“⁸³ Antošová sama připomíná, že i Skupina XXVI dokázala vystoupit na obhajobu autora vyloženě nekatolicky orientovaného.⁸⁴

Nakonec autorka vyjadřuje díky Skupině XXVI a polemiku ironicky uzavírá s tím, že si dovoluje pozvat M. C. Putnu do jejích řad.⁸⁵ Sluší se zde dodat ještě jeden postřeh: Jakákoli zmínka o skupině, ať již je pochvalná, neutrální nebo kritická, napomáhá skupině ke zviditelnění a potvrzuje její identitu, udržuje ji v povědomí čtenářské a kritické obce.

⁸⁰ ANTOŠOVÁ, Svatava: „Szpukovci“? Ano! Kde? Zde!, *Tvar* č. 2/1992, s. 2.

⁸¹ Rozhovor se Svatavou Antošovou (nar. 1957) se uskutečnil v Praze 10. 10. 2017.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Jedná se o kauzu slovenského postmoderního spisovatele Martina Kasardy (*1968). Ten svou povídkou *Posledná večera* parodizující poslední večeři Páně v roce 1991 popudil tehdejšího místopředsedu slovenské federální vlády Jozefa Mikloška za stranu KDĽ (Kresťansko-demokratické hnutie) natolik, že tento vystoupil s návrhem podat trestní oznámení za hanobení rasy, národa a přesvědčení. Prokuratura nakonec stíhání zastavila s poukazem na to, že jde o literární fikci a nikoli skutečný trestný čin.

⁸⁵ ANTOŠOVÁ, Svatava: „Szpukovci“? Ano! Kde? Zde!, *Tvar* č. 2/1992, s. 2.

5. 2. 2. 3 Roman Szpuk a jeho myšlenková východiska

Skupina XXVI je patrně i díky svým principům otevřenosti a tolerance doposud činná a nevzdává se své role sociálního propojování a hodnot mezilidského soužití. Po nezdařených pokusech o manifesty vůdčí postava Roman Szpuk ukotvuje identitu skupiny v polistopadovém literárním ruchu z hlediska hodnotového v rozsáhlé stati „Výpověď o Skupině XXVI“ uveřejněné roku 1995 v měsíčníku *Akord*.⁸⁶ Nejprve zdůrazňuje, že prvotní bylo její vymezení se mimo jakékoli elity, ať ve sféře vládní nebo disidentské. Z toho vyplývá důraz na pokoru a odložení ega včetně toho autorského. Výše zmíněná stať nabízí smírné řešení vztahů v trojúhelníku Bůh-člověk-poezie. Autor staví do centra nejprve odhmotněnou poezii, tedy poezii jako „dar nazírání“ a nesmrtelnou průvodkyni člověka, neboť s jeho existencí je ve své podstatě spjatá. Rozlišuje však ještě jednu – hmotnější – formu poezie, konzervativně pojatou, psanou čili „literaturu“. A právě tato je podle něj na ústupu, rozpadá se, umírá. Pro „konzervativce“ to může být důvod ke smutku, ale Szpuk přijímá proces rozkladu s nadějí připravující scénu pro zjevení se nové Krásy. Potom plynule navazuje na poslání svého uskupení: „Skupina XXVI se zrodila především pro ty nejčistší v království poezie. A kdo jsou ti nejčistší? To jsou ti, které nikdo nezná, a to ani jako mučedníky, ani jako nositele literárních cen.“⁸⁷ Szpuk tedy líčí společenství autorů, u kterých nejsou rozhodující oficiální úspěchy, ale poezie, již si nesou uvnitř jako jistý druh okouzující síly:

*„A přesto vědí, co je to poezie. Neboť prožitek je tím, co oživuje slovo. Oni jen o tom nemohou podat důkaz velikým oslňujícím dílem. Ale v srdci jim hoří plamen probouzející, oživující vše, nejen slovo, ale každý zvuk, obraz, dotek. Oni jen zůstávají skrytí. A věrní. A čistí. To je velké tajemství...“*⁸⁸

V apologetice Romana Szpuka se opakuje slovo „Krása“ a může se zdát překvapivé, že zde nepadne ani slovo o „víře“. Snad v kráse našel vhodnější kód dorozumění lidí rozdílných charakterů. V myšlence, že svět může dojít spásy skrze krásu, se odvolává na Dostojevského. Religiózní metaforiky se přidržuje ve svém východisku: „Přijímáme se ve svých rozdílnostech, vstupujeme jeden do druhého na základě úžasného poznání, že Krása je všudypřítomná. Toto poznání považuju ještě nyní za klíčové pro nás a jako jeden z možných základních kamenů pro stavbu trvalého chrámu tolerance.“⁸⁹

⁸⁶ SZPUK, Roman: Výpověď o Skupině XXVI, in: *Akord*, květen 1995, číslo 9, s. 459 - 471.

⁸⁷ Tamtéž, s. 465.

⁸⁸ Tamtéž, s. 461.

⁸⁹ Tamtéž, s. 469.

Szpuke píše stať barvitým slohem s dikcí téměř kazatelsky rozmáchlou, jazykem bohatým na rozvitá souvětí a výrazové prostředky. Jeho text má nepokrytě účelové vyznění, které ovšem mírní jistá sebeironie a nadsázka. Poezie v pojetí vedoucího Skupiny XXVI je všudypřítomná, neváže se čistě jen k jazyku, a proto je možno a záhodno ji žít. Zdá se nakonec, že nejvyšší hodnotou bude sounáležitost: „Skupina XXVI bude existovat, dokud budou mít její členové chuť se hrát u jejího společného ohně.“⁹⁰

5. 2. 3 Současný stav a shrnutí

Skupina XXVI působí dodnes jako nesporný fenomén vzpomínaný desítkami jejích členů a příznivců. Pro její genezi byla stěžejní léta komunistické totality a první půle 90. let. Na jejím příkladu můžeme názorně pozorovat dopad překotných polistopadových společenských změn – právě to bylo hlavním důvodem pro zařazení skupiny do této práce. Společenské změny ovlivnily podobu jejích vnitřních i vnějších aktivit. Vnitřní změny byly patrné v pozvolném odklonu od původně přísně křesťanských východisek tvorby k naprosté volnosti střetání různých názorových proudů. Skupina se takto stala jedinečnou komunitou smiřování protikladů. Držela si nejen podle jména postavení skupiny a přitom do sebe dokázala pojmout zástupce nejrůznějších druhů smýšlení. Uznávala individualitu a zároveň dokázala držet v okruhu příznivců klíčový pocit sounáležitosti. Je pochopitelně otázkou, zda se takováto svornost navzdory protikladům netýkala pouze užšího kruhu služebně nejstarších členů skupiny. Jak nadhodil v rozhovoru Zbyněk L. Gordon, onen nejsilnější rys tolerance dnes vyznávají pouze starší členové Skupiny XXVI, kteří pamatují zkušenost z komunistické totality a jež Gordon označil za „živé jádro“.⁹¹

Zatímco před listopadem se skupina konfrontovala s tlakem totalitního režimu a svou pozicí pololegálního spolku, popřevratová doba s tržní ekonomikou je pro změnu vystavila tlaku finančních otázek i nabídky a poptávky, dále také ochabující chuti k práci na edicích a z druhé strany úbytku zájmu diváků o literární vystoupení skupiny. Otevřená společnost naproti tomu přinesla pozitiva v podobě zpestření členské základny o příslušníky subkultur. Takové rozšiřování počtu příznivců bylo skutečnou prověrkou tolerance k jinakosti, na níž skupina stavěla.

⁹⁰ *Stručná historie času*. Rozhovor s Romanem Szpuke [online]: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>, stav k 31. 5. 2017.

⁹¹ Z rozhovoru se Zbyňkem Ludvíkem Gordonem vedeného dne 19. 6. 2017 v Praze.

Princip „antielitářství“ znamená bezvýznamné či žádné nároky na literární kvality příspěvků. Estetická hodnota nebyla tím sítím, kterým by Szpuk a zakladatelé kolem něj posuzovali autory. Proto nikdy netrvali na tom, aby se jejich akcí účastnili výhradně jen básníci. Stěžejní pro činnost skupiny bylo souznění, nikoli soutěžení. Antielitářství a nedbání na kvalitu příspěvků vlastních členů je společným rysem hned několika zde probíraných skupin. Ale přestože si tolik zakládá na anti-elitářství, prošlo jí několik literátů, které dnes počítáme mezi zavedené osobnosti české literatury. V rámci skupiny vznikly návrhy dvou manifestů, ale je příznačné, že vzbudily spíše rozpačité reakce ze strany samotných členů. To potvrzuje domněnku, že v 90. letech se manifestům v české literatuře příliš nedařilo dojít uznání.

Skupina dávala přednost sociální interakci. Důležitý poznatek je ten, že nekladla důraz na edice pod svým jménem a na rozdíl od drtivé většiny jiných uskupení nevydávala žádné periodikum ani pravidelné almanachy, sborníky apod.

Přihlédneme-li k počátečním hlediskům pro vymezení skupin, je na místě otázka, do jaké míry se jedná o skupinu. Vzhledem k velmi volným podmínkám členství, kdy se do skupiny – ač dočasně – mohou počítat i hosté a pouzí příznivci, by možná bylo namístě užít spojení „okruh“. Proti tomu však mluví skutečnost, že se Skupina XXVI více než tři desítky let identifikuje sama jako „skupina“ a pod touto hlavičkou obhajuje své hodnoty a popisuje svou historii. Navíc je třeba brát v potaz, že někteří členové zakladatelského jádra zůstávají se Skupinou XXVI po celou dobu její existence a nepřestávají se k ní hlásit a jméno skupiny šířit v médiích tištěných i elektronických.

Kromě neutuchající aktivity ve sféře setkávání a literárních večerů totiž skupina svou životnost ukazuje také na profilu na sociální síti Facebook a na webových stránkách. Tyto tvoří patrně jeden z nejnávštěvnějších webů ze soudobých skupin a správci je neváhají aktualizovat po každém setkání. Na tyto stránky také pravidelně přibývají verše příznivců Skupiny XXVI.⁹²

⁹² *Skupina XXVI. Historie* [online]. Karel J. Beneš © 2017 cit. [25.10.2017] Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>

6. PROGRAMOVÉ SKUPINY

Za programové zde označuji takové skupiny, jež se sdružily kolem určitého uměleckého programu, ideje, směru. Tyto se často opírají o manifest nebo jemu podobné prohlášení, v němž jsou uvedeny programové teze a podpisy zakládajících členů.⁹³ Programová skupina poté po dobu své existence zpravidla vydávala další projevy, statě, články či jiné příspěvky na podporu svých stanovisek. Manifest pochopitelně nebyl nutnou podmínkou k identifikaci skupiny; svůj program mohla prosazovat publikováním jednotlivých textů a apologetik na podporu svých myšlenek.

Jak jsme uvedli dříve v přehledu literárního sdružování, samotný vznik manifestu nemusí nutně předznamenat vznik literární skupiny: často se jedná o ojedinělý akt, okamžitou potřebu reagovat na stávající společenskou situaci, jak ukázaly Manifest České moderny z roku 1895 nebo Manifest českých spisovatelů z roku 1917. Tyto ale jen posloužily svému politickému účelu a nevyústily ve zrod literární skupiny. Ač se pod tyto dokumenty podepsali skoro výhradně spisovatelé, přesahovaly obzory „pouhé“ literatury a kladly požadavky celospolečenského rázu. Nevznikla na jejich základě žádná skupina, která by se cíleně ujala literárních bodů programu a hájila je. Asi nejpříhodnější podmínky pro vznikání programových skupin nastaly v období první republiky, kdy se literatuře a myšlení o ní otevřely netušené možnosti.

6.1 POKOUŠENÍ PROGRAMOVOSTI. MANIFESTY PO ROCE 1990

Situace krátce po roce 1989 se tedy v lecčem zdála být podobná jako v roce 1918. Avšak období po sametové revoluci bylo na manifesty a programy a literární skupiny, jež by je hájily, poměrně chudé. Důvody pro to lze najít v předchozí etapě 40 let vlády jedné strany. Politicky řízený důraz na kolektiv a na disciplinovanou organizaci společenských struktur – to vše mohlo na literárním poli vzbudit odpor k jakémukoli shromažďování. Tím spíše k zakládání skupin prosazujících jistá programová východiska. Společnost byla z minulého období různými programy, prohlášeními a rezolucemi přesycena. V přirozené reakci na shora

⁹³ Slovník literární teorie uvádí pod heslem *manifest literární* toto: „Programová formulace estetických principů a postulátů literární školy, skupiny nebo směru. Termín zachycuje širokou škálu literárních a literárně-teoretických projevů [...]“; viz VLAŠÍN, Štěpán a kol.: *Slovník literární teorie*, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 218.

uživanou jednotu se ke slovu hlásila individualita zdola. Prostředí krátce po sametové revoluci neprálo programním skupinám, a tedy ani manifestům v literatuře.

Je příznačné, že pokud už v první půli 90. let došlo k pokusu prorazit s vlastním manifestem, bylo to dílem jednotlivce (J. Typlt) anebo dvojice (M. C. Putna a Petr Borkovec). Žádné literární skupiny, či dokonce školy nebo hnutí v české literatuře v té době stopu nezanechaly.

Jakýmsi zátěžovým bodem, na kterém se prokázala „nevděčná“ pozice žánru manifestu krátce po revoluci, byl „vratifest“ *Rozžhavená kra* v podání J. F. Typlta. Tento mladý talent debutoval roku 1990 ve svých sedmnácti letech sbírkou *Koncerto Grosso* a velmi aktivně se zajímal o vývoj české literatury, do kterého neváhal zasáhnout – mimo jiné i texty manifestační povahy.⁹⁴ Zřejmě největší naděje na odezvu vkládal do svého „vratifestu“, v němž značně barvitou a surreálně laděnou formou vylíčil svá estetická východiska.⁹⁵ Před samotným textem uveřejněným roku 1993 v *Iniciálách* adresoval čtenářům výzvu k reakcím a rozvíření debaty. Karel Piorecký to shrnuje: „Typlt tedy přistupoval k programním textům velmi cílevědomě, nejednalo se v žádném případě pouze o (...) snahu strhnout na sebe pozornost, ale o úsilí iniciovat širší diskusi o současné literatuře a jejím dalším směřování.“ Autor „vratifestu“ se žádané odezvy nedočkal a tři kritické reakce byly pod jeho očekáváním. Jakmile nabyl dojmu, že nebyl vyslyšen, se J. F. Typlt postupně básnicky odmlčel. Výstižně to shrnuje Piorecký: „(...) nikdo z respektovaných osobností literatury a literární kritiky na něj nereagoval (...) Důvod neúspěchu tohoto manifestu je třeba také vidět v proměňujícím se postoji veřejnosti k jakýmkoli textům, které mají ambici cokoli regulovat a být svého druhu autoritou.“⁹⁶

Téměř souběžně s Typltovou *Rozžhavenou krou* byl v revue *Souvislosti* zveřejněn manifest *Skrz* dvojice M. C. Putna a Petr Borkovec. Vyjadřoval se k domnělé krizi originality v české polistopadové poezii a namísto avantgardní cesty kupředu prorokoval nutnost dostávat se tvorbou „do středu“. Ale ani tento text nespustil významnější diskusi a nenašel své následovníky a Petr Borkovec i Martin C. Putna se záhy vydali každý svou vlastní tvůrčí

⁹⁴ Zachovalo se i Typltovo výjimečné vyjádření přímo k fenoménu literárních skupin, jež můžeme číst v jeho korespondenční odpovědi Literárnímu spolku Jičín poté, co jej tento pozval na svou zakládající schůzi. O tom bude pojednáno v kapitole věnované právě jičínskému spolku.

⁹⁵ TYPLT, J. F.; *Rozžhavená kra*, *Iniciály* 4/1990, č. 31, s. 68-72 (I. část) a č. 32, s. 66-71 (II. část). Typlt se stejně jako Putna a Borkovec dotkl tématu krize originality, mj. uváděl své oblíbené spojení, že svět „zesvazkovatěl“.

⁹⁶ PIORECKÝ, Karel: *Česká poezie v postmoderní situaci*, Praha: Academia, 2011, s. 58.

cestou.⁹⁷ Poté co utichly již tak vlažné ohlasy za těmito manifesty, nastala na více než deset let odmlka od jakýchkoli programních textů. Literárnímu provozu dominovali jednotlivci, skupiny naprosto přestaly být hybnou silou. Bylo nutno trpělivosti na více než deset, než se v tomto směru něco změnilo.

Z literárních skupin se zcela vážně o manifest po roce 1990 pokoušely pouze dvě: Skupina XXVI a *Fantasía*. Zatímco první zůstala jen u návrhu, na kterém se nepodařilo členům usnést, a ani nedošlo k jeho zveřejnění, druhá o manifest opřela svou existenci, a z tohoto hlediska zde bude unikátní.

6. 2 BÁSNICKÁ SKUPINA FANTASÍA

Vskutku za ojedinělý počín v desátých letech 21. století lze považovat básnickou skupinu *Fantasía*. Ta naplnila téměř beze zbytku specifika literární skupiny vylíčená v úvodu této práce. Má svůj iniciační dokument, své teoretické mluvčí a zvláště pak programní teze formou manifestu, dále vykazuje aktivitu uvnitř i navenek a sama se identifikuje jako skupina. K založení došlo závěrem roku 2006 po dvou letech neformálních schůzek a debat zakladatelské trojice. Svě první vystoupení měli v Galerii NOD v roce 2007. Úvodní fáze rozletu skupiny byla završena rokem 2008 a vydáním společného sborníku poezie *Fantasía*. Roky 2009 a 2010 skupina vyplnila řadou společných vystoupení. Po roce 2011 její aktivita zvolna ochabuje.

Tři stávající členové skupiny jsou jejími zároveň zakladateli: Adam Borzič, Petr Řehák a Kamil Bouška. Tříčlenné složení zůstalo pevným a je třeba dodat, že skupina nikdy aktivně nevyhledávala nové členy, proto ji můžeme považovat za uzavřenou.⁹⁸ Existenci skupiny ohlašovalo zveřejnění jejího ustavujícího dokumentu, iniciačního textu, který představuje program skupiny v pěti tezích:

⁹⁷ BORKOVEC Petr a PUTNA, Martin C.: *Skrz*, *Souvislosti* č. 2 / 1993. Co do rozsahu výrazně skromněji pojatý Manifest *Skrz* hledá další směřování pro českou poezii v období, jež je podle nich krizí originality. V textu se odráží z naprostého skepticismu ve smyslu, že vše už bylo napsáno, že průkopníci v poezii vše už prošli, všude a všemi směry, a že je lze je pouze následovat, tisíckrát opakovat napsané. V tom se mírně stýkají s Typltem a jeho slovy o světě, který „zesvazkovatěl“. Avantgarda už je vyloučena. A přece oba autoři nacházejí východisko, ačkoli nespočívá v cestě vpřed: „Klasický pohyb není pohybem dozadu, ale směrem do středu, neboť to je jediný směr, který se nám v našem zorném poli otevírá.“

⁹⁸ Rozhovor s Adamem Borzičem (nar. 1978) se uskutečnil 30. 5. 2017 v Praze. Borzič přesto zpochybnil, že by se jednalo o uzavřenou skupinu. Svěho času uvažovali o rozšíření o Jakuba Řeháka, ale z toho sešlo. Za druhé zapojovali do vystoupení výtvarníky, tanečnický a dýdžeje.

„1) Smysl poezie lze vytvářet hrou. Hra však není smyslem poezie. Poezie není pouhou útěchou, není anestetikem.

2) Zkušenost poezie ústí v účastné bytí. V angažovanost ve světě, protože neochota pro něco svědčit poezii kompromituje.

3) Básník se ve světě angažuje intenzitou celé bytosti. Proto může a má být patetický:

– „nový patos“ není projevem citové křeče;

– „nový patos“ zjevuje intenzitu básnického bytí;

– „nový patos“ nese a přináší poezii, která se hlásí k spoluodpovědnosti za stav světa

– klíčem k „novému patosu“ je představitost.

4) Básník není pouhé médium, které slepě zaznamenává průchozí pohyb univerzálních energií. Básnickou výpověď umožňuje až jejich aktivní transformace. Tak se usnesli tři mluvící delfini na koncilu ve Ferrare.

5) Básníková zkušenost jazyka je určujícím faktorem jeho tvorby. Proto je dobré a žádoucí, aby si byl básník vědom své pozice v domácím literárním kontextu. Je nanejvýš žádoucí, aby se pohyboval jako ryba ve vodě v kontextu světovém. To mu umožní svébytný tvůrčí čin.“⁹⁹

Praktickým vyjádřením těchto tezí měla být společná básnická sbírka prostě nazvaná *Fantasia*.¹⁰⁰ Nutno podotknout, že to byla první a zároveň poslední společná sbírka tria autorů. Ačkoli Borzič naznačil, že mají v úmyslu vydat další titul. Skupina naplňovala také akční hledisko, neboť další intenzivní odnoží činnosti byla autorská čtení, která trojice pořádala na různých místech v republice. Také pojetí těchto výstupů mělo odpovídat tezí programu, jeho principům hravosti a fantazie. Nejednalo se tedy o pouhá čtení, vystupující je ozvláštňovali divadelními prvky, přítomností choreografie v podání herečky nebo tanečnice na pódiu, anebo v souladu se slovy o „novém patosu“ exaltovaným přednesem.

V tomto duchu se nesly také soukromé schůzky trojice. Při nich se členové mimo zasvěcených diskusí cvičili v improvizované básnické mluvě při soukromých schůzkách, jak dokládá vzpomínka Adama Borziče na jedno sezení:

„Dělali jsme taková skupinová setkání, a při jednom jsme se rozhodli, že budeme celou dobu – cca asi 2 hodiny – mluvit výhradně v básnických obrazech... Byl to zážitek ryzího transu... Jinosvět. A když jsme po dvou hodinách vyčerpaně zmlkli...náhle se ozval na chodbě (bydlel jsem tehdy v přízemí) klapot podpatků. To z nás vyšla poezie...“¹⁰¹

⁹⁹ Programové teze skupiny *Fantasia*, *Tvar*, roč. 11, č. 4 / 2010, s. 4.

¹⁰⁰ BORZIČ, A.; BOUŠKA, K. a ŘEHÁK, P.: *Fantasia*, Praha: Dauphin, 2008.

¹⁰¹ Rozhovor s Adamem Borzičem (nar. 1978) proběhl v Praze dne 10. 4. 2017.

Dle Adama Borziče si za programem členové skupiny stojí doposud. Samotný manifest nepřestává inspirovat. Když Jakub Řehák přebíral cenu Magnesia Litera za svou sbírku *Past na Brigitu* v roce 2011, veřejně poděkoval skupině Fantasía za inspiraci. Manifest zapůsobil ještě na festivalu české poezie v Berlíně 2017, kdy jeden německý bohemista použil citát z manifestu k zakončení svého příspěvku. Borzič soudí: „I to ukazuje na jeho platnost a aktuálnost.“¹⁰² Co se týče procesu tvorby ve vztahu k teším manifestu, je si jistý. Při psaní vlastní poezie ale nemyslí přímo na jejich plnění. „Takto se tvořit nedá. Teze jsou spíš konceptualizace jakýchsi bazálních východisek, která se v mysli vynořují spontánně a instinktivně.“¹⁰³

6. 2. 1 Myšlenková východiska skupiny

Zdaleka nejrozsáhleji popsal programové principy skupiny Fantasía Adam Borzič v eseji zveřejněné v obtýdeníku *Tvar* z 18. února 2010. Skupina Fantasía byla hlavním tématem tohoto vydání.¹⁰⁴

Básník uvádí na scénu odvěký střet rozumu a citu a brzy je zřejmé, na jakou stranu se staví. Volí fantazii proti rozumové klasifikaci, ducha proti „kostěné racionalitě“, uvolněnou hravost proti přísné strnulosti, zanícenou intuici proti chladné analýze. Ústředním orgánem poznání světa je srdce. Není tedy překvapivé, že uvádí také vliv romantismu, který považuje za „počátek moderní básnické senzitivity“. K srdci se v textu vážou i různé přívlasky. Například „inteligence srdce“ je „láska“, která vede k žádanému ne-místu. Nejedná se o literární revoluci nebo jakékoli tvoření nových řádů, ale spíše o návrat ke zřídlu starého vnímání světa, které člověk pod nánosy civilizačních vymožeností ztrácí. Přiznává se k inspiraci myšlenkami „porodníka americké básnické citlivosti“ R. W. Emersona a svého oblíbeného esejisty Henryho Corbina. Jeho prostřednictvím se dostává k pojmu utopie a další inspirační oblasti – perské mystické cestopisy a její představy o zemi Ná-kodžá-Abád (Ne-Kde). Jsou to krajiny, v nichž místo kompasu máme opět uplatňovat síly srdce. V té souvislosti jmenuje i anglické autory utopií Thomase Campanellu, Thomase Moora a švédského teologa a mystika Emanuela Swedenborga. Dostává se poněkud nečekaně až k teosofii Rudolfa Steinera a jeho archandělu Michaelovi jako reprezentantovi „myšlení srdce“. První část obhajoby citu dovede až k postavě J. W. Goetha, který v sobě dokázal

¹⁰² Rozhovor s Adamem Borzičem, Praha 10. 4. 2017.

¹⁰³ Rozhovor s Adamem Borzičem, Praha 10. 4. 2017.

¹⁰⁴ BORZIČ, Adam: Nechat mluvit vítr, *Tvar* č. 4/2010, s. 2. a s. 4-5.

sjednotit básníka a vědce: „Tím, že se pozorovatel pokouší o vědomé sjednocení s pozorovaným předmětem, dochází k odlišnému druhu poznání (...) Takový způsob poznání je účastný, chcete-li angažovaný.“¹⁰⁵

Je pozoruhodné, že zde slovem angažovanost Borzič o několik let předznamenává budoucí diskuse o poslání tzv. angažované poezie. Ovšem angažovanost v jeho podání znamená účast na rozebírané látce, či dokonce zápal, zaujetí, vášně. Nakonec dojde k pojmenování naší nynější krize: „Otřesení krachem moderních utopií si už takřka netroufáme něčemu věřit.“ Po zkušenostech s komunismem či neoliberalismem podle Borziče celkem po právu, na druhou stranu se nemáme vzdávat „utopické imaginaci“, dovede nás totiž ke klíčovému pojmu: naděje. Dává tušit, že může být blízko: Mám štěstí či smůlu, že žiji v převratné době. Staré se hroutí a nové ještě nepovstalo.“¹⁰⁶

Je třeba zmínit, že si esejista vypomůže také vzpomínkovým exkurzem do dětství, které trávil u chorvatských břehů Jadranu. Po čase jej ale čekal „kulturní šok“, kdy zakusil kontrast po přestěhování do Československa. „Když jsem se s matkou přestěhoval opět do rodné Prahy, zažil jsem kulturní šok. Z malého suveréna zvyklého toulat se pod hvězdami se přes noc stal plachý, zakřiknutý kluk. První roky byly noční můrou (...)“ Odstěhování od moře si vynahradil ponorem do četby, zejména o zámořských plavbách a archeologii. „Za romantické kořeny své poetiky vděčím především moři (...) odtud zvláštní neklid na suché zemi (...) děsí mě omezení.“¹⁰⁷

V závěrečných pasážích již přechází do tónu, který vyústí v proklamovaný „nový patos“. Nakonec Borzič vpojuje do úvah i samotnou poezii: „Aniž bych popíral význam básnického řemesla, není pro mne poezie řečí *sui generis*, náležející odborníkům. Spíše je řečí duše, ptačí řečí, řečí milenců a dětí, řečí bolesti a touhy, vzdoru a extáze ze Svatého. Poezie je vášnivou honbou za skutečností.“ Poslední větu podtrhuji, nejplněji vystihuje myšlenkové jádro eseje. Básník přitom se nemá stydět za svůj patos ani za to, že si našel „milostný vztah k existenci“, básník má pečovat o „uzdravení světa“ tak, aby vždy bylo „ve hře jeho srdce“.

Kamil Bouška se v témže čísle Tvaru ve svých úvahách opírá o patos, který vysvětluje jako „intenzivní citovou angažovanost“ spjatou s podloží poezie jakožto neustále se proměňující živou zkušeností. „Být básníkem znamená nejprve nechat jakoukoli skutečnost pulzovat, hučet v krvi.“¹⁰⁸ Mimoto ve shodě s Borzičem poukazuje na zvukovou stránku poezie. Soudí, že je záhodno ji „ozvučovat“ hlasem, neboť takto nejlépe rezonuje univerzální lidskou

¹⁰⁵ BORZIČ, Adam: Nechat mluvit vítr, Tvar č. 4/2010, s. 2. a s. 4-5.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ BOUŠKA, Kamil: Aby skutečnost hučela v krvi, in: Tvar č. 4/2010, s. 6.

zkušeností. Prosazuje zapojení jiných uměleckých oborů: dýdžejů, performance, fotografie, výtvarná složka, tanec. Volá po využití nových technologií pro zesílení účinku z poezie a uzavírá: „Nová komunikační média umožňují, aspoň zprostředkovaně, vrátit se k původní zkušenosti poezie jako obřadu a slavnosti.“¹⁰⁹

Ani Kamil Bouška v témže čísle Tvaru neskrýval jistý patos, když popisoval genezi skupiny: „Postupem času se ukázalo, že co nás spojuje, nejsou tolik texty, jako spíš ochota a schopnost cele se odevzdat, každý po svém, nejjemnějším záchvěvům skutečnosti.“ Bouška spatřuje v poezii výzvu k zachytávání neustále živé a proměňující se skutečnosti. Bouška také zdůraznil jiný významný stavební prvek Fantasii, o kterém se Borzič nezmínil – důraz na zvukovou stránku poezie: „Fantasía je také pokusem o znovuožvučení lidského hlasu s celým jeho archaickým citovým arzenálem propojujícím lidské zkušenosti napříč časem,“ líčí ve své charakteristice a poukazuje na spolupráci s jinými umělci, díky kterým živá vystoupení nabyla multimediální podoby. Odtud se odvíjí i příznivý vztah k technologiím, které mají zesilovat zážitek z přednášené poezie. „Nová komunikační média umožňují, aspoň zprostředkovaně, vrátit se k původní zkušenosti poezie jako obřadu a slavnosti.“

Petr Řehák zdůrazňuje proměnlivost jevů a směřuje proti jakékoli strnulosti: „Naše měřidla nejsou pevná, jsou pohyblivá.“ Dále osvětluje obvyklou náplň schůzek tria:

„Do víceméně všech schůzek Fantasii jsme zavedli cvičení. Říkáme mu performativní řeč. To znamená, že používáme přímou řeč tam, kde se rychle vytrácí smysl. Tříbí to ducha a osvěžuje rozum. Vedlejším účinkem a jaksi mimochodem dochází k pohyblivému stavu, k zúžení pozornosti, k transu.“^{110, 111}

6. 2. 2 Společná sbírka poezie

Básnickým vyjádřením programních tezí měl být společný sborník všech tří členů skupiny prostě nazvaný *Fantasía*. Ten vyšel roku 2008 a vedle manifestu jej rovněž můžeme považovat za další iniciační počín. Díla zde představená skutečně jsou vcelku ve shodě s klíčovými tezemi: Už po prvním čtení začíná být patrné, že nejdůkladněji se jich drží Adam Borzič. Jeho poezie staví na hodnotách, jak je rozebral ve výše zmíněném eseji:

¹⁰⁹ BOUŠKA, Kamil: Aby skutečnost hučela v krvi, in: *Tvar* č. 4/2010, s. 6.

¹¹⁰ ŘEHÁK, Petr: Hlava na špalku, *Tvar* č. 4/2010, s. 6.

¹¹¹ Praxi jednotlivých schůzek dokládá i vyprávění Adama Borziče o průběhu jedné z takovýchto seancí: „Dělali jsme taková skupinová setkání, a při jednom jsme se rozhodli, že budeme celou dobu (cca 2 hodiny) mluvit výhradně v básnických obrazech... Byl to zážitek ryziho transu... Jinovět. A když jsme po dvou hodinách vyčerpaně zmlkli... náhle se ozval na chodbě (bydlel jsem tehdy v přízemí) klapot podpatků. To z nás vyšla poezie...“ Z rozhovoru s Adamem Borzičem (nar. 1985), který se uskutečnil 10. 4. 2017 v Praze.

angažovanost, zápal, bohatá predstavivosť, nevyzpytatelná slovní spojení, nepokrytý patetický projev odrážející se i graficky rozvolněnou sazbou veršů, shrnuto: zápal pro věc poezie jej posouvá až k „revolučním“ myšlenkám. Angažovanost zde je kritikou stávajícího politicko-ekonomického řádu a s ním spojené konzumní společnosti, do hledáčku si bere „kapitalismus“ a sociální kontrasty: Tak v básni „Náš svět“ uvádí verš: „žebrající děti – trofeje kapitalismu“. Pilotní báseň „Červen: korida“ předznamenává vůdčí symbolickou barvu objevující se v jeho básních a je v zásadě obměnou manifestu vidění srdcem. Borzič se, ačkoli se k němu přímo nehlásí, vrací až k Rimbaudovi a jeho metodě „rozrušování smyslů“, tedy k pojetí básníka jako vizionáře převratů a světů zítřka: „Vidím. Vidím změny. / Jsem vidoucí.“ Píše v básni „Básníková pýcha“. Exaltovanost přichází často ke slovu, výrazně např. ve fiktivním monologu, který pronáší Giordano Bruno v předvečer svého upálení: „Bože, co je tohle za dobu, / nic nestojí na místě, / a všechno jde, / ale někdy se zdá, / že od desíti k pěti.“ Tento povzdech pochopitelně lze vztáhnout i na naši současnou situaci a Borzič s takovouto aktualizací svou báseň „Stěhování II. (Giordano Bruno)“ i pojal. Je zvláštní, že ostří společenské kritiky je třeba nacházet pod vrstvami spontánní a ve volném verši značně rozmáchlé obraznosti. To se týká i poetiky dalších dvou členů skupiny.

Také Kamil Bouška těží ze zdrojů bohaté obrazotvornosti, ale jeho angažovanost je obtížnější pod povrchem najít. Sice stejně jako Borzič obrací kritiku na hodnotově vyprahlou společnost, jeho poezie nabírá však intimnější tón, zpověď jeho lyrického subjektu se točí kolem „já“ a první osoby.¹¹²

U Petra Řeháka je společenská angažovanost nejméně patrná. Vyplývá spíše z názvů básní („Svaz antarktických republik“) než ze samotných textů. Více než u ostatních dvou u něj převažuje až surrealisticky různorodá a nepředvídatelná obraznost. A překvapivě se v jeho verších objevuje rým. Ten ovšem nepůsobí jako jednotka „svazující“ jednotka formy, autor jej v básni rozmisťuje nepravidelně.

6. 2. 3 Ohlasy na vznik a činnost skupiny

V témže čísle Tvaru svůj názor na Fantasíu připojuje kritik Karel Piorecký, který nezastírá prvotní pochyby ohledně skupinové tvorby, ale nakonec přiznává, že je příjemně překvapen a vítá body programu: „Konečně se tedy objevil někdo, kdo se neštítí slov jako *angažovanost* či

¹¹² V zápiscích pořizovaných už mimo sborník a připravených pro vlastní knihu poznámek a marginálií *Tendence* se vyslovuje přímočařeji: „Neexistuje neangažovaná poezie (...) Přesvědčení, že poezie je možná pouze ve vázaném verši, to je jako tvrdit, že sexy jsou jen korzety a vojenské holínky.“ (Cit. dle *Tvar* č. 4/2010, s. 7.)

patos.“¹¹³Dále se pochvalně vyjadřuje o křtu společné básnické sbírky skupiny, ačkoli nezapře prvotní obavy ze zklamání. Zároveň si klade otázku, která může být i stěžejní otázkou k tématu této práce: „Může být skupinová poetika dnes něčím víc než milým anachronismem, který nám připomíná velké časy historických avantgard? Je dnes ještě možné a správné zaštitit se programem a pokoušet se tvořit v jeho intencích?“ Piorecký přiznává, že si dlouho a pečlivě utvářel názor na existenci této skupiny. Piorecký soudí, že pokud se *Fantasia* hodlá přehodnotit lyriku a *patos* a vrátit se k nim, balancuje na hraně anachronismu, sám se dokonce nechá svést k jistému *patosu*, když uzavírá: „[*Fantasia*] ví také, že toto nebezpečí je třeba podstoupit, aby mohlo do poezie přijít nové jaro.“¹¹⁴

Zrod skupiny a její působení vyvolalo ohlas u řady osobností literatury. Pozitivně program přijali Karel Piorecký a Petr Král. Toto přijetí bylo pro Borziče natolik podstatné, že je považuje za jeden z milníků historie skupiny.¹¹⁵

Nejskeptičtěji se ke skupině stavěl jiný básnický vrstevník Jakub Řehák: „Jsou to imho juvenilie. Nic víc, nic míň. (...) Mávání novým *patosem*, avantgardou, mnohomluvnými pásmy – mně to přišlo gymnaziální.“ Je to paradoxní, neboť Jakub Řehák později patřil mezi příznivce skupiny *Fantasia*. Jonáš Hájek se poněkud protikladně vyjadřuje k tezím: „Sympatické je mi vůbec také to osvěžující – třeba obehnané – gesto, program...“¹¹⁶ Také Martin Veselka, redaktor z *A tempo revue*, se vyjadřuje k programu s příměsí pochyby: „Je nadto otázkou, nakolik jsou zmíněný program a následná poezie nové. A připustíme-li, že nijak zásadně, nastupuje tázání, jsou-li dobré a silné.“¹¹⁷

6. 2. 4 Současná situace. Vyhlídky

Sborník *Fantasia* byl prvním a zatím posledním publikačním počinem skupiny. Ačkoli příslušníci nepřerušili vzájemné kontakty, jejich společná aktivita utichala a do roku 2017 nevydali již žádný společný text, sborník, manifest či prohlášení. Na autorských čteních vystupovali již jen sporadicky a naposledy jako pouhé Duo *Fantasia* ve složení Adam Borzič-Kamil Bouška na děčínském Zarafestu 2016. Básníci se vydali každý zvlášť svou cestou. „Myslím, že se každý z nás potřeboval vyvíjet jako jednotlivý tvůrce,“ komentoval to Borzič.¹¹⁸ On sám se roku 2012 stal šéfredaktorem literárního obtýdeníku *Tvar*. Skupina

¹¹³ PIORECKÝ, Karel: Lvi loví ve smečkách, *Tvar* č. 4/2010, s. 7.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Rozhovor s Adamem Borzičem, Praha 10. 4. 2017.

¹¹⁶ Ohlasy na sborník *Fantasia*, *Tvar* č. 4/2010, s. 6.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Rozhovor s Adamem Borzičem se uskutečnil v Praze 10. 4. 2017.

ovšem nebyla nikdy oficiálně rozpuštěna. Do budoucnosti počítá s novým básnickým projektem pracovně zvaným „Liturgie“, doposud není jisté, zda trio doplní Petr Řehák.

Podle něj má stále význam, aby literární skupiny vznikaly „Skupinová tvorba a dynamika je něčím fascinující a z evolučního hlediska velmi cenná. Pro nás bylo podstatné překonat individualismus, což bylo svým způsobem i politické a mystické gesto – soubytí jsme vnímali jako základ skutečnosti. A to se nezměnilo.“ Nakonec doznává, že neví, zda nazrála doba nového manifestu pro českou literaturu.¹¹⁹

6.3 LITERÁRNÍ SKUPINA A. I. V.

Jak zde bylo uvedeno již dříve, surrealistické hnutí – v nejširším výkladu tohoto pojmu – k sobě vázalo nejrůznější skupiny, které se navzájem lišily místní příslušností, vlastním uchopováním surrealismu nebo typem svého teoretických mluvčích. Posledním výhonkem tohoto sdružování kolem surrealismu před příchodem sametové revoluce byla skupina autorů zvaná A. I. V.¹²⁰ Stejně jako v několika jiných případech vzešla z okruhu spolužáků z jednoho gymnázia – v případě A. I. V. v Brně. Byli to Blažej Ingr, Tomáš Přidal a Bruno Solařík, kdo v roce 1987 položili základy skupiny. Těsně před sametovou revolucí se připojil David Jařab – dnes proslulý spíše jako divadelní režisér – a dva roky po sametové revoluci přišli Lenka Valachová a Roman Telerovský. Tato pětice utvořila tvůrčí jádro skupiny. Zvláštností bylo „angažmá“ nezletilé a velmi talentované autorky Ivany Cigliňové (nar. 1976). Také skupina A. I. V. našla svého teoretika – v postavě Bruno Solaříka.

6.3.1 Stručná historie

Ačkoli skupina se ustanovila roku 1987, spadá do hledáčku našeho bádání. Trvalo totiž další dva roky, než našla své nezaměnitelné estetické východisko a provedla svéráznou revizi surrealismu prostřednictvím tzv. „modrého humoru“. Díla v jeho intencích začínají oslovovat čtenářskou veřejnost až v první půli 90. let. Zejména prostřednictvím cyklu divadelních aktovek *Penězokazi* uváděných v brněnském HaDivadle v letech 1993-1996.

Činnost skupiny z hlediska vnitřní aktivity bezesporu utužovala kolektivní tvorba vznikající při společných sezeních. Oblíbenou metodou se stalo posílání listu papíru kolem

¹¹⁹ Rozhovor s Adamem Borzičem (nar. 1978) proběhl v Praze dne 10. 4. 2017.

¹²⁰ Charakteristika A. I. V. osciluje v dokumentech mezi „okruhem autorů“ a „skupinou“. Jelikož surrealistická hnutí v českých zemích s oblibou vytvářela skupiny, není na závadu, bude-li zde A. I. V. nazývána skupinou.

stolu a kumulace náhodných vět, které využívali pro rozvoj dějové linky. Právě tak vznikaly krátké scénické texty: mikropovídky, historky, autorské anekdoty a fiktivní dopisy.

Vnější aktivita zahrnovala ediční činnost: Ještě v roce 1988 skupina vydává samizdatem svůj první almanach, který otevírají texty nezletilé Ivany Cigliňové. Teprve s velkou prodlevou od svého vzniku začala A. I. V. vydávat vlastní periodikum – dvouměsíčník *Intervence*.¹²¹ V něm se jako vůdčí teoretik začal projevovat Bruno Solařík, který v editorialech prvního čísla zpracoval cíle časopisu. S nadsázkou lze mluvit o estetickém programu A. I. V. *Intervence* okruh přispěvatelů po roce 1990 do velké míry sdílela s *Analogonem*, hlavní tribunou českých surrealistů. Nikoli zanedbatelný byl pro periodikum přínos Jakuba Effenbergera, člena Skupiny českých a slovenských surrealistů, ovšem i blízkého spolupracovníka A. I. V.. Ten byl zodpovědný za grafickou úpravu *Intervence*, do níž přispíval i textově.¹²² Effenberger je důkazem o těsné spolupráci paralelně působících surrealistických skupin. Paralelní soužití ovšem nemuselo být vykládáno jako pozitivum: podoba *Intervence* s *Analogonem* například vydráždila kritika Pavla Kotrlu, který si ve své stati „Surrealismus rozpačitý?“ postěžoval na to, že se dvouměsíčník vůči *Analogonu* dostatečně nevymezuje a je k němu pouhou paralelou. „Vždyť slovo intervence znamená vměšování, zásah, (...) tedy něco, co v sobě nese svár, pohyb a řešení. Ale to zatím časopis s tímto jménem příliš neumí. Spíše zůstává stát v místě středu, odkud mu nehrozí žádné nebezpečí a újma.“¹²³ Nakonec nadhodil, že pokud se vůči *Analogonu* výrazněji nevyhraní, mohl by *Analogon* rovnou rozšířit svůj rozsah na úkor *Intervence*. K tomu už nezbyval čas, neboť *Intervence* nepřežila ani jeden ročník a je skoro symbolické, že když chystané čtvrté číslo již nemohlo z finančních důvodů vyjít, ukázky z něj přijal právě *Analogon*.

Skupina A. I. V. se přitom dostala do polemik o směřování polistopadového vývoje literatury hned v prvním čísle. Jednalo se o zřejmě nevyhnutelný střet s jiným následovatelem surrealismu, Jaromírem F. Typltem. Poté co mladý básník vydal vratifest „Rozžhavená kra“ a nedočkal se žádaného množství ohlasů – a od surrealistů žádného –, přímo vyzval Bruna Solaříka k reakci. Typlt vyjádřil rozhořčení nad tím, že stávající čeští surrealisté neprojevují

¹²¹ Vyšla pouze tři čísla v rámci roku 1995. Dvouměsíčník vydávalo stejně jako *Analogon* nakladatelství Kozoroh. Jako šéfredaktor působil Bruno Solařík a nakladatel Pavel Borowiec. Otiskována je zde široká škála autorů surrealismu: Karel Hynek, Alena Nádvorníková, Karel Hynek, Zbyněk Havlíček, Vratislav Effenberger. Zařazeny jsou ovšem i texty Jiřího Voskovce a Jana Wericha a Jaroslava Haška. Na kresbách se podílejí např. Leonidas Kryvošej, Karol Baron, Kateřina Piňosová, Kateřina Kubíková a také samotní členové A. I. V.

¹²² Jakub Effenberger (*1964) je synem jiné ústřední postavy českého surrealistického hnutí Vratislava Effenbergera (1923-1986).

¹²³ KOTRLA, Pavel: *Surrealismus rozpačitý?* [online], Pavel Kotrla © 2004-2017 [cit 16. 6. 2017]. Dostupné z: <http://recenze.kotrla.com/r035.php>

příliš snahy přehodnotit umělecká východiska svého směru na konci 20. století a že jmenovitě A. I. V. jen pasivně přijala dědictví surrealismu, neboť jen zbytečně rozvíjela dávno přežitý směr.¹²⁴ Byla vyvolána diskuse o rozporu tradice a revolty, jež pokračovala i do dalších čísel. Nemůže být překvapivé, že Solaříkova odpověď Typlta neuspokojila, vezmeme-li v úvahu, že Solařík se plně zaměřil na prosazování koncepce modrého humoru. Filozofujícím rozpravám okolo surrealismu se zjevně chtěl vyhnout, jak lze vypozařovat z jeho objasnění, proč začala vycházet *Intervence* – v reakci na „skutečnost, že zvláště v oblasti surrealismu se 'přímé' imaginativní projevy (poesie, narativní vyjádření atd.) nemohou – po stránce publikační – stále vymanit z područí tvarů filosoficko-esejistických.“¹²⁵ Patrně tím chtěl vyjádřit, že je okolo surrealismu vedeno příliš mnoho teoretických úvah. Nechtěl k teoretizování se odrážela i v samotné náplni časopisu. Jeho koncepce se měla opírat o převahu imaginativní složky nad teoretickou někdy až příliš. Takto například rubrika „mírové mise“ původně vyhrazená teoretickým úvahám a polemikám okolo surrealismu svůj účel nakonec neplnila – své místo zde našly převážně beletristické příspěvky. Je paradoxní, že v tomto nedostatku znamenal odlišnost od *Analogu*, který byl teorií prostoupen mnohem více.

6. 3. 2 Koncepce modrého humoru

Myšlenkovou mízou skupiny, skoro až „ochrannou známkou“ byl výše zmíněný „modrý humor“. Spočíval v naprostém rozrušení zavedených představ o tom, co je a co může být humor. Koncepci postavili na pojmu „nehoráznost“, „absolutní ignorance“ k očekávání čtenáře (diváka) a „do nebe volající drzost“. Pod tím si lze představit bezohledné nakládání s žánry: ať již divadelními – jednoaktovky, nebo literárními – anekdoty, vtipy. Záměrně tvoří příběhy, které bychom nejspíše považovali za trapné, až hloupé, pohrávají si s recipientem a jeho nervovou soustavou. Pokud se pokusíme jejich tvůrčí principy shrnout, jedná se o: náhlé přeskoky z nejvšednější reality do roviny snu; náhlé ukončení příběhu bez pointy nebo její přesunutí doprostřed; nahodilé skládání útržků rozhovorů; křížení básnické a hovorové mluvy; fascinace banalitami. Ve své podstatě se jedná o balancování na hraně mezi trapností a vtipem. Sebeparodující historky mohou u diváka vyvolat smích stejně dobře jako frustraci.

Ačkoli modrý humor měl být převratnou novinkou, bořitelem zavedených standardů humoru, uvědomili si jeho zastánci poněkud se zpožděním, že měli své předchůdce. A našli je například v Luisi Buñuelovi, z domácí proveniencie ocenili Haškova Švejka, dvojici

¹²⁴ Srv. PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011, s. 58-59.

¹²⁵ Cit. dle *Slovník české literatury po roce 1945*. Heslo „Intervence“ [online]. ÚČL AV ČR © 2006-2008 [cit. 16.6.2017] Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=114&hl=Intervence+>

Voskovec+Werich nebo humor z filmů Ladislava Smoljaka a Zdeňka Svěráka. Dospěli k názoru, že výroky v duchu modrého humoru jsou v historii roztroušeny všude možně.

Ačkoli se může zdát, že koncept modrého humoru je zcela odtržen od zkušeností racionálního světa, a sám sobě je tedy oslavou nesmyslu, Bruno Solařík se jej přesto snažil do vztahu vůči světu zasadit. Nachází spojnicí. Nehoráznost definovaná modrým humorem má být zpředmětněním absurdity skutečného světa.¹²⁶

Rok 1993 znamená další zlom v historii skupiny, když přibírá několik nových členů, povětšinou výtvarníků. Tím konečně také potvrzuje trend obecně pozorovatelný u surrealistických hnutí – sdružení literátů a výtvarníků. Z čistě literární se mění na uměleckou skupinu a rozšiřuje svůj název na Surrealistická skupina A. I. V.

6. 3. 3 Penězokazi. Cyklus pro divadlo

Penězokazi byli pětidílným cyklem absurdních jednoaktových her a shodou okolností též výsledek kolektivní tvorby pětice autorů: Díky nim se koncepce tzv. modrého humoru dostala na divadelní scénu. A. I. V. se takto stala jednou z mála literárních skupin, jíž se podařilo prosadit svůj umělecký program na scéně veřejně proslulého divadla.¹²⁷

Prvotní impulz přišel již v roce 1992. Brněnské HaDivadlo uvádělo dvě absurdní hry: *Předjaří* od Ludvíka Švába a *Konstábla Tchoře* na motivy Nezvalovy *Valérie a týdne divů*. Do třetice, přizvali A. I. V. s jejich cykly krátkých absurdních scének. I přes počáteční obavy byla odezva z řad herců i publika příznivá, napomohlo jí zvláště ztvárnění rolí Arnoštem Goldflamem a Martinem Dohnalem. A tak mohli *Penězokazi* jako cyklus pokračovat v HaDivadle v rozpětí let 1993-1996.

Bruno Solařík v předmluvě ke knižnímu vydání *Penězokazů* objasňuje: „Scénický tvar *Penězokazů* byl okolnostmi situován někam mezi kabaret a Maroldovo panorama, mnohdy nebylo jasné, kde končí perspektiva vtupu a začíná vertikála nechtěného, o jejíž šíři se bylo možno jen dohadovat.“¹²⁸

V cyklu se v začátcích kariéry objevili někteří dnes již známí herci, mezi jinými Pavel Liška, Tomáš Matonoha nebo Marek Daniel. Asi nejznámější v té době byl Arnošt Goldflam, který opatřil knižní vydání *Penězokazů* svým doslovem: „Dnešek není rád, když není brán

¹²⁶ Srv. A.I.V.: *Penězokazi*. Úvod Bruno Solaříka, Větrné mlýny, Brno 1998, s. 7.

¹²⁷ Pět aktovek se nazývalo: Irena, Milionové aktovky, Surrealisté vypravují, Kriminální soukromí, Bratři Lumiérové v triku. Jejich autory jsou společně: Bruno Solařík, Blažej Ingr, Tomáš Přidal, Roman Telerovský a David Jařab.

¹²⁸ A. I. V.: *Penězokazi*. Úvod Bruno Solaříka, Brno: Větrné mlýny, 1998, s. 7.

vážně,“ píše hned v úvodu. Je to právě poetika *Penězokazů*, která podle něj tuto vážnost rozrušuje. „Čím větší svoboda autora, tím větší riziko odezvy,“ píše na adresu A. I. V.¹²⁹

Skoro již od samých počátků A. I. V. probíhá spolupráce a výměna příspěvků se Skupinou českých a slovenských surrealistů (SČSS). Ta poskytuje scénickým textům A. I. V. zázemí ve svém Analogonu a vyjadřuje jim takto podporu. Nenacházíme zde stopy rivality, řevnivosti, třecích ploch. Rozdílné přístupy k surrealismu hnutí je vzdalovaly jen navenek: nakonec došlo ke sloučení obou skupin. A. I. V. tím formálně zaniká. Principy modrého humoru ale přetrvávaly i pod křídly SČSS. Své vyjádření našly například v divadelních Večerech Analogonu, scénicky i textově navazujících na styl *Penězokazů*.

6. 3. 4 Shrnutí

Skupina A. I. V. naplnila hned několik hledisek pro literární skupinu, počínaje identifikačním: dále ji charakterizuje promyšlená sebe prezentace, zakladatelské členské jádro, společný postup v aktivitách vnějších i vnitřních, hájení určitého estetického východiska, edice almanachu, vydávání periodika, přítomnost teoretického mluvčího a ústřední autority v osobě Bruna Solařika a spolupráce s jinými uskupeními, zejména s „tradiční“ Surrealistickou skupinou. Jako jedna z mála zde zkoumaných skupin nespolehá na poezii. Těžiště její tvorby spočívá v krátkých prozaických nebo dramatických textech. Pozoruhodný je způsob, jímž si potvrzovali skupinovou identitu – společné práce na textech, a tedy společné autorství. V tomto ohledu se jim nejvíce podobá skupina *Fantasía* a částečně i Skupina XXVI, ačkoli u nich se jednalo spíše o spontánní vyvolávání básnické řeči bez ambicí na otištění výsledku. Pro A. I. V. byl zejména v první půli 90. let princip kolektivní tvorby stěžejní.

Skupinu můžeme bezesporu považovat za velmi otevřenou, neboť se nebránila příchodu nových členů ani spolupráci s jinými skupinami. V případě A. I. V. jsme dokonce byli svědky vzácného jevu zániku skupiny vlivem přechodu většiny členů k jiné skupině. Zde můžeme hovořit o vplynutí jedné skupiny do druhé.¹³⁰

Dále je nutno zmínit její nezanedbatelný vliv na směřování české literatury a zvláště dramatu po listopadu díky promyšlené a v praxi důkladně uplatňované koncepci modrého humoru. Skupina A. I. V. je vcelku důkladně zmapována v české literární historiografii. Rozsáhlou kapitolu jí věnoval například Karel Piorecký ve své monografii *Česká poezie v postmoderní situaci*.

¹²⁹A. I. V.: *Penězokazi*. Doslov Arnošta Goldflama, Brno: Větrné mlýny, 1998, s. 102.

¹³⁰ Ne všichni z A. I. V. se však drželi konceptů surrealismu. Například Tomáš Přidal se po rozkladu A. I. V. pustil svou vlastní uměleckou cestou.

7. SPOLKY SE SILNOU VAZBOU NA REGION

Výskyt regionálních literárních spolků můžeme zajisté chápat jako součást širšího společenského fenoménu po roce 1989, který souvisel s „decentralizací“, „liberalizací“ a novými „hnízdy“ kulturního dění po listopadu 1989, pokud si vypomůžeme pojmy Lubomíra Machaly:

„Zejména začínající tvůrci už mnohdy ani neusilují etablovat se v pražském prostředí, prosadit se v centrálních institucích či nakladatelstvích, nýbrž své aktivity spojují i v dlouhodobějším časovém horizontu především s blízkým okolím. Takto vznikla a vznikají různá seskupení s pestrými programy (...)“¹³¹

Viděno širší optikou této práce, také zde se setkáváme s obtížemi v definici. Můžeme totiž říci, že každý spolek, který postrádá celostátní působnost, je již ze své podstaty spolkem regionálním, neboť vždy existuje místo, kde byl založen – povětšinou se jedná o rodiště či aspoň dlouholeté bydliště jeho zakladatelů. Abychom tento aspekt zúžili, přihlížíme k tomu, do jaké míry ovlivňuje dění ve svém regionu, do jaké míry se na tento region odvolává ať už ve veřejných vystoupeních nebo v dílech jednotlivých členů. Do této kapitoly zahrnujeme spolky s velmi silnou vazbou na jejich domovský kraj, bez níž by v podstatě byly nemyslitelné. Nacházíme u nich následující shodné znaky: 1) Důraz na domovskou příslušnost k městu a jeho okolí – oblasti nebo regionu. 2) Převážnou část spolku tvoří členové bydlištěm v domovském městě nebo regionu. 3) Spolek ve své činnosti často odkazuje na své domovské město nebo oblast, tematizuje ho v literárních soutěžích, které vyhlašuje, a v bulletinech, jež vydává. Domovskou příslušností je obvykle spolek tam, kde byl spolek založen. Ačkoli zde probírané regionální spolky zpočátku upřednostňovaly členy z „domácího“ prostředí, postupem času se zpravidla otevřely pro zájemce bez ohledu na bydliště – s výjimkou Literárního spolku Jičín, jak uvidíme níže.

6. 1 KÝCHÁNÍ DO SAZÍ

Regionální ráz si udržuje uskupení pod názvem Kýchání do sazí (dále jen „Kýchači“) činné ve středním Polabí mezi městy Poděbrady a Nymburk. Podobně jako PaRaNoJa ve Vendryni

¹³¹ MACHALA, Lubomír: *Literární bludiště*, Praha 2001, s. 13.

se jeho členové rekrutovali z jednoho ročníku gymnázia. Spojoval je zájem o tvorbu a první literární pokusy a v tomto případě je můžeme dokonce nazvat skupinou generační, neboť její členové jsou ročníkem narození mezi 1972-1975. Po sametové revoluci se k nim připojili jen o několik let starší básníci tvořící nymburskou větev spolku: Pavel Zdražil (*1965) a Lukáš Trejbal (*1967) a nejnověji se ke Kýchání roku 2013 přidala Trejbalova dcera Lucie a básník Jan Výška.

Členské jádro skupiny okolo bývalých gymnazistů v Poděbradech je poměrně stabilní a k roku 2017 sestává z básníků: Miroslava „Saláma“ Jilemnického, Alice Urbancové (dříve Ondřeje Urbance), Marka Ďurčanského, Michala Plavce, Martina Berky a Richarda Sysaly. Členem byl i další druh z gymnaziální éry, již zesnulý Marek „Slimák“ Slivanský (zemř. 2013). Kromě Pavla Zdražila a Lukáše Trejbalu zde můžeme hovořit o autorech nezavedených.¹³²

7. 1. 1 Od kořenů k prvnímu almanachu

Nejprve existenci skupiny určovala doba, v níž se vyrýsovalo její jádro, tedy zhruba 1987-1989. Tuto skupinu kromě zájmu o literaturu spojoval také vzdor ke stávající vládní garnituře. Kýcháči v podstatě zastupují nejmladší generaci těch, kteří ještě těsně před Listopadem stačili dát najevo vědomý odpor ke komunistickému režimu, jakkoli se slovy Lukáše Trejbalu jednalo třeba jen o nošení dlouhých vlasů.¹³³ Do prvotního období potom spadá zárodečná fáze spolupráce, k níž patřila improvizovaná předčítání z tvorby v bytech jednotlivých členů nebo v hostincích. Tehdy byla jejich motivací pouhá přátelská setkání nad literaturou. „Pochopitelně jsme potají toužili něco vydat na světlo, ale na nějaké zveřejnění jsme kvůli tehdejšímu poměru rezignovali a nijak se tím ani netrápili“, vysvětluje Lukáš Trejbal.¹³⁴ Teprve změna situace po listopadu 1989 jim vnukla myšlenku na uspořádání almanachu. Redakční taktovky se chopil Lukáš Trejbal. Ten bývá považován za vedoucího spolku a – jako tomu bylo u mnoha dalších skupin – stalo se tak na základě přirozené autority: „Vše na mě spadlo samovolně, kluci na mě spoléhali a já měl navíc zkušenosti s vydáváním, kontakty na tiskárnu a podobně,“ komentoval to Trejbal.¹³⁵ Nebyli daleko od pravdy, neboť neváhal

¹³² Ostatní se však uvedli na jiných polích než básnických. Např. Michal Plavec se stal uznávaným historikem města Nymburka, Marek Ďurčanský našel uplatnění jako vedoucí Ústavu a archivu dějin Univerzity Karlovy. Miroslav „Salám“ Jilemnický se stal redaktorem Deníku Nymbursko.

¹³³ Viz MISAŘ, Aleš: *Klíč ke všemu je láska. Rozhovor s big-beat-básníkem Lukášem Trejbalem*, in: Paronyma, č. 7-8/2013, vyd. Pavel Mervart, Červený Kostelec, s. 121-123.

¹³⁴ Rozhovor s Lukášem Trejbalem (nar. 1967) proběhl v Nymburce dne 17. 6. 2017.

¹³⁵ Rozhovor s Lukášem Trejbalem (nar. 1967) proběhl v Nymburce dne 17. 6. 2017.

založit vlastní malé nakladatelství Rozevlátá palice, v němž almanach měl být prvním titulem.¹³⁶ Podařilo se jej vydat 1993 pod názvem *Stíny plesu* – zejména z Trejbalovy iniciativy. Obsahoval básnickou tvorbu někdejší gymnaziální skupiny. V té době pouze Pavel Zdražil měl již vydané dvě samostatné sbírky, pro ostatní autory almanachu se jednalo o publikační premiéru. Přestože *Stíny plesu* byly na dlouho prvním a posledním sborníkovým počinem skupiny, jednalo se o nesmírně důležitý krok pro další aktivity a potvrzení sounáležitosti, jak přiznal například Pavel Zdražil: „Almanach polabských básníků *Stíny plesu* (...) časem nastartoval úspěšnou tradici Kýchání do sazí, každoročních čtení a muzicírování v Nymburce či Poděbradech.“¹³⁷

Ve spojitosti s prvním almanachem skupina vyrazila na menší turné po Nymburce, Poděbradech, Sadské a Lysé nad Labem. Hvězdné a vrcholné chvíle pro uskupení však přinesl až mimořádný výjezd do kulturního domu v severočeském Jirkově. Ondřej Urbanec na to vzpomínal:

*„Partičku undergroundových nadšenců přivítal obrovský sál městské knihovny zcela zaplněný diváky ve večerních oblecích (sic!). Jak potvrdí všichni zúčastnění, opravdu po všech stranách nezapomenutelný zážitek, ještě takřka surrealisticky podtržený pochvalnou recenzí v tehdejší místním týdeníku a noclehem v ateliéru mistra obřích abstraktních pláten.“*¹³⁸

Pokračováním prvního povzbudivého almanachu byly až s odstupem let sborníky *Cesty šíření* (1996) a *Kam až došel to tam našel* (2008) a nejnověji *Cesty proměny – Nálada doby* (2017). V nich se neomezovali pouze na jádro skupiny a zvali k publikaci i některé zavedené autory zvláště z pole undergroundu, mezi jinými Milana Kozelku, Miloše Kima Houdka, Miroslava Míkyho Marusjaka nebo D. Ž. Bora. Souběžně s tím se spolupráce okruhu Kýchání do sazí odvíjela poněkud netradiční formou: básnická skupina se počínaje rokem 1993 rovnou přetavila v redakční tým týdeníku Nymbursko opět pod Trejbalovým vedením. Ani profesní zatížení jim nebránilo nadále ve vedení literárních aktivit. Pavel Zdražil vydával další samostatné sbírky u spřízněného nakladatelství Triton. Také Lukáš Trejbal se začal prosazovat individuálně a pustil se na pole literatury faktu, když začal mapovat vývoj rockové hudební scény v regionu středního Polabí.

¹³⁶ O Rozevláté palici se zmiňuje i Machala ve svém *Průvodci*, viz MACHALA, L.: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*. Olomouc: Rubico, 1996, s. 30.

¹³⁷ *Odněkud ze vršku dostanem na držku*. Rozhovor s Pavlem Zdražilem, in: *Tvar*, č. 15/2011, s. 4.

¹³⁸ URBANEC, Ondřej: *O historii Kýchání do sazí a některých autorech* [online] Kýchání do sazí © 2011 [cit. 30.9.2017] Dostupné z: <http://www.kychanidosazi.cz/o-kychani-do-sazi/>

7. 1. 2 Výroční pořad „Kýchání do sazí“ a síť undergroundu

Vzhledem k již 30leté historii skupiny je s podivem, že teprve rokem 2002 začala tradici vlastního pravidelného večera poezie. Ten se odehrával pod názvy „Ve stínu plesu“, dále „Po oblevě přituhne“ a „Jemně namleto“ – a až od roku 2005 užívá stávající název „Kýchání do sazí“. ¹³⁹ Jedná se o výroční pořad spojující mluvené slovo a hudební výstupy. První ročníky probíhaly v Poděbradech v baru Pod Zámkem, poté následoval přesun do Nymburka do kavárny U Strýčka – mimochodem středobodu „podzemní“ nymburské kultury. Tím bylo symbolicky dovršeno sepětí mezi oběma středolabskými městy hrajícími v historii uskupení stěžejní roli. Pod svou taktovku si pořad vzali Marek Ďurčanský a Ondřej Urbanec (dnes pod uměleckým jménem Alice Kočková). V dramaturgické skladbě večera konajícího se každoročně v lednu využívají četných kontaktů na společné známé pocházející z oblasti autorů hlásících se k undergroundu. Trejbal dokládá: „Vždycky ale přizveme někoho, koho v Nymburce ještě nikdo nezná. Večer je orámovaný vždycky nějakou muzikou.“ ¹⁴⁰ Sám Trejbal se k platformě současného undergroundu otevřeně hlásí a někteří příslušníci „Kýchání“ si na důkaz spřízněnosti pěstují dlouhovlasou vizáž. Není potom překvapivé, že na scéně pořadu vystoupili básníci jako Milan Kozelka, Miroslav Míky Marušjak nebo Ivan M. Jirous. Kýchání do sazí se do značné míry váže na místo svého vzniku a také je těsně spojováno s regionem středního Polabí, díky svému výročnímu pořadu se ovšem vyvléká z regionální vazby a ukazuje, že má kontakty po celé republice. Stmelující platformou je totiž underground, k němu se ostatně Lukáš Trejbal hlásí podnes.

Také tradice „Kýchání do sazí“ se udržuje dosud. V rámci vnější prezentace okruh otevřel na podzim roku 2011 vlastní webové stránky, na nichž umožňuje zveřejnění děl těm autorům, kteří se přihlásí a budou schváleni. K roku 2017 čítal seznam autorů na čtyři desítky jmen. Není však bez zajímavosti, že členské jádro v seznamu graficky předsunuli na vrchu a sami na tuto skutečnost upozorňují. Tím stvrdili vlastní identifikaci skupiny a to je také důvod, proč jsme je do hledáčku této práce zahrnuli. ¹⁴¹

Výzkum skupiny kolem Kýchání před námi zároveň otevírá nová pole pro bádání v podobě fenoménu, který by zasloužil samostatný průzkum: Prostředí „novodobého“ undergroundu.

¹³⁹ K tomu viz též MISAŘ, Aleš: Střední Polabí – literárně členitá nížina, *Tvar* č. 14 / 2012, s. 9.

¹⁴⁰ Viz *Klíč ke všemu je láska. Rozhovor s big-beat-básníkem Lukášem Trejbalem*, in: Partonyma, č. 7-8/2013, vyd. Pavel Mervart, Červený Kostelec, s. 123.

¹⁴¹ Viz *Kýchání do sazí* [online] Kýchání do sazí © 2011 [cit. 30.9.2017] Dostupné z: <http://www.kychanidosazi.cz/o-kychani-do-sazi/>

7. 2 LITERÁRNÍ KROUŽEK KOLÍN. ZTROSKOTÁNÍ NA PŘELOMU EPOCH

Pokud jsme zde dříve zmínili obecnou nechuť k zakládání literárních spolků z důvodu nedůvěry v jakékoli organizování společnosti shora, osud literárního klubu v Kolíně je toho výmluvným důkazem. Zároveň je příkladem klubu, který mohl navazovat na předlistopadovou činnost, ale revoluční změny mu namísto povzbuzení přivodily rozpad.

Uvedený literární klub v Kolíně byl původně založen již v červnu 1986. Slovy tamějšího „guru“ výtvarné a literární scény Miloše Kima Houdka byl jeho zrod umožněn poněkud uvolněnější politikou po nástupu Michaila Gorbačova v Sovětském svazu. Pamětník Kim Houdek v rozhovoru zároveň zaznamenal jeden pozoruhodný generační rozdíl: „Moji vrstevníci zdevastovaní zkušeností roku 1968 by se už neobtěžovali do něčeho takového pouštět, a ani já bych na to neměl nervy, ale Ivan [Chocenský] byl dravec, čerstvá síla.“¹⁴² O tom, že Chocenský byl na svou dobu svérázným jevem, svědčí i úryvek z brožury o literárním dění v Kolíně: „Koncem 80. let měl [v Kolíně] dominantní vliv 'literární guru' Ivan Chocenský, prokletý básník někde mezi Hrabětem a Gellnerem, rebel v černém klobouku, který jako přísný car vládl nad svým Literárním klubem.“¹⁴³

Klub byl zabudován do oficiálních struktur pod zřizovatelem Městským kulturním střediskem Kolín. Poté, co dosud plně funkční literární klub (dále jen „LK Kolín“) jeho zřizovatel zrušil nenadále na jaře 1989, členové sice přišli o publikační motivaci v podobě bulletinu, ale snažili se udržovat kontinuitu a scházeli se dál. Už tehdy měl iniciativu a postavení vůdčí osobnosti Ivan Chocenský. Můžeme jej proto považovat za ústřední autoritu klubu. Výhradně on řešil organizační záležitosti, styk se zřizovatelem a vydávání bulletinu. Chocenský to komentoval: „Členové to myslím v některých věcech vítali, v některých skousávali víc či míň těžko. Asi to byl i jeden z důvodů, které přispěly k rozpadu – či spíše jejich nezájmu o pokračování. Myslím, že někteří mne vnímali i jako určitou bariéru jejich rozletu.“¹⁴⁴

Především se ale snažil klub udržet při životě – nejprve mimo oficiální struktury komunistického režimu a po listopadových událostech už ve svobodných podmínkách. V tomto bodě předpokládal, že možnost publikace bez cenzury a svobodnější poměry vůbec přinesou mezi členy elán a motivaci k další klubové činnosti. Ale to se ukázalo iluzorním.

¹⁴² Rozhovor s Milošem Kimem Houdkem proběhl 2. 10. 2017 v Kolíně. Miloš Kim Houdek (nar. 1944) je kolínský výtvarník, básník, organizátor uměleckého života ve městě. Vyznává propojení slova a ilustrace. Průkopník kultury čajového rituálu v České republice.

¹⁴³ TYČ, Miroslav: *Náhledy na kolínskou literaturu 1901-2001*. Kolín: Polabská kulturní nadace, 2002, s. 11.

¹⁴⁴ Rozhovor s Ivanem Chocenským (nar. 1961) se uskutečnil v Nymburce 19. 8. 2017.

Naopak se společenskou změnou vyvstaly jiné potíže, zejména ztráta motivace ke sdružování a vypuknutí dosud skrytých rozporů, jak dokládá Chocenský ve své retrospektivní zповědi pro Kolínské noviny:

*„Revoluce byla paradoxně koncem klubu. Místo co bychom se společně vznesli ke hvězdám, najednou začaly žabomyší spory i mezi námi. Když se konečně otevřely publikační možnosti a všechno směřovalo tam, kam jsme si vždycky přáli, najednou jako bychom to už nechtěli. To, co dosud bublalo kdesi vespod a každý z nás to potlačoval ve jménu svaté společné věci, najednou dostalo prostor a mnohonásobně převážilo to, co nás nutilo spolupracovat. Kolektiv se rozpadl na hromadu individualistů. A to byl konec. Koneckonců začal jsem mít i jiné starosti – např. jsem se oženil a narodila se mi dcera.“*¹⁴⁵

Chocenský se po revoluci trpělivě snažil o resuscitaci klubu a zůstával v kontaktu s někdejšími členy. Do hry vstoupil těsně po sametové revoluci jiný pozoruhodný literární spolek – Marsyas v Praze. Spojením s ním Chocenský zamýšlel bývalé kolínské členy aktivizovat a pohnout ke spolkové činnosti. Sám se zúčastnil valné hromady tohoto pražského klubu a za LK Kolín podal přihlášku do jeho řad. Marsyas ji potvrdil a vyžádal si ukázky z tvorby Kolínských. Ale odpověď ze strany Kolína vázla a ani Chocenský si není vědom, že by do Prahy na potvrzení odpověděli, jak vzpomíná: „Ostatní Koliňáci byli mimo a já příliš z ruky, než abychom stačili sledovat, co se děje, natož to nějak ovlivnit.“¹⁴⁶ Nikterak závratná vzdálenost mezi Prahou a Kolínem se tedy ukázala osudnou a pokus o propojení na klubové úrovni ztroskotal.

Aktivní Chocenský se přesto nevzdával a na přelomu 1989-1990 vypracoval „Návrh koncepce literárního spolku v Kolíně“ a obeslal jím 19 někdejších členů kolínského klubu s nabídkou obnovy spolupráce. Odezva byla neuspokojivá a zájem projevila jen hrstka literátů. Spolu s nimi připravil Chocenský dvě čísla bulletinu *Buldozer* v nákladu zhruba deseti kusů a s trojčlennou redakční radou.¹⁴⁷ *Buldozer* byl přirozeně určen pro prezentaci tvorby členů a ohlasy na ni, obsahovali i obecnější úvahy o poezii. Dále přinášel recenze na kulturní události

¹⁴⁵ CHOCENSKÝ, Ivan: Můj život s perem, *Kolínské noviny*, 13. 2. 2001.

¹⁴⁶ Rozhovor s Ivanem Chocenským, nar. 1961, Nymburk 19. 8. 2017.

¹⁴⁷ Redakční radu prvních dvou čísel *Buldozeru* tvořily osobnosti, které se později prosadily na kulturně-literárním poli: kromě Chocenského a jeho manželky Jany – o ní pojednáme níže ve spojitosti s klubem Psahlavci Chrudim – to byli Jiří Karban, publicista v celostátních časopisech *Mladý svět*, *Vlasta* apod. a Michal Černý, pozdější redaktor a šéfredaktor Kolínských novin/deníku. Mimo redakční radu Chocenský uvádí ještě jednu význačnou osobnost, která prošla LK Kolín, Davida Dvořáka, pozdějšího ředitele Městského divadla Kolín.

v regionu a nakonec také výtvarnou složku. Nikdo se však k několika málo pozůstalým aktivním nepřidal. Chocenský přesto vydal ještě další dvě čísla, jež zaplnil ponejvíce vlastními příspěvky pod různými pseudonymy. Následovalo ještě poslední kolo oslovování a pozvánek do klubu, ale opět bez žádoucí odezvy. U někdejších členů byla patrná nechuť znovu se sdružovat. S koncem roku 1990 zhasly i naděje na obnovu funkčního literárního klubu v Kolíně a Chocenský již plně zaměstnaný rodinným životem se odstěhoval do Neratovic za novou práci. Teprve o mnoho let později se do prostředí literárních klubů vrátil, a to když mezi lety 2007-2011 psal v roli „zlého recenzenta“ do bulletinu klubu Psahlavci v Chrudimi vedeném jeho bývalou manželkou Janou F. Jiráskovou.

Chocenský v průběhu roku 1990 a ještě na počátku roku 1991 zveřejnil několik zpráv o živořícím klubu v *Kolínském deníku*, aby jeho příběh symbolicky zakončil článkem s výstižným názvem „Buldozer odjíždí aneb jak Kolín přichází o básníky“.¹⁴⁸ Literární klub podobného ražení se v Kolíně od té doby nepodařilo založit. Ačkoli nelze popřít, že v tomto městě na Labi nalezneme kulturní uzly, kolem kterých se amatérští literáti s oblibou sdružují.¹⁴⁹ Ty by však již mohly být předmětem podrobněji zaměřeného průzkumu.

7. 3. LITERÁRNÍ SPOLEK V JIČÍNĚ

Literární spolek v Jičíně bezesporu patří mezi skupiny se silným důrazem na regionální vazbu. Týká se to především podmínek přijímání členů, jak bude rozvedeno níže. V porovnání s Mělníkem ale u něj shledáváme tuto vazbu ještě silnější – natolik, že je jí podmíněno i přijetí do spolku. Za prvé, Literární spolek v Jičíně (dále jen „LiS“) vznikl až po sametové revoluci. Iniciativa k tomu přišla z městské knihovny v Jičíně. Roli této instituce vyzdvihla vůdčí postava spolku Václav Franc, který v osobním rozhovoru s autorem práce přinesl cenné poznatky o činnosti tohoto uskupení: „Knihovna vše zastřešovala, odpadaly nám problémy s pronájemem i finanční otázky, knihovna zaštitila vydávání sborníků i jejich distribuci, poskytla místo pro naše akce.“¹⁵⁰ Ze spolupráce mohly těžit obě strany, neboť knihovna si od záštity spolku slibovala přírůstky do svého fondu.¹⁵¹

¹⁴⁸ CHOCENSKÝ, Ivan: Buldozer odjíždí aneb jak Kolín přichází o básníky, *Kolínský deník*, 10. 1. 1991.

¹⁴⁹ Jedním z takových hnízd je bezesporu Galerie Na Hradbách v Kolíně vedená kulturní, guru a sjednotitelskou osobností Milošem Kim Houdkem. V této galerii a zároveň čajovně se odehrávají literární pořady a křty básnických knih. S oblibou se sem vrací také lidé z nymbursko-poděbradského okruhu autorů Kýchání do sazí.

¹⁵⁰ Rozhovor s Václavem Francem proběhl 7. 4. 2017 v Jičíně.

¹⁵¹ Srv.: FRANC, Václav: Otázka pro... Lidmilu Košťálovou, *KOBRA. Kulturní občasník regionálních autorů*, vyd. Městská knihovna v Jičíně, roč. 8, Číslo 5, květen 2007, s. 5.

7. 3. 1. Stručná historie spolku a její milníky

Na počátku LiS stála výzva uveřejněná v místním periodiku *Předvoj*. V něm Okresní knihovna v Jičíně svolávala možné zájemce na úvodní schůzku chystaného literárního spolku.¹⁵² Vůdčí motivací bylo svést dohromady ty autory, kteří sice literárně tvoří, ale dosud se neodvážili uveřejnit svou tvorbu. Zpočátku se počítalo především se členy z jičínského okresu. Zakladatelé náplň činnosti, mezi její body patřily: besedy se známými spisovateli, vzájemné předčítání ze svých prací a bezprostřední diskuse nad nimi, spolupráce s místními novinami a s nakladatelstvím Kruh v Hradci Králové a z toho vyplývající publikační možnosti pro členy. Václav Franc připustil, že právě možnost dobrat se společnými silami vydání vlastních textů byla jednou z nejsilnějších motivací pro účast ve spolku.¹⁵³

7. 3. 1. 1 Od iniciační schůze k prvnímu almanachu

Výše zmíněná novinová výzva zaznamenala odezvu. Dne 24. dubna 1990 se sešlo v prostorách Okresní knihovny v Jičíně osm zakládajících členů. Jedna ze členek, Vladislava Matějková, zveřejnila v *Předvoji* svou beletrizovanou zprávu o této schůzce:

*„Jsou lidé, kterým jako by život zapálil šůsek literárního saka (...) Jsou mezi nimi ti, které náhle rozčílí přejedený šuplík, a začnou se pídit po kvalitách svého psavého ducha. Srdnatější buší na brány redakcí, kde v zásuvkách stolů mnohdy již vyčichají výtvary jejich kolegů. V lepším případě po několika měsících konečně žehlí očima neslané vyjádření s úvodní zaklínací formulí: 'Se zájmem jsme si přečetli...' Adresát není ani dostatečně slovně ztlučen, ani ujištěn o svém talentu. Spokojený je málokdo.“*¹⁵⁴

Za zmínku stojí, že spolek na svou úvodní schůzku dopisem pozval i talentovaného 17letého debutanta na poli poezie Jaromíra F. Typlta, ten však odmítl z časových důvodů. Ve své korespondenční odpovědi navíc neskrýval skepsi vůči sdružování literátů na regionálním základě: „Stmelená skupina individualit může existovat jen na základě společného zájmu, což se, myslím, ukáže na zakládající schůzce v Jičíně. Proto si myslím, že zakládat úzký literární klub pro literáty bude snaha, která ztroskotá.“¹⁵⁵ Následně Typlt nabízí vlastní východisko:

¹⁵² *Předvoj* 13. 4. 1990, cit. dle FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín 2010, s. Tamtéž, s. 9-10.

¹⁵³ Rozhovor s Václavem Francem 7. 4. 2017 v Jičíně.

¹⁵⁴ *Předvoj* 25. 5. 1990, č. 24/1990, cit. dle FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín 2010, s. Tamtéž, s. 9-10.

¹⁵⁵ FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín: Knihovna Václava Čtvrťka, 2010, s. 10.

„Mnohem raději bych viděl vytvoření jakéhosi spolku širších přátel literatury z města i okresu (...), které by se snad podařilo probudit z letargie.“¹⁵⁶

LiS začal úspěšně naplňovat svůj program činnosti. Zpočátku se dařilo sjednávat besedy s vybranými osobnostmi literatury. Prvním hostem byla spisovatelka a autorka pohádek pro děti Marie Kubátová (16. května 1990), následována šéfredaktorem Kruhu Janem Dvořákem (23. května) a Lenkou Chytilovou (10. dubna 1991). Dvořák byl zřejmě prvním, kdo posoudil texty členů klubu, zároveň se k nim kriticky vyjádřil a udělil rady k dalšímu jejich vývoji. Do let 1990-1991 spadají první publikace textů členů v okresních novinách *Český ráj* (dříve *Předvoj*) a první úspěchy v literárních soutěžích. Na sklonku roku 1991 se podařilo k základní sestavě získat další čtyři členy.

7. 3. 1. 2 První krize i první almanachy

Ve své bilanční knize *Dvacet let literárního spolku* Václav Franc vzpomíná na „mizivou možnost“ seznámit širší veřejnost s tvorbou spolku.¹⁵⁷ Publikování bylo zatím omezeno na okresní noviny *Český ráj*, zatímco spolek si od počátku vytýčil ctižádostivější cíle. Nespokojenost vyústila v myšlenku na společný almanach, na který ovšem bylo třeba najít finance. Členové navíc postrádali bližší zkušenost s redakční přípravou textů. Nakonec ale našli řešení v podobě převratného kroku.

„Rok 1992 se tak stal rokem práce na almanachu a my jsme přitom zjišťovali, jakou starost obnáší získat dobré texty, opravit je, přepsat, vytisknout a svázat,“ uvádí Franc ve své bilanční knize.¹⁵⁸ Tehdy se ale podařilo díky štědrosti sponzorů dílo završit a 20. ledna byl almanach *Pod Valdickou branou* slavnostně uveden v jičínském K-klubu. Premiéra však vyvolala jen skromnou odezvu ze strany kritické veřejnosti.

Po menším útlumu aktivit a konání besed roku 1993 spolek povzbudil plán na druhý almanach. Jeho přípravě byl zasvěcen rok 1994 a zaznamenal mimo jiné příspěvky tří nově příchodících členů, nesl název *Kroky a klopýtání* a byl uveden opět v K-klubu 29. března 1995 na večeru spojeném s recitací a hudebním doprovodem. Franc to okomentoval: „Nutno podotknout, že tentokrát s větším ohlasem veřejnosti než při prvním almanachu.“¹⁵⁹ Úkony předcházející vydání almanachu včetně finančních nákladů na něj výmluvně popsal jeden ze

¹⁵⁶Tamtéž, s. 10.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 13.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 16.

zakládajících členů Bohumír Procházka: „Obratným jednáním snažíme se získat od kapitalistů, a též se nám někdy podaří dostat grant.“¹⁶⁰

Po uskutečněných besedách s Josefem Hiršalem a Terezou Boučkovou se spolek dostal do hluboké krize: k závěru roku 1996 členové cítili, že se smysl spolku vyčerpává, a dokonce zvažovali jeho rozpuštění. Nakonec to nebyla literatura, co spolek udrželo při životě, ale lidský faktor: „Vzpomínám si, že Nad'a Baliharová vyslovila rozhodující myšlenku, že i pokud nebudeme psát, scházet bychom se měli (...)“ Spolek se tedy nakonec přenesl přes krizi a pokračoval.

Další historie pak budí dojem, že smysl a poslání spolku LIS se zúžily na vydávání nových a nových almanachů a sbírání trofejí na literárních soutěžích. Koncem roku 1997 je představen další almanach – *Mýma očima*. Tento kulturní večer „soukromého křtu“ však navíc nesl cenný důkaz o tom, že se LiS snažil navázat komunikaci s podobně založenými spolky v regionu. Na akci pozvali zástupce umělecké skupiny Trafalgar z Hořic v Podkrkonoší. Jeden z jejích členů Jan Kvasnička o večeru s představením almanachu napsal vzpomínkový článek.¹⁶¹ Uvedení almanachu zřejmě zaznamenalo ohlas, neboť jej LiS zopakoval ještě na počátku roku 1999 v Nové Pace. V tomto roce přichází další – tentokrát technologický – milník v činnosti skupiny. Jeden ze zakládajících členů Bohumír Procházka začíná vydávat internetové noviny *Prochoroviny*, kde uveřejňuje i tvorbu členů LiS. Členové navštěvují se svým autorským čtení různá města a instituce – čtou v domech seniorů nebo pro nevidomé. Předčítají pověsti u příležitosti festivalu Jičín město pohádky.

V prosinci 1998 dochází na základě úspěchu v soutěži Literární Varnsdorf ke zvláštní události: zástupce LiS Václav Franc přichází díky styčné osobě spolupracovníka spolku Milana Hrabala do přímého styku s Obcí spisovatelů, která svolala do Prahy setkání mladých spisovatelů. Franc takto shrnuje svou účast na akci: „Předsedu Obce Antonína Jelínka jsem při rozmluvě informoval o naší činnosti a domluvili jsme si spolupráci na přípravě besed a další pomoc ze strany Obce spisovatelů.“¹⁶² Budoucnost měla ukázat, že zůstalo jen u této schůzky, k dalšímu využití vzájemných kontaktů nedošlo. Václav Franc bilancoval první dekádu činnosti takto:

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 16.

¹⁶¹ Tuto vzpomínku autor začíná s poetickou nadsázkou: „Byl krásný jarní podvečer a z Hořic v Podkrkonoší se do nedalekého Jičína vydala delegace uctívavců Trafalgaru.“ Poté zabíhá i do nečekaných podrobností: „Na stolech hořely svíčky a okolí se bohatilo domácími koláči a jablečným závinem vytvořeným pro tuto příležitost snad s některou z literátek [...] Toho večera se v domáckém prostředí jičínské knihovny dělo umění a zanechalo v nás hluboký dojem.“ In: FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín 2010, s. 21.

¹⁶² FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín 2010, s. 22.

„Za deset let práce v literárním kroužku se nám podařilo dát dohromady partu lidí zajímavých se o literaturu a kulturu obecně, informovat se navzájem o nejrůznějších akcích a soutěžích, příležitostně vydávat svoje práce (...) řada autorů přešla od svého původního žánru a vyzkoušela si i jinou tvorbu.“¹⁶³

Zejména zmínka o vlivu spolku na přechody mezi žánry je výjimečná. Dojde i k vyjádření sebedůvěry a srovnávání s činností v jiných regionech: „Pro první desetiletí kroužku i jeho další existenci bylo rozhodující, že se v něm scházejí lidé, kteří neztratili důvody a chuť něco dělat společně. Věděli jsme, že to není zdaleka samozřejmost a ne všude mají to štěstí.“ Franc se zmiňuje o jedné literátce z Mostu, která si po setkání s kroužkem postěžovala, že se u nich nic takového neděje. Z toho je patrné, nač klade důraz a co považuje za jádro úspěchu: možnost setkávání lidí, které spojuje společný zájem. Pro Literární spolek v Jičíně byla tedy od počátku určující sociální motivace.

7. 3. 1. 3 Rozmach spolku a navazování kontaktů

Roku 2000 dochází k přejmenování z Literárního kroužku na Literární spolek (dále jen LIS). Důvody k přejmenování shledala většina členů v zastaralém znění pojmu „kroužek“, zároveň vyvstala potřeba zvolit jasnější název. Za inspiraci si v tomto ohledu vzali Mělnický Pegas. Většinový názor členů se přiklonil k oficiálnímu názvu *Literární spolek při městské knihovně v Jičíně*. Do členských řad přibyli další čtyři autoři.

Přelom století byl ve znamení příchodu vlny autorů mladší generace a vydání sborníku *Deset literárního kroužku*, který byl zároveň považován za čtvrtý almanach. Večer s křtem proběhl 18. října 2000 v jičínské knihovně.¹⁶⁴ Václav Franc zvyšuje vydavatelskou aktivitu a zakládá edici Profily, v níž začíná vydávat tvorbu členů LiS v malém formátu. Motivaci vysvětluje takto: „Zde jsem se snažil těm, kteří více méně nepublikovali, vydat aspoň nějakou brožurku.“ Druhá edice *Dětem* obsahuje vlastní pohádky členů, které předčítali v rámci festivalu Jičín město pohádky. Mimo to závěrem roku 2000 vydává první číslo magazínu *Kobra* („Kulturní občasník regionálních autorů“). Náplň periodika shrnuje Franc: „Ambicí interního časopisu bylo dokumentovat činnost spolku i aktivity a názory jednotlivých členů,

¹⁶³ FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín 2010, s. 27.

¹⁶⁴ Almanach zaznamenal několik vesměs kladných ohlasů v periodickém tisku. Za zmínku však stojí článek Radovana Sála *Amatérští literáti bilancovali desetileté působení svého kroužku při knihovně* (Noviny Jičínka, 20. 10. 2000), který mělo poznamenat vyřizování osobních sporů pisatele s novým moderátorem večera. Václav Franc na článek reagoval polemikou pod názvem „*O tý kultuře*“ (Noviny Jičínka, 24. 11. 2000).

informovat o kulturních akcích (...) a o literárních soutěžích, a zároveň zveřejňovat kratší ukázky z prací členů spolku a hodnocení tvorby.“¹⁶⁵ Franc pokračuje ve vydávání *Kobry* bez nepřetržitě až do současnosti.

Václav Franc považuje rok 2001 z hlediska činnosti a popularizace spolku v regionu za velmi úspěšný. Členové spolku jsou jmenováni do porot literárních soutěží nebo na nich sami zaznamenávají ocenění. Rozšiřuje se členská základna a na schůzi v prosinci 2001 se dostavuje rekordních 13 členů.

Nové začíná vycházet zpočátku jako „občasník“ Časopis autorů Jičínska (známý pod zkratkou ČaJ – od srpna 2007 dokonce jako měsíčník). Hlavní redaktor Václav Franc sám vybírá příspěvky z tvorby od autorů, kteří jej zaujmou. Mohou jej i sami oslovit. „Pochopitelně u těch třeba začínajících autorů jsou ukázky horší, ale stává se, že je to jejich vůbec první možnost někde oficiálně publikovat, takže proč jim nedat šanci,“ vysvětluje své postupy Franc.¹⁶⁶ Na tomto místě je třeba podotknout, že takové vědomé rozlišování kvality je u spolku regionálního charakteru ojedinělé. Avšak zároveň tím odhaluje redakční strategii, jež spočívá v benevolenci vůči kvalitativně horším příspěvkům, které redakčním sítem nechá projít. Při takovém přístupu je jisté, že kvantita nad kvalitou v edici literárního spolku bude stále převládat.

S rostoucím ohlasem a počtem členů vyvstaly nové otázky: „Právě v závěru roku [2001] jsme dospěli do situace, kdy se zakládající členové stávají menšinou (...)“ Začaly se přetřásat možnosti změn ve struktuře členské základny, když Václav Franc navrhl dělení členů dle žánrů na básníky a prozaiky nebo dle generačního hlediska na mladší a starší. Rok 2002 se tedy nesl ve znamení diskusí, při kterých samotná literatura ustupovala do pozadí. Zde se projevil i vliv moderních médií, neboť valná část nejbouřlivějších debat v půli onoho roku se odehrávala po e-mailu. Ovládnutí moderních médií bylo možno využít i pro lepší chod spolku: „Během roku jsme zlepšili informovanost díky většímu napojení členů na internet (...)“¹⁶⁷ Jejich zřejmě nejvýznamnějším výsledkem byl krok k přísnějšímu řízení činnosti LiS. Jak to shrnul Václav Franc ve vzpomínkové brožuře: „V říjnu [2002] jsme se shodli, že budeme ze schůzek pořizovat zápisy a přistoupíme k větší organizovanosti, aby lidé do spolku nechodili,

¹⁶⁵ FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín 2010, s. 26.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 28

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 31. Seznamování s novými médii se dotýkalo i mobilních telefonů. Václav Franc vzpomíná, že některé schůzky LiS se měnily v instruktáž na téma 'Jak užívat mobilní telefon'. „Jeden z našich mladých členů Lukáš Baborák to nevydržel a se slovy, že tohle už dávno ovládá a že na schůzkách se má řešit literatura, ztratil o členství zájem a přestal mezi nás chodit,“ podotkl Václav Franc v rozhovoru ze 7. 4. 2017 v Jičíně.

jak se jim zachce.“¹⁶⁸ S tímto utužením disciplíny nabývá ještě více institucionální povahy. V té souvislosti dojde i k většímu zaměření se na regionální sounáležitost členů, o které bude pojednáno níže.

Dalším milníkem činnosti spolku byl první výjezd do zahraničí. Na podzim roku 2003 Turčianská knižnica sezvala do Martina literární sdružení z celého Slovenska a Jičínský LiS byl přizván. Tři jeho členové dorazili, aby se zde představili s autorským čtením. Pořadatelé symbolicky využili skutečnosti, že Jičín a Martin byla před rokem 1989 družební města. Vladimír Franc neskrýval překvapení, s kolika talentovanými slovenskými básníky a prozaiky se na akci setkal. Ze Slovenska odvezl řadu kontaktů a pomýšlel na pravidelnou spolupráci se slovenskými autory. Franc také s jistou nadsázkou vyjádřil naději, že literární styky mezi oběma městy budou touto cestou pokračovat: „Třeba proto, aby na Slovensku nezaměňovali Jičín s Novým Jičínem (...), ale především proto, že díky literatuře můžeme mírnit některá politická rozhodnutí, která naše národy sice hranicemi rozdělila, ale neměla by nás rozdělit lidsky.“¹⁶⁹

Na otázku, jak se podařilo naděje na intenzivnější spolupráci přes hranice naplnit, skýtá odpověď následující rok 2004, kdy zástupci martinského literárního klubu Mädokýš zavítali na první ročník Jičínského poetického jara.¹⁷⁰ Této akce zorganizované pod taktovkou LiS se zúčastnilo na 40 autorů včetně hosta z Polska. Byla v podstatě českou obdobou toho, co pořádalo předchozího roku město Martin – hromadné setkání básníků a prozaiků, ať už vystupovali jednotlivě, nebo pod hlavičkou literárních skupin. Svědčí to o snaze LiS aktivně vyhledávat jiné literární spolky a navazovat s nimi kontakty. I proto LiS podruhé míří do Martina na tamější Martinskou poetickou jeseň, kam se později bude v různě početných delegacích vracet každý rok.¹⁷¹ Jičínské poetické jaro zaznamenalo ohlas do takové míry, že se z něj stala akce putovního charakteru, jejíž organizaci si města symbolicky předávala po této ose: Martin (podzim 2004), Domažlice (jaro 2005 a 2006) a opět Martin (podzim 2005 a 2006) a smyčka se uzavřela Jičínským poetickým jarem v roce 2007 (další ročníky proběhly v

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín 2010, s. 31.

¹⁷⁰ LiS zaznamenal několik pozitivních ohlasů na pobyt ze strany martinských autorů, jež veskrze s nadšením vítali navázanou spolupráci a slibovali si její pokračování. Srv.: FRANC, V.: *Dvacet let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín 2010, s. 40-42.

¹⁷¹ Tato jičínská akce umožnila i přetavení čistě literárních styků do osobní roviny. Člen LiS Pavel Herbrych mezi slovenskými hosty seznámil s autorkou Zuzanu Vnučákovou, svou budoucí ženou, která jej téhož roku na podzim motivovala k podzimní cestě do Martina na Poetickou jeseň. Byl tehdy jediným zástupcem LiS na slovenském festivalu.

letech 2010 a 2013). Tento festival zůstává vedle Řehečské slepice nejvýznamnějším organizačním počinem LiS.

7. 3. 2 Fenomén: literární soutěž „Řehečská slepice“

K nejvýraznějším počínům, které se zrodily v tvůrčí líně spolku, patří bezesporu literární soutěž humoru „Řehečská slepice“. Je příkladem soutěže, které se podařilo dostat do širšího povědomí v literárních kruzích a veřejnosti.¹⁷² Tematická soutěž je na naší scéně jedinečnou v tom, že staví na mystifikaci, již mají zúčastnění autoři za úkol rozvíjet.

Hlavním tématem je skutečná Řehč jako část obce Úlibice poblíž Jičína. Protože čítá pouhých 20 domů a 30 obyvatel, zaujala pozornost literátů z LiS, takže se jí rozhodli za pomoci mystifikací učinit výjimečnou na mapě České republiky a proslavit ji. Václav Franc zde přiznal inspiraci fenoménem Járy Cimrmana. Z diskuzí členů spolku vzešly fiktivní postavy občanů Řehče. Úkolem soutěžících je již pouze navazovat a mystifikaci vlastními literárními prostředky rozvíjet.¹⁷³ Vyhlášení se koná každý rok v dubnu v Knihovně Václava Čtvrtka (od roku 2004), provází je vydání sborníku vítězných prací a v rámci dramatických vstupů se na něj dostávají i fiktivní řehečské postavy v kostýmech. S počtem ročníků rostl i počet přihlášených autorů z různých částí republiky a číslo se v posledních letech ustálilo zhruba na třiceti soutěžících.

K soutěži se pojí další aktivity. Například vycházejí i recesivně pojaté *Řehečské noviny*. Soutěž je otevřena všem autorům bez rozdílu věku a dělí se na tři kategorie: první zahrnuje práce týkající se Řehče, druhá poezie na volné téma a třetí próza na volné téma. V první kategorii je téma každoročně zadáno pořadateli. Ti však mohou vyhlásit téma i pro druhou a třetí kategorii.¹⁷⁴ Každoročně je udělována i zvláštní Cena řehečského čtenáře a Řehečské kuře pro nejlepšího autora do 15 let. Práce hodnotí tři porotci vedení od prvního ročníku předsedkyní Evou Jechovou a pro každou kategorii jeden odborný poradce.

Zajímavostí je, jak často nejsou při vyhlášení některé příčky vůbec obsazovány. Naskytla se otázka, zda to svědčilo o upadající kvalitě zaslaných příspěvků nebo přísném měřítku

¹⁷² Např. „Řehečské kvarteto“, které původně vzniklo za účelem hudebních vstup, začalo postupně koncertovat i mimo rámec soutěže, vyrážet na zájezdy a turné apod.

¹⁷³ V Řehči tak „pobývají“ např.: Ferdinand Krasavec – starosta. Antonín Lepač – mistr světa v plácání much. Hans Sykora – bojovník za výstavbu atomové elektrárny v Řehči a anti ekologický aktivista. Herečka Marylin Skořápková. Mystifikace dosáhla takového stupně, že jí někteří občané uvěřili. Např. po vyhlášení fiktivního konání olympijských her v Řehči se Václav Franc dočkal telefonátů od znepokojených obyvatel Řehče (Rozhovor s Václavem Francem. Jičín, 7. 4. 2017).

¹⁷⁴ Např. v roce 2005 měli účastníci obesílat soutěž pracemi na téma „První meziplanetární setkání obyvatel Řehče s Martěnem“, rok 2010 byl zasvěcen kutilství a pěstitelství apod.

poroty. To může znít překvapivě, vezmeme-li v potaz benevolenci vůči kvalitě při přijímání textů do periodik. Například v roce 2007 nebyla ani za prózu, ani za poezii udělena 1. až 3. místa, ocenění se omezila pouze na čestná uznání. Ale nakonec došlo ke zmírnění nároků na kvalitu. Úskalí práce poroty Franc komentuje:

*„V počátcích jsme byli možná až zbytečně přísní. Právě v kritickém roce 2007 jsme si řekli, že musíme být vstřícnější. Vypadalo by divně, kdyby na stupních stál sám třeba jen člověk na třetí příčce. Faktem je, že nyní jsme hodnější. Jestliže jsme letos v jedné kategorii první místo neudělili, je to spíše tím, že se porota nedohodla. Obecně hlavně v poezii je problém, jestli upřednostnit říkánku, sice vtipnou, ale říkánku nebo ocenit poezii, ale kde zase toho humoru moc není.“*¹⁷⁵

7. 3. 3 Hierarchie ve spolku a podmínky členství

Spolek nemá sice oficiálního vedoucího, ale opírá se o princip přirozené autority, již ostatní považují za nevyhlášenou hlavu spolku. Do první krize roku 1999 tuto úlohu plnil Bohumír Procházka. Poté se vedoucí úloha přesunula k iniciativnímu Václavu Francovi, který je dodnes vnímán jako přední zástupce spolku a kontaktní osoba. „Nebyl jsem žádný diktátor, spíše to na mě padlo, čekalo se to ode mne, nejsem bůhvíjaký organizátor,“ dodával k tomu Franc.¹⁷⁶ Postupem času jej v roli vedoucího spolku začaly respektovat i další osobnosti mezi literáty a do současnosti – i v době přerušování činnosti spolku – je považován za vůdčí organizační postavu literárního ruchu na Jičínsku.¹⁷⁷

Podmínky pro přijetí do LiS nejsou nikterak náročné. Případnému zájemci postačí zúčastnit se vyhlášené schůzky a přinést ukázky z vlastní literární tvorby. Přijetí závisí na konsenzu přítomných. V posledních letech se ovšem při výběru nových členů začalo více uplatňovat regionální hledisko. Protože se spolek velmi spoléhá na osobní setkávání členů na pravidelných schůzkách a událostech, ztrácí zájem o tzv. „dálkové“ členy, jak dokládá Václav Franc: „Nechtěl jsem příliš o pouhé korespondenční členy, chtěl jsem, aby si spolek zachoval regionální ráz. Jsem toho názoru, že členství na dálku nemá smysl.“¹⁷⁸ V závěrečném roce působení spolku 2015 čítal 15 členů s převahou seniorů. Franc to komentoval: „Chybí nám

¹⁷⁵ Rozhovor s Václavem Francem, Jičín, 7. 4. 2017.

¹⁷⁶ Rozhovor s Václavem Francem, Jičín, 7. 4. 2017.

¹⁷⁷ Např. Milan Hrabal z Obce spisovatelů už jej ve své zprávě o Poetickém jaru nazývá „vůdčí osobnost spolku“. Viz HRABAL, Milan: Jičínské poetické jaro. *Dokořán*. Bulletin Obce spisovatelů, č. 42, červen 2007.

¹⁷⁸ Rozhovor s Václavem Francem se uskutečnil dne 7. dubna 2017 v Jičíně.

mladá krev. Náš věkový průměr odhaduji na 50 let. Je tu evidentně generační problém, mladí mají vlastní měřítka pro literární sdružování,“ komentoval to Franc.¹⁷⁹

7. 3. 4 Shrnutí činnosti Literárního spolku v Jičíně

Při zpětné bilanci můžeme u Literárního spolku v Jičíně určit několik výrazných rysů: 1) silná vazba na místo, region. 2) Široce rozvětvené interní i externí aktivity. 3) Poměrně početná, ale stárnoucí členská základna. 4) Edice sborníků a vydávání prací členů. 5) hlavou spolku je osobnost požívající přirozené autority všech zúčastněných.

Jsou to rysy, v nichž se do velké míry shoduje s mělnickým klubem Pegas, a je pravděpodobné, že se jimi budou vyznačovat i jiné spolky v ČR. LIS působil celkem po 25 let, za kterých se v něm vystřídalo 42 členů. Nejdéle působícími – v podstatě po celou dobu existence spolku – byli od roku 1991 Václav Franc, Bohumír Procházka, Zlata Zákoutská a Dana Beranová.

LIS přerušil svou činnost roku 2015: „Spolek usnul a je ve stavu hibernace,“ upřesnil Franc.¹⁸⁰ Jakýmsi výhonkem tradice a pokračovatelem je trio „DIV“ – Dana Beranová, Ilona Pluhařová a Václav Franc. Ti pokračují v osobních schůzkách a podílejí se na vydavatelských aktivitách a organizaci soutěže Řehečská slepice.

7. 4 PEGAS KLUB MĚLNÍK

Literární Pegas klub Mělník (dále jen „Pegas“) je příkladem spolku s neobvykle širokým rozsahem publikačních i organizačních aktivit, jež přesahují z literatury do výtvarného umění a hudby. Pegas se od počátku identifikuje jako „klub“, a splňuje tak identifikační hledisko. Výrazným rysem klubu je důraz na regionální příslušnost. Vazba na Mělník tvoří bytostnou součást identity klubu, ačkoli později klub přijímá i členy z ostatních částí republiky. V roce 2017 klub Pegas čítá celkem 51 členů, přitom jen menšina – 14 členů – pochází přímo z Mělníka. Celkem jím prošlo za 30 let kolem 125 autorů. Podmínky členství nejsou nikterak přísné. K přijetí zájemci stačí jen poslat řádně vyplněnou přihlášku s osobními údaji a uvedením dosavadní publikační činnosti. Člen je povinen každý rok zaplatit příspěvek v symbolické výši. Klub se opírá o záštitu Městského kulturního střediska Mělník, jež se obráží například v poskytnutí reprezentačních prostor na veřejné akce klubu. Důležitá je i finanční podpora Městského úřadu Mělník v řádu tisíců Kč, kterou poprvé obdrželi

¹⁷⁹ Rozhovor s Václavem Francem se uskutečnil dne 7. dubna 2017 v Jičíně.

¹⁸⁰ Rozhovor s Václavem Francem se uskutečnil dne 7. dubna 2017 v Jičíně.

k desetiletému výročí klubu roku 1997 a následně každý rok. Klub příležitostně vyhledává pomoc ze strany sponzorů.

7. 4. 1 Představení klubu a náplň činnosti

Klub je výjimečný tím, že po celých 30 let trvání zůstává nepřetržitě aktivní. Náplň jeho činnosti interní tvoří: pravidelné schůzky členů každý měsíc, dále společné obesílání literárních soutěží a účast na jejich vyhlášení a vzájemné vyznamenávání pamětními listy za zásluhy o klub.

Pegas rovněž provozuje bohatou škálu aktivit vnějších, převážně se jedná o akce pro veřejnost: výstavy, autorská čtení, pásma poezie na počest význačných autorů české poezie; publikace básní členů v regionálním i celostátním tisku. Další odnoží činnosti směrem k veřejnosti je výpomoc v porotách literárních nebo recitačních soutěží na školách a s tím spojené šíření povědomí o poezii v regionu.¹⁸¹ Za tím účelem je např. od roku 2006 kolportován na mělnické základní školy *Zpravodaj Pegasu*.

Lze říci, že Pegas poskytuje v regionu literární služby rozličného druhu.¹⁸² Zvláštní akcí klubu směřující slovesné a výtvarné umění jsou tzv. výstavy poezie s rozvěšenými verši, kresbami a fotografiemi členů. Nejvýraznějším počinem s dlouholetou tradicí je literární soutěž Mělnický Pegas, jež bude rozebrána samostatně.

Klub má nebývale rozvětvenou ediční činnost a sám ji uvádí jako jednu ze svých hlavních aktivit.¹⁸³ Za 30 let existence svým jménem stačil vydat nepřehledné množství titulů v několika edicích. Převážnou část produkce tvoří sborníky určené k seznámení se s díly členů klubu. Zpočátku jen jako čtvrtletníky vycházely edice *Křídla* a *Doteky*. Průřez tvorbou 33 jednotlivých autorů v letech 1994-2001 přinášely edice *Profily*. Verše určené pro dětské čtenáře byly soustředěny do edice *Pegas dětem* (1996-1998). Stalo se již tradicí, že vždy před Vánoci vychází *Vánoční pegasi poetník* s náležitě zaměřenou poezií. Jinou zvláštností jsou sborníky obsahující verše dvojice autorů, jež spojuje stejné téma – edice *Souznění* (2007-2009). *Almanach jubilantů* shrnuje verše těch členů, kteří daného roku slaví životní jubileum.

¹⁸¹ Např. v místním periodiku Týdeník Mělnicko vychází od června 2008 seriál portrétů členů klubu s ukázkami jejich tvorby, postupně vychází 14 portrétů. V roce 2001 členové připravili pořad věnovaný 80. výročí narození mělnického básníka Oldřicha Wenzla (1921–1969).

¹⁸² Osvěta se netýkala jen základních škol. Například dlouholetý člen Pegasu Josef Kubias vystavil v mělnickém Centru seniorů po dobu února 2007 své básně u příležitosti vydání své prvotiny, sbírky *Kroky života*.

¹⁸³ Literární klub Pegas Mělník [online]. Pegas klub Mělník © 2017 [cit. 5.2.2017]. Dostupné z: <http://www.pegasmelnik.wbs.cz/>

Pegas několikrát vydal také řadové sbírky některých členů.¹⁸⁴ Přitom se Pegas neváhal vyslovovat ani k celospolečenským tématům, jak dokazuje sborník protidrogově a na prevenci AIDS zaměřených básní *Zvyk??? Návyk!!!* z roku 2001. Grafickou výpravu většiny edic obstarává povoláním učitelka na výtvarné škole Aida Legnerová – Líhová.

Pegas již od roku 1995 pořádá každoročně celostátní literární soutěž Mělnický Pegas. Ta je výslovně určena pro „neprofesionální“ básníky z celé České republiky, a to ve čtyřech kategoriích: pro básníky do 15 let věku, mezi 15 a 30 lety a nad 30 let, nakonec také pro autory, kteří již vydali vlastní básnickou sbírku. Porota složená z členů klubu přistupuje k hodnocení s nezvyklou pečlivostí. Každý zúčastněný autor zvlášť obdrží písemné hodnocení o několika větách – posudek obsahuje důvody pro umístění práce, vyzdvihuje kvality příspěvku a naproti tomu rozebírá i nedostatky; to je spojeno s doporučením, v čem má autorův styl slabiny, v čem se má do příště zlepšit. Můžeme si zde všimnout zvláštního paradoxu, neboť u literární soutěže klub náhle nastavuje taková kritická měřítká, která u svých edic naprosto zanedbává. Z každého ročníku se doposud podařilo vydat sborník vítězných prací. Celkový počet účastníků soutěže se blíží k dvěma tisícům, z nichž mnozí obesílají soutěž opakovaně.

7. 4. 2 Stručná historie klubu a její milníky

Myšlenka na založení klubu vzešla z pravidelných schůzek sedmi přátel, kteří besedovali nad svými literárními pokusy. Nakonec Aida Legnerová – Líhová, Zdenka Líbalová, Jindra Lírová, Helena a Ladislav Matlákovi, Blanka Štráchalová a Jiří Piller s vědomím místních stranických orgánů založili klub Pegas roku 1987. Jeho motivace byla zpočátku čistě zájmová. V tom se nelišil nijak od jiných takovýchto uskupení: „Klub vznikl z potřeby sdružovat ty, kteří mají zájem a vztah k poezii a literatuře, pokoušejí se o vlastní tvorbu anebo již delší dobu tvoří,“ představuje se na webových stránkách spolku.¹⁸⁵ Lírová doplňuje, že členy v klubu držel také příslib publikačních možností.¹⁸⁶ Ten se brzy vyplnil v podobě edice prvního klubového sborníku *Setkání s Pegasem*, do sametové revoluce následovaly ještě *Nekonečná něha* a *Zrcadlení*.

Je na místě položit si otázku, do jaké míry bylo ještě v období komunistické totality schůdné takový spolek provozovat. Ke střetání s politickou realitou té doby skutečně

¹⁸⁴ Jednalo se například o tituly *Co jsem měl na srdci...* od Miroslava Síglu a *Mosty* Zdenky Líbalové (oboje 1997) nebo *Jablka z kapsáře* (2000) a *Zranění v čase* (2001) Jaroslava Schnercha.

¹⁸⁵ Literární klub Pegas Mělník [online]. Pegas klub Mělník © 2017 [cit. 5.2.2017]. Dostupné z: <http://www.pegasmelnik.wbs.cz/>

¹⁸⁶ Rozhovor s Jindrou Lírovou a Zdeňkou Líbalovou, vedoucími Pegas klubu, proběhl 25. 3. 2017 v Mělníku.

docházelo. Klub se podařilo zařadit pod okresní výbor Svazu socialistické mládeže – v jeho periodiku také vycházely verše členů – ovšem některé obraty vzbudily reakce funkcionářů. Například za pouhou zmínku o možnosti zakoupení „růžových brýlí“ u optika byla Jindra Lírová předvolána k předsedovi okresního SSM. Ten jí připomněl, že takovéto verše mohou mít i vážné dopady. Na jeho slova vzpomíná sama Lírová: „Musíš působit politicky,“ říkal mi.“ Podobně narazila s básní o alkoholovém dýchánku s vrstevníky. „Znovu si mě zavolal a namítl mi, že socialistická mládež se přece neopíjí. Mě by to nenapadlo, politiku jsme moc neřešili.“¹⁸⁷ Těsně před listopadovým obratem přechází Pegas pod křídla Okresního kulturního střediska Mělník.

V polistopadových poměrech se klub dobře zorientoval a dokázal si najít podporu jak u Městského úřadu v Mělníku, tak u sponzorů mezi soukromými firmami. Začal nabývat spíše povahy instituční. Tímto způsobem byl ovšem zaštitěn do té doby největší publikační počín Pegasu *Mělník veršem i obrazem* (1993) a další dva sborníky. Na svých stránkách zdůrazňují, že nejsou právním subjektem, přesto vedou důkladné záznamy o své činnosti – mezi nimi i natolik rozdílné dokumenty, jako jsou kronika a účetní evidence. Tu je ovšem zapotřebí vést z toho důvodu, že Pegas je částečně podporován Městským úřadem v Mělníku a taková agenda je úřady vyžadována.

Po prostudování několika sborníkových sešitů je patrné, že kvalitativně texty nepodléhají žádné redakci a že otiskovány bývají i příspěvky velmi chabé kvality. Převládá poezie milostné a přírodní lyriky, vzácněji se objevuje satira s kritikou politických poměrů. Podstatné je zúčastnit se a projevit zájem.

V první půli 90. let také mělnický klub zažívá společenskou euforii z otevřených perspektiv po sametové revoluci. Navazuje kontakty s jinými skupinami a okruhy autorů, mezi jinými i Literárním kroužkem v Jičíně, o němž bude pojednáno v další kapitole. Klub začíná rozvíjet externí aktivity. V četnosti každé dva měsíce se ustaluje pořad pro veřejnost „Setkání s Pegasem“, kdy členové klubu seznamují návštěvníky s novinkami ze svých textů. Vrcholnou událostí v režii Pegasu proběhla roku 2006, bylo jí setkání pod názvem *Společnou cestou verši* několika literárních klubů a spolků z celé republiky v Mělníku roku 2006.¹⁸⁸

7. 4. 3 Hierarchie a vedení klubu

Pegas oficiálně neuvádí žádnou hierarchickou strukturu ani žádné role nebo funkce. Opět jako v mnoha podobných případech tu zapůsobila přirozená autorita: v klubu Pegas však na rozdíl

¹⁸⁷ Rozhovor s Jindrou Lírovou proběhl 25. 3. 2017 v Mělníku.

¹⁸⁸ Do Masarykova kulturního domu v Mělníku přijaly pozvání literární kluby z Čáslavi, Frýdku-Místku a Jičína.

od jičínského LiS vůdčí role připadla dvojici členek-zakladatelek: Jindra Lírová a Zdeňka Líbalová setrvávají v Pegasu od jeho počátků. Obě jsou organizačním motorem klubu, vedou komunikaci s ostatními členy a berou na svou zodpovědnost i zprávy o hospodaření a kroniku klubu a obstarávají vnější diplomacii klubu ve vztahu k ostatním spolkům. Mimo jiné jsou již poměrně stálými členkami poroty recitační soutěže v ZŠ Jungmannovy sady.

Úctyhodně se rozvíjí publikační činnost spolku, ta se postupem času i díky zmíněné pomoci sponzorů ještě rozhojňuje. Přednostně cílí na vydávání veršů členů Pegasu. Za třicet let z ní vzešlo množství edic rozličných názvů i zaměření. Pravidelným se stal počínaje rokem 2006. Členové svou tvorbu postupně představovali v edicích *Křídla*, *Doteky* a *Souznění*. Zvláštní edice *Profily* přinášela časový průřez tvorbou vybraného autora. Jinou odnoží vydavatelské aktivity jsou sborníky členů píšících poezii pro děti v edici výstižně nazvané *Pegas dětem*. Jinou odnoží jsou různé tematické sborníky, nebrání se ovšem ani textům odbornější povahy. Kromě spolupráce s městským úřadem se mu dařilo získávat prostředky i v podobě sponzorských darů.

Klub Pegas má na své úrovni značně propracovaný řád. Každý rok připravuje plán akcí. Zakotvenou tradicí však je, že každý měsíc – kromě července a srpna – střídá uzavřené „pracovní schůzky“ členů klubu a „Hodinky s Pegasem“ určené pro setkávání s veřejností. Pracovní schůzky jsou zasvěceny přípravě edičních počínů, organizaci literárních večerů a výstav, přípravám na obeslání literárních soutěží, popřípadě samotné organizaci literární soutěže Mělnický Pegas. Klub dbá i na hudební složku, proto rád nechá verše svých členů doprovázet – tato role je dlouhodobě doménou kytaristy a člena klubu Mariana Kořínka.

Pegas dbá na propagaci a staví na koordinovaném postupu. Zřejmě usiluje působit dojmem jednoty. Například je obvyklé, že členové společně obesílají literární soutěže v jiných regionech. Nebo vysílají své členy do poroty recitačních soutěží na místních školách. Z toho je patrné, že se považují za spolek „zasvěcený“ do tajů umění poezie, za jakési nositele jejího praporu na Mělnicku. Stát se takovým symbolickým korouhevníkem se pak má nárok každý člen. Umělecká kvalita veršů není pro členství rozhodující a neprojevuje se ani ve vydávaných publikacích. Jistou představu o poezii zveřejňované pod křídly klubu může dát báseň podplukovníka a předsedy Sdružení rehabilitovaných vojáků Josefa Kubiase:

NÁVRATY

Byl jsem tu před týdnem,

Byl jsem tu včera.

*To proto má milá,
že Tys tomu chtěla.
I já tomu chtěl
a touhou se chvěl,
aby v toužebném objetí
se zmítala naše těla..
Z těch objetí
jímá mě závrať.
A ještě z Tvých –
miláčku vrať se mi,
navrať.¹⁸⁹*

Odtud je patrné i regionální hledisko jejich spolku. Ačkoli jsou otevřeni autorům z celé republiky, vazbu na Mělník a okolí vyjadřují neustále a činí z ní základní kámen existence spolku. 14 z 51 členů klubu jsou bydlištěm z Mělníka. Svědčí o tom názvy některých sborníků, např. *Mělnická zastavení* nebo k dvacátému pátému výročí založení klubu vydaný almanach *Básníci nad soutokem*. Nebo zvláštní pozornost věnovaná mělnickým rodákům prostřednictvím vzpomínkových almanachů apod.

Na regionální vazbu ukazují i četné příspěvky členů do monografií o domovském Mělníku: *Svému městu a kraji. Tobě, město* – literární pásma Pegasu bylo věnováno 13. listopadu 2004 k 730. výročí založení města Mělníka.

Opakovaně se například hlásili k osobnosti básníka a mělnického rodáka Oldřicha Wenzla. Mezi již legendární členy, mnohokrát vzývané a vzpomínané, patří historik a encyklopedista spjatý s Mělníkem – Miroslav Sígl.¹⁹⁰ Ten prosazoval přísnější organizaci klubu, navrhoval přiřazení IČO a sepsání vnitřních stanov. Dvojice Lírová-Líbalová ale přiznává: „Chtěli jsme vést klub přátelsky, neformálně a spontánně“.¹⁹¹ V této linii také klub přes námitky Miroslava Síglu pokračoval. Jednou z mála písemných formalit tedy zůstaly povinné zápisy ze schůzí.

Vedení klubu dlouho nevyužívalo moderní komunikační technologie. V době, kdy již e-mail byly běžnou součástí komunikace, kolem roku 2005, Zdeňka Líbalová komunikovala s přespolními členy klubu klasickou poštou. Z tohoto hlediska lze vnímat založení vlastních webových stránek roku 2013 jako vítaný pokrok.

¹⁸⁹ KUBIAS, Josef: *Návraty* [online] Pegas klub Mělník © 2017 [cit. 23.1.2017] Dostupné z: <http://pegasmelnik.wbs.cz/kubias.pdf>.

¹⁹⁰ Miroslav Sígl (1926-2012), narozen v Obříství, byl český spisovatel, novinář a autor encyklopedií zaměřených zejména na místa a osobnosti Mělnicka.

¹⁹¹ Rozhovor s Jindrou Lírovou a Zdeňkou Líbalovou, Mělník 25. 3. 2017.

7. 5 LITERÁRNÍ KLUB PETRA BEZRUČE

7. 5. 1 Stručná historie klubu

Literární klub Petra Bezruče (dále jen „klub“) již podle názvu náleží do kategorie spolků se silnou regionální vazbou. Klub se vyznačuje širokým spektrem aktivit sahajících mimo samotnou literaturu k výtvarnému umění a hudbě. Jeho domovským městem je Frýdek-Místek a krajem, k němuž se opakovaně hlásí, Pobeskydí. Pokouší se ovšem šířit svou působnost a členskou základnu i za jeho hranice. Klub pod svým názvem byl založen roku 1997, ale jeho nejhlubší historie sahá do roku 1961. Tehdy začínal jako Literární kroužek a dále procházel vcelku složitým vývojem, při kterém několikrát změnil status i název. V jeho čele se vystřídalo devět vůdčích osobností.

Po mnoho let byl spolek spjatý s nějakou nadřazenou institucí, do roku 1989 to často bylo při okresním výboru Frýdek-Místek. Až v roce 1997 došlo k založení samostatného klubu pod stávajícím názvem. Odtud také LKPB datuje svou vlastní historii. Přesto si udržuje spolupráci s městy Frýdek-Místek a Frýdlant nad Ostravicí. Základní povědomí o povaze a rozsahu činnosti klubu poskytuje bilanční sborník vydaný pod hlavičkou klubu k 20. výročí vzniku. Klub je zapsán jako občanské sdružení a v roce 2001 se stal kolektivním členem Obce spisovatelů. To mu sice dodává oficiální povahu, do této práce jej však zahrnujeme, neboť je názorným příkladem neprogramové skupiny s vyloženě regionální vazbou.

Klub si udržuje i jistou hierarchii. V čele stojí předseda – od roku 2015 básnička a novinářka Dajana Zápalková –, které sekunduje jednatel – k roku 2017 Bohumír Vidura. Na bedra předsedkyně padá více úkolů: kromě organizace srazů se stará o finanční záležitosti, přípravu almanachů k vydání a finální podobu sborníků a oslovování sponzorů. Píše příspěvky na webové stránky.

Členská základna co do počtu kolísala mezi sedmi až třiceti členy. To vyplývá i ze zповědi předsedkyně Zápalkové v jubilejním sborníku: „Což záviselo od vedoucího organizace, jak dokázal členy svým vedením zaujmout.“¹⁹² Skupina klade důraz na příslušnost k regionu, všichni stávající členové pocházejí z Pobeskydí. Zápalková to přibližuje:

„Do klubu vždy přicházeli a přicházejí lidé, kteří chtějí své myšlenky, pocity vyjadřovat verši či prózou, jsou ochotni se literárně vzdělávat, psaní je pro ně v životě velkým koníčkem, ale i únikem od každodenní životní reality. Mnozí si uvědomují, že nejsou velkými básníky, ale

¹⁹² Dajana ZÁPALKOVÁ: *20 let Literárního klubu Petra Bezruče*. Frýdek-Místek: Literární klub Petra Bezruče, 2017, s. 4.

lidovými umělci, jako třeba lidoví malíři, řezbáři atd. (...) Psaní jim je vlastně potěšením a to je jistě ta největší deviza pro naši regionální kulturu.“¹⁹³

Z uvedeného je patrné, že literární kvality nebudou pro přijetí rozhodující. K tomu, aby se autor stal členem klubu, stačí projevit prostý zájem a ochotu podělit se o svá díla s ostatními členy. Literárním klubem Petra Bezruče prošlo v běhu 20 let cca okolo 70 lidí. K polovině roku 2017 čítal klub 30 členů. Z nich dva – Sylva Stankušová a Bohumír Vidura – jsou zároveň členy Obce spisovatelů ČR: S tím souvisí i skutečnost, že LKPB je kolektivním členem Obce spisovatelů ČR. Co se týká finančních otázek, klub žije z podpory měst Frýdek-Místek a Frýdlant nad Ostravicí a z příležitostných sponzorských darů. Zavedeny jsou i členské poplatky ve výši 200 Kč na rok.

7. 5. 2 Rozsah aktivit

Klub vyvíjí mimořádnou aktivitu vnitřní i vnější. Aktivity jsou podpořeny pečlivou přípravou probíhající zejména na členských schůzkách. Na nich jsou akce po svém skončení také vyhodnocovány a probírají se možné cesty k zlepšení. Členové se schází jednou do měsíce kromě července ve Frýdlantu nad Ostravicí.

Bohatá je jeho vydavatelská aktivita klubu. Běžně vydává básnické sbírky svých členů. Ačkoli tak činí pod hlavičkou klubu, finanční náklady spočívají na samotných autorech. Potýkáni se s finanční otázkou se nijak neliší od jiných zde probíraných klubů: „Samozřejmě, největším problémem jsou finance (...) [Členové] vydávají svým nákladem nebo oslovují potencionální sponzory – uspějí – neuspějí, to už záleží na jejich šikovnosti,“ uvádí Zápalková v bilančním sborníku.¹⁹⁴ Nutno podotknout, že autoři i své individuální počiny uvádějí pod hlavičkou Literárního klubu Petra Bezruče, ačkoli k tomu nejsou nijak zavázáni.

Další významnou odnoží edičních aktivit jsou almanachy sestavené z vybraných děl členů klubu. Ty vycházejí výročně a jde vždy o poměrně objemné publikace v rozsahu 350 až 660 stran a zahrnující díla 15-21 autorů. S touto řadou se proplétá ještě druhá linie almanachů vzešlých z literárních pásem, jež jsou určena pro Den poezie. Ty vycházejí jednou za dva roky.

Počátkem roku 2004 vychází klubový časopis *Zrcadlení*: „Je jakýmsi obrazem tvorby členů, kteří se tak dozvědí, jak jejich kolega píše, co nového nakreslil, protože velice často

¹⁹³ Tamtéž s. 5.

¹⁹⁴ Tamtéž.

zde bývají kresby či fotografie našich literátů,“ píše Zápalková ve zmíněném sborníku.¹⁹⁵ Příležitostnou edicí ke „kulatým“ výročním klubů tvoří sborníky ve formátu A4. Zvláštností je, že členové klubu obstarávají nejen literární, ale i výtvarnou stránku sborníků včetně grafické úpravy. Stejně jako ostatní zde probírané spolky i LKPB má svou speciální edici: v jeho případě se jedná o tzv. *Beskydský kalendář*. Vycházel v letech 2002–2008 a byl ukončen pro nedostatek finančních prostředků.

Ani další pole vnějších aktivit pod hlavičkou klubu není nikterak odlišné od spolků tohoto zaměření: pořádání literárních pásem a literárních večerů a společné obesílání literárních soutěží a účast na jejich vyhlášení. Klub s oblibou vytváří tematická pásma pro vystoupení v klubech seniorů či městských knihovnách v regionu. Zapojuje se do literárních akcí, např. Literární noc Frýdek-Místek. Každoročně v rámci celostátního Dne poezie připravuje nové tematické pásmo veršů propojených s hudbou (např. Poezie pod proudem, Vášeň a popel). LKPB organizoval v letech 2015 a 2016 literární soutěž Píšeš(u) rád(a) pro žáky základních škol a gymnázií ve Frýdlantu nad Ostravicí. Ta obráží zájem dětí v regionu o tvůrčí psaní. Ale ten nedopadá pozitivně: V roce 2016 se přihlásilo jen pět žáků z devátých tříd a již v roce 2017 musel LKPB zrušit z důvodu nedostatku přihlášených příspěvků.¹⁹⁶

Mezinárodním podnikem LKPB je výroční setkání literátů z České republiky a Slovenska pod názvem „Beskydská lavička“. Pro hosty jsou připravovány odborné přednášky týkající se regionu a jeho kulturních svérázů. V posledním ročníku 2016 to bylo například o pohádkách a pověstech regionu. Pochopitelně i na základě této události bývá sestavován a vydáván sborník příspěvků. Událost takto přiblížila kronikářka klubu Simona Slavíková do Frýdlantských novin: „Naším hostům se vždy snažíme zajistit kvalitní přednášející o různých literárních tématech. Představujeme si navzájem svoji tvorbu, ale též se chlubíme našimi krásnými Beskydami.“¹⁹⁷

Členové LKPB šli ve stopách jičínského LiS, když navázali vztahy s literárním spolkem v Martině. Jeho účast na Beskydské lavičce začali oplácet svými výjezdy na událost Martinský poetický podzim.

Trvale spolupracuje s městskými institucemi: Magistrátem města Frýdku-Místku, Muzeem Beskyd a městským úřadem ve Frýdlantě nad Ostravicí.¹⁹⁸ Podařilo se mu najít tři sponzory z řad firem. Předsedkyně Zápalková k tomu dodává: „Je to velice těžká práce od někoho

¹⁹⁵ ZÁPALKOVÁ, Dajana (ed.): *Sborník Literárního klubu Petra Bezruče vydáný k 20. výročí založení*. Frýdek-Místek: Literární klub Petra Bezruče, 2017, s. 5.

¹⁹⁶ [Anon]: Literární soutěž Píšeš(u) rád(a) vyhodnocena, *Mikroregion Frýdlantsko-Beskydy*, červenec 2016.

¹⁹⁷ SLAVÍKOVÁ, Simona: Literáti se snaží vejít do povědomí čtenářů. *Frýdlantské noviny*, září 2016.

¹⁹⁸ Muzeum Beskyd například umožnilo výstavu k 20 letům činnosti LKPB.

‘dolovat’ peníze na činnost. Ale možná že máme celkem dobré jméno v regionu, je za námi vidět smysluplná práce, proto se nám každoročně podaří od sponzorů včetně malých podnikatelů dostat nějaké peníze v řádu tisíců.¹⁹⁹

Dlouhodobě jej však sužuje stejně jako uskupení v Jičíně nebo Mělníku i LKPB nedostatek zájmu ze strany mladší generace. Toho si je vědoma i nynější předsedkyně Dajana Zápalková, která věří, že noví lidé si najdou do klubu cestu. Její přání není bezdůvodné, neboť věkový průměr stávajících 31 aktivních členů tvoří 64,5 let.²⁰⁰

Mezi členy nefiguruje žádný renomovaný nebo celostátně uznávaný autor prózy či poezie ani spisovatel na volné noze. Členové mají psaní jako zálibu vedle svého hlavního povolání. Přesto jsou mezi nimi nebývale plodní tvůrci. U mnohých jde o čistou radost ze samotného tvůrčího aktu psaní a sdělování druhým bez ohledu na formální kvality. Rozhodující je emocionální složka a možnost sdělit se poezií či prózou čtenářům uvnitř LKPB i mimo něj. Takto vysvětlil motivaci členů LKPB jeho čestný předseda Miloslav Oliva: „Členové našeho klubu nejsou nějakí grafomani, ale lidé různého věku i povolání, kteří jsou ochotni literárně se vzdělávat. Chtějí své pocity vyjadřovat verši či prózou. Literatura je pro ně v životě mocnou oporou.“²⁰¹ Například vystudovaný právník Bohumír Vidura, v roce 2017 jednatel LKPB po ukončení profesní dráhy navázal na básnické pokusy ze studentských let, začal znovu psát verše a také díky členství v klubu vydal hned trojici básnických sbírek. Když se vyjádřil k otázce literárního sdružování, spatřil v něm jednoznačně výhody. Za jeden z životních vrcholů považuje přijetí do Obce spisovatelů:

„Tuto skutečnost vnímám nejen jako osobní počín, ale uvědomil jsem si souvislosti s názory již zmíněného ‘našeho pana profesora’ [Miloslava Olivy – viz kapitola níže], přičemž tato skutečnost se stala pro mne i výrazně zavazující. Je to zároveň mé vyjádření k otázce, zda psát sólo či sdružovat se ve větším celku.“²⁰²

LKPB si nenárokují ambice na popularitu v celostátním měřítku, svou cílovou skupinu zájemců hledá přednostně v domovském regionu Pobeskydí, přitom vykazuje neúnavnou

¹⁹⁹ Rozhovor s Dajanou Zápalkovou uskutečnil se dne 2. 6. 2017 ve Frýdlantě nad Ostravicí.

²⁰⁰ Vypočteno dle biografických údajů členů k 1. 1. 2017, viz: *20 let Literárního klubu Petra Bezruče*. Literární klub Petra Bezruče, Frýdek-Místek 2017, s. 8-37.

²⁰¹ ZÁPALKOVÁ, Dajana (ed.): *Sborník Literárního klubu Petra Bezruče vydaný k 20. výročí založení*. Frýdek-Místek: Literární klub Petra Bezruče, 2017, s. 45.

²⁰² Tamtéž, s. 40-41.

aktivitu. Dostává se do veřejného povědomí alespoň v regionu Pobeskydí prostřednictvím deníků a měsíčníků, které podávají zprávy o akcích klubu.

Nepouští ze zřetele svou hlavní motivaci: dávat čtenářské veřejnosti v regionu na vědomí, že literární život v jejich okolí pulzuje. Přitom si zachovávají patřičný nadhled, jak o tom svědčí slova Dajany Zápalkové ze sborníku: „A co na tom, že se [naše tvorba] třeba nedostala do Prahy, Brna či jiných míst naší vlasti? Hlavní je, že dílka, která vzešla z pera místních ‘pisálků’, mnohé pod odborným vedením Miloslava Olivy, zahřála u srdíčka ty, kteří tíhnou ke kultuře, vzdělání.“²⁰³

7. 5. 3 Osobnost Miloslava Olivy

Nespornou autoritou LKPB a mezi členy často vzpomínanou osobností můžeme nazvat dlouholetého učitele českého jazyka ve Frýdku-Místku a Frýdlantě nad Ostravicí, historika a spisovatele Miloslava Olivu (1923 – 2015). Oliva působil v Pobeskydí od roku 1954, kdy jej sem jako učitele přivedla umístěnka na základní školu.

Postupem času se začal projevovat jako vůdčí typ a ústřední osoba literárního sdružování: Vedl řadu recitačních a divadelních kroužků a vydával metodologické publikace o jejich činnosti. Svě poznatky měl shrnout v práci *O literárních kroužcích v bývalém okresu Frýdek-Místek*. V archivech na žádné úrovni se ji bohužel nepodařilo dohledat. Dále byl autorem poezie a několika naučných monografií o osobnostech regionu. Pořádal besedy, literární pásma a autorská čtení. Právě jeho zájem o zachování kontinuity literárních kroužků i po sametové revoluci vyústil v založení LKPB v roce 1997. Miloslav Oliva jej pak vedl mezi lety 2001 – 2015. Přitom nezapřel své vyjednávací schopnosti a například navázal spolupráci LKPB se sdružením Bezručův kraj. Od roku 2004 tak některý ze členů klubu zahajoval pravidelné schůzky vlastním přednesem básně z Bezručových *Slezských písní*. Naopak členové Bezručova kraje jsou zvaní s přednáškami o Petru Bezručovi na schůze literárního klubu. Oliva zůstával v těsném spojení s místopředsedou Bezručova Kraje Vilémem Vlkem a spolu průběžně projednávali další možnosti spolupráce. V roce 2008 jí konečně vtiskli smluvní rámec prostřednictvím bodů o vzájemné činnosti.

Oliva je v rámci této práce pozoruhodný také tím, že se zabýval fenoménem literárního sdružování. V článku pro *Průhledy*, časopis ostravské pobočky Obce spisovatelů srovnával a hájil přednosti literárního sdružování oproti samostatnému postupu s argumentem, že spolek

²⁰³ ZÁPALKOVÁ, Dajana (ed.): *Sborník Literárního klubu Petra Bezruče vydaný k 20. výročí založení*. Frýdek-Místek: Literární klub Petra Bezruče, 2017, s. 39.

dokáže zařídit to, na co jedinec už nestačí. Hlas vedoucího skupiny má při jednání na jakékoli úrovni s jakoukoli institucí větší váhu: „Náš Literární klub Petra Bezruče Frýdek-Místek pocítil již několikrát, když jednal s městskými orgány či zahraničními partnery, výhody kolektivu. Zcela jinak se jedná, když víš, že nejsi sám, že za tebou stojí parta stejně smýšlejících lidí.“²⁰⁴ Miloslav Oliva mimo jiné z předností kolektivního postupu nadto vyvodil, že nikdy nemůže zaniknout Obec spisovatelů.

*„Literární tvorba je jistě především dílem osobnosti, jeho invence, talentu a chuti uplatnit svůj názor a myšlenky. Přesto musím vzpomenout uplynulé období strávené v našem literárním klubu (...) Křty vydávaných knih, veřejná čtení, předčítání v rámci setkání a účast na akcích v zájmových klubech, podíl na obsahu vydávaných periodik, jsou jen částečným přehledem aktivit, které jsou výrazem užitečné konfrontace mezi vlastní tvorbou a názorem ostatních, což sebekritického autora může jen obohatit.“*²⁰⁵

Miloslav Oliva se profiloval také jako autor. Například napsal aktovku *Jeden den poštovního úředníka Vladimíra Vaška* zobrazující Petra Bezruče při výkonu civilního povolání. V této aktovce sehráli role členové LKPB. Hra se stala natolik oblíbenou v kraji, že s ní ochotníci vyjeli i na jakési „turné“ po domech seniorů v kraji. Dále psal historické publikace na téma školství v regionu a je autorem encyklopedie osobností Pobeskydí.

O tom, že LKPB pronikl do kulturního povědomí přinejmenším v regionu, svědčí i množství ohlasů k dvacátému výročí založení klubu, když svá přání připojilo nemálo osobností z oblasti kultury na Frýdecko-Místecku:

7. 5. 4 Spolupráce s jinými literárními spolky

Literární klub se identifikuje také prostřednictvím navazování kontaktů a spolupráce s jinými podobně založenými spolky v republice, s nimiž udržuje čilé styky. V České republice uvádí Literární klub Pegas Mělník, Literární spolek Jičín, na Slovensku spoluprací s kluby z Martina, Vrútok, Žiliny a Popradu.

LKPB se obrací i na instituce oficiálnějšího rázu: spolupracuje s občanským sdružením Bezručův kraj. Tento spolek od roku 1995 začal pořádat besedy k poctě Petra Bezruče v jeho srubu na Ostravici. Počínaje rokem 2004 si na besedu vždy pozve člena LKPB, který program otevírá recitací vybrané básně ze *Slezských písní*. Systém vzájemného hostování se uplatňuje i

²⁰⁴ ZÁPALKOVÁ, Dajana (ed.): *Sborník Literárního klubu Petra Bezruče vydaný k 20. výročí založení*. Frýdek-Místek: Literární klub Petra Bezruče, 2017, s. 39.

²⁰⁵ Tamtéž s. 40.

naopak. Členové Bezručova kraje jsou zváni na schůze LKPB, aby svou přednáškou obohatili program. Byl to právě místopředseda BK Vilém Vlk, kdo inicioval první část turné s jednoaktovkou Miloslava Olivy – v domě seniorů v Palkovicích. V roce 2008 byly styky mezi oběma spolky prohloubeny a dostalo se jim i strukturálního rámce. Předseda Bezručova kraje Jiří Hruška spolu s Miloslavem Olivou sestavili body plánu vzájemné činnosti. Nakonec Dajana Zápalková se po úmrtí Miloslava Olivy stala jeho nástupkyní v čele LKPB.

Na otázku, jestli literární sdružování nepovažuje za anachronismus, odpovídá rozhodně: „Vím, že naše práce má smysl, že přece jen zanecháme alespoň nepatrnou stopu generacím příštím.“²⁰⁶

7. 5. 5 Shrnutí

Pokud LKPB srovnáme s jinými zde uskupeními se silnou regionální vazbou, shledáváme tu nemálo společných rysů. Jsou to 1) silná orientace na emocionální složku tvorby bez ohledu na formální kvality; 2) účast v klubu napomáhá členovi překonat možný ostych a zveřejnit svá díla – mezi kolegy může najít první čtenáře i hodnotitele; 3) klub je platformou, jež umožňuje prostřednictvím almanachů a literárních večerů živého čtení oslovit širší čtenářskou obec; 4) má nebo měl ve svých řadách ústřední autoritu, k níž se členové často odvolávají jako k inspirátoru a často na něj vzpomínají. Tato ústřední postava pak napomáhá zviditelnovat klub v rámci regionu i mimo něj; 5) co se týká vnějších aktivit kulturně-organizačních – obstarává servis živé literatury v regionu, pořádá večery čtené poezie (vděčné publikum nachází v domovech seniorů) a organizuje literární soutěž; 6) co se týče edičních aktivit, zveřejňují své příspěvky v místních periodikách a nakonec vydávají almanachy sestavené z děl vlastních členů; 7) členská základna se skládá z lidí různého zaměření a různých povolání. Věkově se ovšem většina z nich pohybuje nad hranicí 50 let. Vědomí této statistiky možná vede i ke sklonu přesvědčovat okolí, že ještě není konec, že literární klub nedodýchal a že stále žije.²⁰⁷

Na závěr nutno dodat, že nepominutelným rysem je snížena sebereflexe v rovině tvůrčích i organizačních skutků. Na chyby se téměř nepoukazuje a členové počínaje předsedkyní se představují veřejnosti v nejsvětlejších tónech. Jejich zprávy z činnosti klubu jsou prostoupené sentimentem a působí až uměle vyvolávaným dojetím nad sebou samými.

²⁰⁶ Rozhovor s Dajanou Zápalkovou se uskutečnil ve Frýdlantě nad Ostravicí 2. 6. 2017.

²⁰⁷ Např. článek *Literáti se snaží vejít do povědomí čtenářů* otevírá autorka Dajana Zápalková takto: „Literární klub Petra Bezruče, který v příštím roce oslaví 20 let svého založení, není ‘mrtvým’ spolkem, ba naopak.“ Viz ZÁPALKOVÁ, Dajana: *Literáti se snaží vejít do povědomí čtenářů*, *Frýdlantské noviny*, září 2016.

8. LITERÁRNÍ SKUPINY KONZULTAČNÍ

Mezi literárními spolky můžeme rozlišit kluby tzv. poradního (konzultačního) typu. Objevují se už od počátku 90. let 20. století a základní motivací pro jejich vznik je pomoc těm autorům, kteří hledají cesty, jak svou tvorbu představit veřejnosti. Role poradních klubů obvykle nekončí jen poskytnutím publikační platformy, ale také možnosti kritické reflexe příspěvků. Neméně důležitou je jejich úloha při získávání sebevědomí ve společnosti, neboť novým autorům přirozený ostych často brání díla zveřejnit. Anebo se mohou v běžném životě cítit se svou zálibou v psaní nepatřičně, a v tom případě jim literární klub jim nabízí společenství lidí se stejným zájmem, a tedy i pocit příslušnosti ke komunitě.²⁰⁸ K tomu se váže také emocionálně-sociální role. Členové se prostřednictvím klubových událostí mají možnost navzájem osobně poznávat a navazovat nová přátelství. Tyto spolky nemají zájem na tom, činit společná programová prohlášení a soustředí na organizační a klubovou činnost.

Vznik poradních klubů patrně šířeji souvisí s trendem pokusů o přehodnocení společenské pozice spisovatele ve smyslu rovnocenného pojmání spisovatelské profese mezi jiné druhy vzdělečných činností. Za nejnovější důkaz lze považovat vznik Asociace spisovatelů v roce 2014, jež vysloveně nabízí poradní hlas literárním tvůrcům včetně roviny právní.²⁰⁹ Poradní roli částečně plní i v této práci výše popsané regionální spolky v Mělníku, Jičíně a Frýdku-Místku. Následující kapitolu věnujeme „ryze“ poradním klubům v Chrudimi a Plzni, které mají podporu pro nezavedené autory jako primární cíl i motivaci svého vzniku. Jedná se povahou o spolky přátel a známých, které nezamýšlejí vtiskávat své činnosti jakýkoli oficiální či instituční rámec.

8. 1 PSAHLAVCI. CHRUDIM

Literární klub Psahlavci působil mezi lety 2006 – 2011, vznikl v Chrudimi a organizovaný byl při tamější městské knihovně. Psahlavci vznikli z iniciativy spisovatelky Jany F. Jiráskové,

²⁰⁸ Například Jana Jirásková uvedla velmi bezprostřední vyjádření týkající se důvodu pro založení klubu Psahlavci: „... pro lidi, který píšou, bude dobrý, když zjistí, že nejsou úplně přiblížili, když nekoukají na seriály a nejsou úplně in.“ In: *Psahlavci*, roč. 1, č. 0, červen 2006, s. 24.

²⁰⁹ Na webu Asociace nalezneme výslovně tuto nabídku pro autory: „Prosazujeme profesionální pojetí spisovatelské činnosti a dbáme na její prestiž. Nabízíme platformu, na níž lze formulovat profesní zájmy vůči státním institucím i soukromým subjektům, místo, kde lze sdílet profesní zkušenosti, a poskytujeme informační a právní servis autorům.“ *Asociace spisovatelů. Pro autory* [online] Asociace spisovatelů ©2017 [cit. 6.7.2017] Dostupné z: <http://asociacespisovatelu.cz/pro-autory/>

kerou bezesporu můžeme považovat za ústřední postavu a autoritu spolku.²¹⁰ Jeho existence se časově překrývala s pobytem Jiráskové v Chrudimi. Název „Psahlavci“ je slovní hříčkou odvozenou od názvu románu Aloise Jiráska, s nímž má zakladatelka shodné příjmení. Posláním Psahlavců bylo pomáhat začínajícím autorům, kteří se ostýchali svou tvorbu zveřejnit, poskytnout jim kritickou reflexi a poradní hlas, poukázat na slabiny v jejich tvorbě a napomoci k jejich vylepšení.

8. 1. 1 Stručná historie a charakteristika klubu

Když Jana Jirásková klub v květnu 2006 zakládala, neměla přehnaná očekávání ohledně zájmu autorů: „Počítala jsem (v lepším případě) s tím, že najdu pár přispěvatelů, nadšenců, pro které jsou literatura a psaní koníčkem a věcí k životu nezbytnou.“²¹¹ Již po roce působení měl dvě desítky stálých přispěvatelů, v drtivé většině pocházejících z Chrudimi a okolí. Celkově se potom v Psahlavcích objevilo na 60 autorů. S některými z nich Jirásková udržovala spolupráci i mimo rámec klubu, například psala anotace k jejich samostatným knižním titulům.²¹²

Klub za tímto účelem vyvíjel aktivitu vnitřní i vnější. Setkávání členů probíhalo jednou do měsíce. Pro veřejnost klub pořádal večery autorského čtení a jednou ročně mezi lety 2006 – 2011 potom větší akci – festival „Psahlavcovo odpoledne“, kde autorská čtení doprovázely koncerty hudebních skupin. Tyto venkovní akce se otevíraly nejširší veřejnosti, již měly činnost klubu co nejvíce přiblížit. Počínaje březnem roku 2010 se jednou do měsíce v chrudimské čajovně konal pořad autorských čtení „Kaničkárna Jany Jiráskové“. Dramaturgie stavěla na prolínání mluveného slova s hudbou a čtení autorů začínajících i zkušenějších.

8. 1. 2 Měsíčník Psahlavci

Do vnějších aktivit klubu spadala také edice vlastního periodika, měsíčníku *Psahlavci*. Vydával jej klub vlastním nákladem při úzké ediční spolupráci s městskou knihovnou

²¹⁰ Jana Franče Jirásková (*1970), básnířka a prozaička, povoláním knihovnice, autorka převážně vztahové literatury pro ženy vydala novely např.: *Zbláznila ses?* (2016); *Paranoidní pijavice* (2014); *O čem ženy píší* (2008).

²¹¹ ŠIMŮNKOVÁ, Zora: *Kaničkárna Jany Jiráskové* [online] Večer přiměřených depresí © 2010 [cit. 20.6.2017] Dostupné z: <http://www.primerenedeprese.cz/kanickarna-jany-jiraskove/>

²¹² To je případ např. Jana Šimka a jeho básnické sbírky *Mutare omnia* (E-knihy jedou, 2017). Jan Šimek mimo jiné vzpomíná na periodikum *Psahlavci*: „Oceňuji i zpětnou vazbu v podobě rubriky ‘zlý recenzent’. Ať už byla kritika pozitivní, či negativní, vždy mě dokázala namotivovat.“ Rozhovor s Janem Šimkem, Hradec Králové 15. 6. 2017.

v Chrudimi od června 2006 do ledna 2012, pokryl tedy celou dobu působení Psahlavců. Tento měsíčník je jednoznačně nejbohatším tištěným zdrojem informací o činnosti klubu. Jednotlivá čísla v prosté kroužkové vazbě čítala zpravidla 25-30 stran formátu A4. Měsíčník poskytoval široký prostor pro představení tvorby z pera členů klubu. Mnohým z nich umožnil první publikaci vlastního díla. Postupem času se ale v rubrikách poezie a prózy počali objevovat také zástupci jiných literárních spolků a některá jména mezi nimi se nápadně opakovala, např.: Václav Franc (LiS – Jičín), Jan Č. Ulrich a Milan Čechura (Ason-klub Plzeň), Radana Šatánková (Literární klub Petra Bezruče) nebo Zdena Líbalová (Pegas klub Mělník).

Struktura měsíčníku byla poměrně neměnná. Stabilní součástí tvořilo úvodní slovo šéfredaktorky Jany Jiráskové, rubrika „Počtení“ s recenzemi na tituly dle vlastního výběru recenzenta. Pozoruhodné bylo zařazení okénka filmové recenze v rubrice „Pokoukání“. V prvních číslech svým komentářem Jana Jirásková uváděla na scénu nezavedené autory, ale později od této části upustila.

Od březnového čísla roku 2008 byla otevřena unikátní rubrika, v níž anonymní „zlý recenzent“ psal nevybíravé kritiky na zveřejněná díla členů klubu. Tento „zlý recenzent“ shrnoval díla autorů otištěných v některém z předchozích čísel a vyjadřoval se ke každému v několika slovech či větách, avšak velmi otevřeně. Pokud chválil, činil tak bez nadbytečného patosu. Je třeba podotknout, že čtenářům a autorům jeho identita zůstala skryta. Ve skutečnosti se jednalo o zde již zmíněného vedoucího literárního klubu v Kolíně a prozaika Ivana Chocenského.

Měsíčník také sledoval, jak si počínají členové stejnojmenného klubu v literárním provozu vůbec, a podával o tom zprávy. Čistě informační částí bylo „Oznamovadlo“, jež zpravovalo čtenáře zpočátku jen o literárních soutěžích v České republice, teprve s pozdějšími čísly přibyly informace také o pořadech autorského čtení. Zvláštní je, že *Listy* dávaly prostor i zprávám o kulturních akcích obecně, ale tyto se týkaly pouze Chrudimska. Převážně Jana Jirásková potom sama přinášela reportáže z akcí, které navštívila. Články prokládal fotografický materiál.

V jednom z raných čísel měsíčníku nalezneme i výslovná kritéria pro členství. Tím jediným směrodatným je dovršení 15 let věku. Podmínkou není ani vlastní literární činnost, dostačuje pouhý zájem o činnost klubu.“²¹³

²¹³ Nutno poznamenat, že jsou tato pravidla pojata s jistou nadsázkou, jak o tom vypovídá následující úryvek: „Členem může být každý bez rozdílu politické příslušnosti, národnosti, náboženství, rasy, pohlaví, literárního vkusu, dosaženého vzdělání, velikosti bot a hudebního nadání.“ Viz JIRÁSKOVÁ, Jana: Průkaz člena literárního klubu Psahlavci, *Psahlavci*, č. 7, roč. 2, 2007, s. 21.

Měsíčník vycházel v prosté kroužkové vazbě a vzhledem k velkému množství chyb je zřejmé, že procházel jen ledabylou jazykovou korekturou. Naproti tomu byl graficky pojat velmi neotřele: například rubrika poezie byla řešena „poletujícími“ textovými poli, Jana Jirásková navíc prokládala text vlastními kresbami. Všechna čísla na obalu uvozují parafráze na známá motta, jež jsou dílem Jany Jiráskové, např.: „Kolik toho napíšeš, tolikrát jsi člověkem“. „Kdo nečte, okrádá rodinu“. „Řekni mi, co píšeš, a já ti povím, jaký jsi“. Rozepsaná motta vždy rámuji titulní fotografií.

Měsíčník vycházel v nákladu zhruba 80 výtisků včetně autorských. Pro tento omezený náklad tak mohli oslovovat pouze omezenou část čtenářské obce. Nulté číslo vyšlo v květnu 2006 a poslední číslo pak v lednu 2012. Celkem vyšlo 57 čísel bez přerušení, s přestávkami pouze v letních měsících. Zázemí pro tvorbu i distribuci poskytla městská knihovna v Chrudimi. Ale již na sklonku roku 2011 ohlásila Jana Jirásková ukončení činnosti klubu a spolu s tím i vydávání periodika. Důvodem byly změny v rodinných poměrech zakladatelky spojené s přestěhováním z Chrudimi do Prahy.²¹⁴

8. 1. 3 Shrnutí

Pokud můžeme soudit z ohlasů samotných členů, klub uspokojivě plnil roli, kterou si předsevzal. Výstižně to dosvědčil například mladý básník a člen Psahlavců Jan Šimek:

*„Byl jsem velmi rád, že v Psahlavci mohly být otištěny texty, které by se ke čtenářské veřejnosti dostávaly jinak s obtížemi. Oceňuji i zpětnou vazbu v podobě rubriky 'zlý recenzent'. Ať už byla kritika pozitivní, či negativní, vždy mě dokázala namotivovat. V Psahlavcích byly otištěny i informace a odkazy na různé literární soutěže, které nám, autorům, mohly pomoci dále se rozvíjet. Paní Jiráskové jsem si vždy moc vážil, a proto (a nikoli náhodou) jsem ji oslovil, aby napsala anotaci k mé nové básnické sbírce.“*²¹⁵

Bereme-li v potaz dobu, po kterou byli aktivní, a počet zapojených autorů, můžeme mluvit o úspěšném literárním klubu. Pravidelná kritická rubrika se zdá být navíc unikátem v tom, jakému množství autorů a s jakou pečlivostí se „zlý recenzent“ pravidelně věnoval a s jakou otevřeností své soudy vynášel.

²¹⁴ Jirásková komentovala důvody svérázně: „Všechno padlo v podstatě tím, že jsem odešla do Prahy, porodit páté dítě a potřeji se vdát.“ Rozhovor s Janou Jiráskovou, Chrudim 14. 6. 2017.

²¹⁵ Rozhovor s Janem Šimkem, Hradec Králové, 25. 6. 2017.

Psahlavci se neuzavírali striktně ve své komunitě, naopak navazovali kontakty i s jinými literárními spolky. Můžeme v tom vidět další z důkazů o husté komunikační síti mezi jednotlivými kluby, které o sobě věděly a neváhaly navazovat spolupráci. Takto například v č. 6/2007 Psahlavců Jana Jirásková zveřejnila reportáž ze svého výjezdu na druhý ročník festivalu Jičínské poetické jaro, kde neopomněla připojit portrét Jičínského literárního spolku, který festival pořádá.²¹⁶ Samy spolky dostaly možnost prezentovat se na stránkách Psahlavce. Využila toho například Zdeňka Líbalová, když zde představila mělnický Pegas klub.²¹⁷ Také Psahlavci neskrývali zájem o dění na Slovensku, důkazem na stránkách klubového měsíčníku je upoutávka na literární klub Mádokýš z Martina či Žiarelka se sídlem v Žiaru nad Hronom.²¹⁸

Zvláštním znakem Psahlavců a vzácností mezi literárními kluby je skutečnost, že nevydali jediný almanach s pracemi členů klubu. Není pak překvapivé, že nedošlo ani k přípravě knižní edice určené autorským počínům členů. Jediným edičním počinem klubu Psahlavci zůstal tedy zmíněný měsíčník.

4. 2 Ason-klub. Plzeň

Poradním klubem se silným regionálním ukotvením je Ason-klub. Iniciativa k jeho založení vzešla od zaměstnanců Knihovny města Plzeň. Název klubu byl odvozen od slova „asonance“. Ason-klub (dále jen „Ason“) byl svěřen tehdejší metodičce z oddělení pro děti a mládež Heleně Šlesingerové, která ve své roli našla uplatnění a zůstává s klubem spjata dodnes. Její organizační úsilí se potkalo se snahou tehdejšího studenta gymnázia v Plzni Pavla Simona o zorganizování literární soutěže pro autory ze západočeských středních škol.²¹⁹ Ta se o rok později nakonec uskutečnila a s pořádáním studentovi vypomohl právě Ason. Aktivita Asonu nakonec byly mnohem širší: sám klub se charakterizoval jako „neformální“ a „pro nejmladší autorskou generaci“.²²⁰ Také tento klub jako své poslání uvádí pomoc nezavedeným autorům, jejich první představení čtenářům a kritice. Na stránkách svého periodika vysvětluje úkoly klubu takto: „Pootevřít ty dveře. Přesvědčit se, že nejsou sami takto literárně 'postizení'. Porovnat svou tvorbu s druhými. Získat rady a nové informace. A

²¹⁶ JIRÁSKOVÁ, Jana: Jaro po(l)etovalo Jičínem. *Psahlavci* č. 6, roč. 2, 2007, s. 18.

²¹⁷ Tamtéž, s. 25.

²¹⁸ Tamtéž, s. 26.

²¹⁹ Oficiální zahájení činnosti se datuje 13. 3. 1991, stalo se tak v malém koncertním sále plzeňské konzervatoře za účasti 32 zájemců o literární dění. Další schůzky se přesouvají do Knihovny města Plzně.

²²⁰ Viz *Listy Ason-klubu*, zvláštní vydání, 2005, roč. XIV, Plzeň: Ason-klub Knihovny města Plzně, s. 1.

slyšet cizí názory.“²²¹ Své poslání poradního klubu naplňuje Ason dlouhodobě důkladně. Můžeme si povšimnout, že svou povahou se tyto motivace shodují s výše popsányi Psahlavci. V porovnání s nimi se jedná celkově o širěji pojatý projekt s mnohem delším trváním a větším počtem zapojených osob.

8. 2. 1 Stručné dějiny a rozsah činností klubu

Stejně jako v případě klubu Pegas Mělník probíhal nábor nových členů pomocí výzvy v místních novinách a vedle toho také prostřednictvím letáků rozdávaných na středních školách v Plzni. Na počátku se přihlásilo 43 zájemců o průměrném věku 18 let.

Od založení si klub počínal velmi aktivně a do konce roku 1991 se uskutečnilo sedm schůzek klubu na půdě městské knihovny a dva společné výlety. Jedním z prvních ozvláštnění programu byla beseda s kritikem Petrem A. Bílkem. Podařilo se – v počtu 100 výtisků – vydat první společný almanach se zastoupením 19 autorů a 37 prací.

Zde je třeba zdůraznit didaktickou odnož činnosti klubu, který zamýšlel pečovat o rozvíjení talentu u svých členů. Proto jim zprostředkoval ústní konzultace a písemné rozbor textů odborníky. Pro přijetí do klubu se neustavily přísné podmínky, ani co se týče kvality tvorby či zkušeností. Kvalita vskutku není stěžejní měřítko přijetí člena, Ason od počátku přibíral do svých řad každého, kdo projevil prostý zájem. Šlesingerová upřesnila: „Talenty cíleně vyhledáváme a oslovujeme, netaalentované neodmítáme.“²²²

Ještě před koncem roku vyšlo přípravné nulté číslo bulletinu Listy Ason-klubu. Spolupráce v klubu se vyznačovala poměrně obsáhlou korespondencí mezi členy a vedením. Knihovna měla nezastupitelnou úlohu – po celou dobu existence spolku poskytovala pro klubové akce. Zajišťovala plnou organizační podporu ve vedení účetnictví a tiskařské a fotografické technice.

V únoru 1992 proběhl první komponovaný večer s verši členů Asonu, jež tvořily náplň prvního řádného čísla klubového bulletinu. V druhém roce působení pokračují a rozvíjí se aktivity po všech liniích: počet klubových setkání narůstá. Přibývají besedy se spisovateli, redaktory, žurnalisty, rozhlasovými dramaturgy; semináře pro začínající autory. Z programu například vyčnívá přednáška o grafologii a psychoanalýze písma. Zmínky o činnosti přibývaly i v regionálním tisku. Vychází první almanach *Kornouty se zmrzlinou uprostřed pouště* ve 130 výtiscích. Vydání nového almanachu pak následuje zhruba každé dva roky. Co se týče financování, začal klub pro svou organizační stránku čerpat dotace od ministerstva

²²¹ Viz *Listy Ason-klubu*, zvláštní vydání, 2005, roč. XIV, Plzeň: Ason-klub Knihovny města Plzně, s. 1.

²²² ŠLESINGEROVÁ, Helena: *O Ason-klubu*, Plzeň: Knihovna města Plzně, 2017, s. 14.

kultury poté, co se u něj přihlásil do konkurzu. Čerpání grantů a sponzorských darů pak zůstalo nezbytnou součástí činnosti i po další léta. Drtivou většinu těchto nákladů spotřebovala publikační činnost.²²³

K vydavatelské aktivitě se od roku 1993 počítá i edice *Malé knížky*, ve kterých klub umožňuje svým členům vydávat básnické prvotiny v menším nákladu. Zatímco v prvním roce edice pojala čtyři knížky, v roce 2000 to bylo již jedenáct titulů.

Ani Ason stejně jako Psahlavci či Pegas nepodmiňuje přijetí kvalitou příspěvků a nedělá si iluze, že bude narážet na samé talenty. Ason se v prvních letech účelově zaměřoval na mladé lidi ve věku 15 až 20 let a Šlesingerová to zdůvodnila:

*„Tato skupina je nejen odrazem současné společnosti; k literatuře se obracejí aktivní, ale i velmi introvertní jedinci, a jejich zájem se mnohdy v průběhu jediného roku prudce změní, zejména po složení maturity. Nehovoříme proto výslovně o literárním 'umění', více se jedná o první samostatné životní kroky, o vnitřní dozrávání.“*²²⁴

V roce 1993 má klub 50 registrovaných členů. Ani Ason se neuzavírá a navazuje kontakty s jinými literárními spolky, prvním důkazem byl večer s hostující Skupinou XXVI – to se několikrát mělo zopakovat.²²⁵ Témata besed se rozrůžňují a přesahují čistě literární pole. Klub uvítal rozličné hosty: od filozofa přes psychologa, psychotronika a ufologa až po znalce tetování. Navazuje kontakty se Střediskem západočeských spisovatelů, nakladatelstvím Mladá fronta, zprostředkoval kontakty do rozhlasového pořadu Zelené peří. Umožnil svým členům návštěvu redakce Plzeňského deníku. Schůzky Asonu jsou vedeny jako tvůrčí dílny nebo menší semináře na dané téma. Zmínky o klubu se dostávají i do vysílání rozhlasu. Autoři získávají první ocenění na literárních soutěžích a *Listy Ason-klubu* o tom neváhají zpravovat. Samotná literární soutěž pro studenty západočeských středních škol pokračuje dalšími ročníky, přitom členové klubu zasedali v porotě a režírovali vyhlášení výsledků. V organizaci další literární soutěže, tentokrát v žánru sci-fi *O stříbřitě lesklý halmochron*, začal Ason vypomáhat v roce 1995 sci-fi spolku Andromeda.

Šlesingerová připouští, že činnost klubu poznamenal v širších souvislostech i společenský vývoj, který se opírá o individuality: „Mladí autoři se velmi pomalu učí, že každý úspěch je

²²³ ŠLESINGEROVÁ, Helena: *O Ason-klubu*, Plzeň: Knihovna města Plzně, 2017, s. 11.

²²⁴ Tamtéž, s. 8.

²²⁵ Zvláštností je, že domovskou scénu Skupinu XXVI omylem situují do Teplic. Viz ŠLESINGEROVÁ, Helena: *O Ason-klubu*, Knihovna města Plzně, 2017, s. 9.

třeba vykoupit vlastním úsilím.“²²⁶ Rok 1996 znamená strmý nárůst počtu členů, celkem se zvýšil na 73 registrovaných. Roku 1997 poprvé pronikají zprávy o Asonu také do České televize – do pořadů *Paskvil* a *Salón český*. Roku 1998 se Filipu Komorousovi jako prvnímu z řad klubu podařilo vydat sbírku v nakladatelství.²²⁷

Důkazem o tom, že i literární kluby navzájem se mohou střetávat ve svých zájmech, je květen roku 1999. Tehdejší předseda Střediska západočeských spisovatelů (SZS) František Spurný ohlásil založení Klubu mladých autorů při SZS. Střet zájmů tkvěl v tom, že jeho zaměření mělo být v podstatě totožné s Asonem. Spurný zamýšlel získat část jeho základny pro nově vznikající klub, zavést těsnou spolupráci a vytvořit pro ni stanovy. Dvanáct členů Asonu se dokonce předem přihlásilo k účasti v nově zakládaném klubu. Avšak plán nedospěl k uskutečnění a jediným výsledkem bylo odloučení Klubu mladých autorů od Střediska. Zmíněných dvanáct členů oficiálně z Asonu nevystoupilo, a zůstalo tedy jeho členy.²²⁸

Na přelomu století se klub ocitá na vrcholu rozmachu činnosti. Pozoruhodné je věkové rozpětí členů, jež se pohybuje mezi 14-48 lety a pouhým 10 % je více než třicet let. Ve srovnání průměrného věku s jinými literárními kluby jde o strmý rozdíl.

8. 2. 2 Listy Ason-klubu

Ason vydává od konce roku 1991 bez přerušení měsíčník *Listy Ason-klubu*.²²⁹ Ty jsou od roku 2002, čísla 71 včleněny přílohou do literárního měsíčníku *PLŽ* (Plzeňský literární život) a v tiráži uváděny s originálním podtitulem „barevné břicho Plže“. Na jeho vydávání se přitom podílí Ason-klub spolu se Střediskem západočeských spisovatelů, Knihovnou města Plzně, Kruhem přátel knižní kultury a občanským sdružením Pro libris. Tento bulletin čítající 20 až 25 stran nám podává představu o množství aktivit klubu i jeho jednotlivých členů.

Počet výtisků se ustálil zhruba na 130 u každého čísla. S nástupem moderních počítačových metod grafiky se začala zkracovat periodicita vydávání. Z tohoto hlediska svůj vrchol zažily Listy roku 2000, v průběhu kterého vyšel bulletin 20krát. Brzy na to padly rekordy v nákladu – 200 výtisků u č. 54/2001 a v počtu stran – 40 jich mělo č. 57/2001. K době vzniku této práce bylo vydáno celkem 235 čísel.

Listy v současné podobě na úvod přináší rubriku „Bylo nebylo“ se zprávami o literárních akcích, do nichž jsou zapojeni členové klubu. Část zvaná „Listování“ představuje nově přijaté

²²⁶ Tamtéž, s. 9.

²²⁷ KOMOROUS, Filip: *Vše je dovoleno*. Praha: Protis, 1998, 87 s.

²²⁸ ŠLESINGEROVÁ, Helena: *O Ason-klubu*, Knihovna města Plzně, 2017, s. 9.

²²⁹ Viz ŠLESINGEROVÁ, Helena: ASON - KLUB zahajuje. *Plzeňské noviny* 8. 3. 1991, č. 10, s. 3.

členy spolu s jejich biografiemi a ukázkami tvorby. Rubrika „Sláva hrdinům u kavárenských stolků“ seznamuje čtenáře s nezavedenými autory z Plzeňska (včetně nejmenších). Zvláštní je styl příspěvků v bulletinu, který se snaží se vystříhat přílišné vážnosti, proto užívá humoru a sebeironie. Oblíbeným a často užívaným žánrem je reportáž. Členové klubu takto například podávají zprávy ze svých výjezdů na literární události různého druhu. Výjimkou není pět různých pohledů na jedinou událost.²³⁰ Můžeme postřehnout, že jednotliví členové měsíčník využívají jako platformu pro předávání vzkazů a pozdravů mezi sebou. Příležitostně je do čísla vložen též rozhovor s nezavedeným autorem anebo recenze. Poslední zpravidla bohatě zaplněná rubrika podává zprávy o chystaných literárních akcích v celé republice, literárních soutěžích, o vypsání grandech a stipendiích. V roce 1992 se také podařilo vyhlásit první ročník soutěže pro studenty západočeských středních škol. Soutěží se v kategoriích poezie a próza, zvláštností pak je soutěž o nejlepší ilustraci k vlastnímu literárnímu dílu. Od prvního ročníku zaznamenávalo klání poměrně hojnou účast, rekordem pak je rok 1999, kdy své práce zaslalo 89 autorů. Počet soutěžících zatím nikdy neklesl pod čtyřicet. Mnohačlenná porota zahrnuje aktivní spisovatele a lidi spjaté s literárním provozem v Plzeňském kraji. Každý porotce má nárok udělit vybranému autorovi zvláštní cenu svým jménem. Mezi nejaktivnější přispěvatele v posledních letech Listů patří Ivo Fencel, Marek Velebný – fotograf akcí, Milan Čechura a Irena Velichová. *Listy Ason-klubu* čítaly k září roku 2017 celkem 235 čísel.

8. 2. 3 Shrnutí

Ústřední autoritou a organizátorem vztahů v Asonu se stala Helena Šlesingerová, činná v klubu od počátků do současnosti v jeho vedení. Ve vzpomínkovém bilancování k dvacátému výročí Asonu ji nemálo členů přímo označilo za ztělesnění klubu. Šlesingerová je natolik pečlivá, že za každý rok provedla statistiku počtu kontaktů se členy osobních, telefonických i písemných.

Ason je příkladem klubu, který se ze skromných poměrů vyrostl do klubu s institucioním zázemím a rozpočtem v řádu desetitisíců. V České republice je co do rozsahu a intenzity aktivit, nepřetržitého provozu, šíře členské základny a služeb, jež členům poskytuje, jedinečným úkazem. Oproti jiným regionálně ukotveným spolkům se vyznačuje mladším průměrným věkem členů. Zdá se, že tato image „mladého“ spolku zpětně láká do jeho řad další a další mladé zájemce.

²³⁰ Milan Čechura například pojal svou reportáž z návštěvy Literární Vysočiny 2006 jako veršovanou miniaktovku rozepsanou pro čtyři postavy-čtyři členy posádky vozu na cestě do Chotěboře. Viz: *Listy Ason-klubu*, Ročník XV, číslo 9, 2006 (č. 115), s. 5.

Smysl další existence Asonu pro jeho jednotlivé členy dokládají i četné pozitivní vyjádření k 20 letům od jeho založení: Jedna z dlouholetých členek Irena Velichová zhodnotila: „Vnímám náš klub jako aktivní platformu, která byla vždy hybnou silou literárního života Plzně.“²³¹

Do postojů členů mohl proniknout citově značně zabarvené, až sentimentální výroky na adresu vůdčí osobnosti klubu, tak jako ve slovech Markéty Irové:

*„Ten pocit důležitosti, když mne Helenka Šlesingerová přijímala, ten seškracený hlas, který mne přepadl při křtu mé první sbírečky, nebo tu pýchu, když jsem hltala první recenzi na své básně od Milana Šedivého. Co mi Ason dal? Tak za prvé mi poskytl tvůrčí prostor. Ason se neptá, jak píšeš, nebo co píšeš. Každá tvůrčí duše je vítána a nikdo se ji nesnaží přetvářet či měnit. Ason mi dal přátele a známé.“*²³²

Jiná reakce – od Tamary Kopřivové – je důkazem sociálního kapitálu, který může členství v klubu přinést:

*„Děkuji jí za spoustu času, úsilí a energie, které Ason-klubu v průběhu těch dvaceti let věnovala. Přiznávám se, že kdykoliv jdu do knihovny, vždycky se u vchodu podívám na mosaznou cedulku s vyrytým nápisem Ason-klub. A pokaždé mám takový příjemný pocit, že i já jsem jeho součástí.“*²³³

Ocenění pragmatického přístupu klubu v jeho poslání měla Radka Ketnerová:

*„Po delší přestávce jsem měla intenzivní touhu psát a zároveň si svoje dílka nenechávat jen pro sebe v šuplíku. Ason-klub pro mne znamenal a dodnes znamená možnost publikovat a veřejně prezentovat svoje povídky, vyzkoušet si, jaké to je číst svoje vlastní slova před pozorným a vnímavým publikem. Z Listů Ason-klubu se pravidelně dozvídám o kulturních akcích a literárních soutěžích.“*²³⁴

Milan Čechura si pochválil, že mu členství otevřelo brány k dalším institucím. Zároveň potvrzuje nemalou autoritu, jíž se těšila Helena Šlesingerová:

²³¹ Ason-klubu k 20. Narozeninám, in: *Listy Ason-klubu*. Ročník XX, číslo 5, 2011 (č. 167), s. 3.

²³² Tamtéž.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Tamtéž, s. 5.

„A co mi tedy dal [Ason-klub]? Především pocit, že to, co dělám, má alespoň trochu smysl. Dále mi Ason-klub posloužil jako odrazový můstek k mému vstupu do Střediska západočeských spisovatelů a posléze do Obce spisovatelů. Bez něj bych se jejich členem určitě nestal. Také jsem za jeho laskavého dohledu pokřtil svoji první knížku a také druhou i třetí a rovněž i tu zatím poslední laskavým slovem poslala do světa předsedkyně Ason-klubu (...) Bez nadsázky je možno říct, že Helenka Šlesingerová a Ason-klub jedno jsou.“²³⁵

Asi jediným členem, který zmínil i jasná negativa, pak zůstal divadelní režisér a dramaturg Jiří Č. Ulrich. Ten svou kritiku ovšem zakončil sebeironicky: „Chtěl jsem si užít svobody slova, těšit se s jazykem. Co se mi nelíbilo? Někdy až hrubé nebo naopak zamlženě nafoukané odsudky příspěvků jiných autorů i osobní spory. Omlouvám se: k nim jsem také přispěl svým dílem.“²³⁶

Při zpětném pohledu na aktivity konzultačních literárních spolků pozorujeme, že se na české literární scéně uchytil zvláštní druh autorů, kteří sice nejsou veřejně známí, ale nelze je zahrnovat mezi „nezavedené“, neboť svou publikační aktivitou a participací na různých literárních událostech – čteních, soutěžích a sbornících – si již získali jistou „klubovou“ proslulost. Je pro ně příznačné, že nezůstávají jen v roli přispěvatelů, ale sami se chápou organizace literárního života, přinejmenším ve svém domovském regionu nebo spolku. Jmenujme za všechny Václava France, Zoru Šimůnkovou, Radanu Šatánkovou, Jana Řehounka.

8. 3 LITERÁRNÍ KLUB NADI BENEŠOVÉ V ČÁSLAVI

Literární klub Nadi Benešové (dále „LKNB“) byl založen na počátku roku 2002 a je druhým takovým klubem v republice, který je pojmenován podle skutečné osobnosti. Zvláštní byla příležitost, při které jeho založení bylo ohlášeno: stalo se tak při slavnostním zahájení automatizovaného výpůjčního procesu v městské knihovně Čáslav.

LKNB Zároveň poslouží i jako důkaz o tom, jak se literární spolky navzájem inspirovaly. Zakladatel klubu Bohumil Jaroš byl předtím dlouholetým členem Pegas klubu Mělník, když pojal myšlenku založit podobný spolek v domovské Čáslavi. Také v případě čáslavského klubu bylo důležité sepětí s městskou knihovnou. Právě tam směřoval Beneš nejdříve, když hledal „spřízněné duše“. Tehdy se svou myšlenkou oslovil ředitelku knihovny Annu

²³⁵ Ason-klubu k 20. Narozeninám, in: *Listy Ason-klubu*. Ročník XX, číslo 5, 2011 (č. 167), s. 4.

²³⁶ Tamtéž.

Vyskočilovou.²³⁷ Od počátku ale chtěl vtisknout klubu pevný institucionální rámec, jak se o tom zmiňují webové stránky klubu: „Bylo nutno připravit zakládací listinu, programové prohlášení, klubové organizační směrnice a další náležitosti nutné k založení LKNB.“²³⁸ O tom, že spolek získal značně oficiální ráz, svědčí složení jádra zakladatelů: ředitelka městského muzea Soňa Dedíková, ředitel čáslavského gymnázia Zdeněk Sejček, advokát Oldřich Skalák. Zvláštní postavení má Josef R. Beneš. Právě ten udělil souhlas s tím, aby skupina nesla jméno jeho zesnulé manželky Nadi Benešové.²³⁹ Pro svou propagaci využívají místních novin a plakátovacích ploch a lokální televize TV Čáslav. Po předčasném úmrtí Bohumila Jaroše se stal předsedou spolku – dnes již čestným – Josef R. Beneš.

8. 3. 1 Poslání klubu a náplň činnosti

Čáslavský LKNB jsme zařadili mezi poradní kluby. Posláním a náplní činnosti se totiž významněji neliší od klubů v Plzni a Chrudimi: jeho cílem je pomoc a podpora nezavedeným literátům ve smyslu představení jejich tvorby veřejnosti ve sbornících a prostřednictvím večerů poezie a hudby. Doplnkovou odnoží jsou besedy se zavedenými spisovateli a básníky. Jelikož LKNB svou činnost detailně a chronologicky zmapoval na vlastních webových stránkách, dostáváme jasný obrázek o skladbě jeho aktivit.²⁴⁰ Autorům nabízí sdílení jejich výtvorů a publikaci ve sbornících. Přímou vybízejí: „Nepište do šuplíku!“²⁴¹ V současnosti má Čáslav má kolem 11 000 obyvatel a je v tomto ohledu nejmenším městem s literárním klubem. V prvních třech letech existence klubu naprosto dominovaly hudebně-literární večery členů. Ovšem již v tomto období začíná klub působit jako svého druhu literární agentura pro Čáslav a okolí. Členové doprovázejí svým čtením vernisáže v galerii městského muzea anebo vyjíždějí zpestřovat odpolední program do domova důchodců v Heřmanově Městci. Kromě toho si zvou také hosty z jiných měst, popřípadě zástupce literárních spolků, prvním takovým pořadem byl večer pražské Zory Šimůnkové a Pavla Veselého 4. prosince 2003. O dva roky později do dramaturgie přibyla novinka v podobě debaty s pozvaným hostem – dne 19. 10. 2005 se prvním stala spisovatelka Ivanka Devátá. Další zaznamenání hodnou osobností byl

²³⁷ *Literární klub Dr. Nadi Benešové* [online] Městské muzeum a knihovna Čáslav © 2005 [cit. 7.8.2017] Dostupné z: <http://www.cmuz.cz/LKNB/index.htm>

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ Naďa Benešová (1923-2000), rodačka z Čáslavi, polyglotka, překladatelka z angličtiny, italštiny a francouzštiny, mimo jiné přeložila veršovanou povídku *Beppo – příběh benátský* od G. G. Byrona, studentka Dr. Otokara Vočadla, uznávaná hráčka a trenérka badmintonu.

²⁴⁰ *Z naší činnosti*: http://www.cmuz.cz/LKNB/z_nasi_cinnosti.htm, cit. 9. 8. 2017.

²⁴¹ Výzva přímo zní: „Nepište do šuplíku!“ Viz pozvánka do LKNB v Čáslavských novinách: *Čáslavský literární klub hledá nové členy* [online], LKNB © 2017 [cit. 9.8.2017] Dostupné z <http://www.meucaslav.cz/obcan/caslavske-noviny/rocnik-2014/unor/?pageshowing=2&more=2060#news2060>

spisovatel historických románů Vlastimil Vondruška, který do Čáslavi zavítal v roce 2012. V tentýž rok proběhlo také autorské čtení Miloně Čepelky a Josefa Snětivého.

Publikace pod záštitou LKNB vycházely po třech liniích: 1) *Literární kukátko* sestávalo z ukázek zpravidla sedmi členů klubu; 2) edice zvaná *Krůčky* se zaměřila vždy na dílo jednoho autora. Třetí odnož tvoří sborník příspěvků oceněných v Literární soutěži Čáslav.

I v těchto edicích se objevují jména známá již z jiných literárních spolků: Radana Šatánková, Zdena Líbalová, Jindra Lírová, Ivo Fencel apod. Z řady vyčnívá *Literární kukátko* z března 2002, jež bylo celé věnováno literárnímu klubu Pegas Mělník. Z Literárních kukátek byl vždy ke konci daného roku učiněn výběr pod názvem Almanach Literárního kukátka. Při zpětné bilanci můžeme pozorovat kulminaci v počtu vydaných titulů v roce 2004. Tehdy vyšlo *Literární kukátko* osmkrát a *Krůčky* jedenáctkrát. V následujících letech již četnost vydávání značně klesá a od roku 2009 zaznamenáváme pouze sborníky z Literární soutěže Čáslav. Naproti tomu se zde ale našly tituly odklánějící se od navykých edičních plánů, např. sborník povídek členů klubu vydaný v listopadu 2006 anebo v březnu téhož roku vydané *Navlékání slov*, překlady ruských klasických básníků od Hany Kupčíkové.²⁴²

V roce 2012 skomírající ediční aktivitu pomáhá sám napravovat předseda Josef R. Beneš vydáním série vlastních příruček „pro podporu zájmu o literaturu a její tvorbu“ a vytváří takto celou všestranně zaměřenou Knihnici LKNB.²⁴³ Za zmínku stojí publikace „Začínajícím autorům“, ve kterém autor na 28 stranách seznamuje čtenáře s pravidly knižního trhu a s autorským zákonem. Dále tu nalezneme stručnou rukověť o výstavbě a žánrech prozaických děl, příručku o básnických formách a metrech, přehled českého pravopisu, významná historická data do konce tisíciletí a v neposlední řadě sbírka několika detektivek z pera Josefa R. Beneše. Tyto publikace jsou členům LKNB volně k dispozici. V roce 2014 ještě Beneš neúnavně rozšiřuje sérii vydáním přehledů anglické, americké, francouzské, německé, rakouské řecké a římské literatury. Od roku 2015 se ediční aktivita opět vrací k pouhému vydávání sborníku z oceněných prací literární soutěže. Veškeré výše popsané aktivity financují společně městské muzeum a knihovna v Čáslavi.

LKNB vyhláší každý rok literární soutěž pro autory, kteří dosud nepublikovali. V kategoriích poezie a prózy porota ročně ohodnotí několik desítek přihlášených prací. Téma je vždy volné. Muzeum a knihovna rovněž poskytují prostory autorským večerům klubu. Při

²⁴² *Publikace LKNB*, [online] Městská knihovna a muzeum Města Čáslav © 2017, [cit. 8.8.2017] Dostupné z: <http://www.cmuz.cz/LKNB/aktualne.htm>

²⁴³ *Nové publikace LKNB*, [online] Městská knihovna a muzeum Města Čáslav © 2017, [cit. 8.8.2017] Dostupné z: <http://www.cmuz.cz/LKNB/aktualne.htm>

vyhlašování výsledků LKNB spolupracuje se studenty Gymnázia a SOŠPg Čáslav, jimž bývá svěřena recitace vítězných příspěvků. Vedle toho se stávalo, že gymnazisté byli žádáni připravit program exkluzivně pro členy LKNB. Tím se ukazuje, že LKNB zprostředkovával svým členům i kulturní vyžití v roli diváků.²⁴⁴

8. 3. 2 Shrnutí

Právě těsné sepětí s městskou knihovnou, spolupráce s jinými městskými institucemi a rozsah aktivit publikačních i organizačních LKNB zařazuje do četné kategorie konzultačních literárních klubů. Na rozdíl od Chrudimi a Plzně ale oficiálně neprobíhaly řadové schůzky členů a klub nevydává vlastní informační bulletin. Ve zprávách o činnosti spoléhá na webové stránky a spolupráci s městskou knihovnou.

LKNB nemá zvláštní podmínky pro přijímání nových členů. Pouze čistý zájem bez ohledu na věk. Členství v klubu vždy bylo bezplatné. Mezi své členy hledá autory nejen z regionu a jen výjimečně vydává publikace zaměřené na domovské město. Po celou dobu nepřestávalo LKNB hledat nové členy. LKNB neklade větší důraz na regionální vazby. V bilančním ohlédnutí za literární soutěži je zdůrazněno, že mezi oceněnými byli: „(...) autoři nejen z Čáslavska, ale i ze vzdálenějších regionů Liberecka a Ostravska.“²⁴⁵ Nemůže být již překvapivé, že literárních soutěží se účastní členové z jiných literárních spolků a že některá jména se nápadně opakují.

Na závěr podotkneme, že v roce vzniku této práce již LKNB v podstatě neexistoval, svou činnost ukončil. O této skutečnosti ale neinformuje ani na svých webových stránkách.

²⁴⁴ Například 7. 11. 2013 připravili studenti gymnázia a střední odborné školy pedagogické v Čáslavi na žádost čestného předsedy LKNB dramatizaci Tříkrálové hry. Viz: *Literární klub Nadi Benešové obnovil spolupráci s gymnáziem*, [online], LKNB © 2017 [cit. 9. 8. 2017] Dostupné z <http://www.meucaslav.cz/obcan/caslavske-noviny/rocnik-2014/unor/?pageshowing=2&more=2060#news2060>

²⁴⁵ *Literární soutěž Čáslav 2012* [online] LKNB © 2017 [cit. 9. 8. 2017] Dostupné z <http://www.meucaslav.cz/obcan/caslavske-noviny/rocnik-2012/duben/?pageshowing=3&more=1511#news1511>

9. LITERÁRNÍ SKUPINY SPONTÁNNĚ-AKČNÍ

Do této kategorie spadají skupiny neformálního rázu, opírající se především o osobní schůzky a živé události: zakládají si na spontaneitě a akcích živého čtení. Svému působení nevstiskli žádný institucionální rámeček. Členská základna je velmi pohyblivá, jednotliví členové se neevidují, je proto spíše na místě mluvit o příznivcích. Jejich vydavatelské aktivity zůstávají spíše sporadickými a přednostním účelem je setkávání se. Tyto spolky mnohdy vznikaly živelně jako nadšenecký projekt mladých lidí, kteří hledali cesty, kudy vstoupit do literárního provozu, a založení literární skupiny se jim zdálo jako přirozený krok.

Mimo jiné v této kategorii se konečně potkáme se zástupci nejmladší generace, jež vstoupila do literárního provozu po roce 2010.

9. 1 PARANOJA, KRÁLOVOPOLSKÝ OKRUH a WELES. SYMBIÓZA

9. 1. 1. PaRaNoJa

Pozastavíme se na počátku kapitoly u jednoho unikátního případu částečně cizojazyčné literární skupiny: Je jím skupina PaRaNoJa. Založili ji roku 1992 studenti gymnázia v Českém Těšíně, kde byla vyučovacím jazykem polština. Skupina byla velmi těsně spjata s krajem svého působení a k Těšínsku se její členové hlásili i v dalších letech. Bilingvní autoři porůznu mísili češtinu s polštinou a to se obrazilo v edičních počinech ParaNoJi. Sám název skupiny byl zkratkou z polského „Parafia Raczej Normalnych Ja“, o kterém Bogdan Trojak tvrdil, že je do češtiny nepřeložitelný a hovořil o něm šíře jako o literárně-kulturní skupině. Jiný člen Vojtěch Kučera spatřoval motivaci vzniku skupiny v potřebě interakce a bezprostřední odezvy na dílo, literární, hudební nebo divadelní. Skupinu ovšem popisoval opatrně jako volné seskupení.²⁴⁶ PaRaNoJa pod svou hlavičkou vydala postupně tři almanachy poezie: Nejprve *Laski bez, czyli almanach poezji* (1992) s texty pouze v polském jazyce. Následovala *Budka psa Burka* (1994), kde už se proplétají polské texty s českými, a poslední vyšel sborník *Utržená mince* (1995) již jen s českými texty. Je příznačné, že počet přispívajících autorů se s opadajícím nadšením pravidelně snižoval. Až v posledním sborníku zůstali jen tři autoři – Bogdan Trojak, jeho sestra Jolanta Trojaková a Vojtěch Kučera.

PaRaNoJa pozvolna vplynula do jiných kulturních center a v polovině 90. let její zbylí členové začali spolupracovat s bratry Ivanem a Petrem Motýlovými a jejich časopisem *Modrý*

²⁴⁶ Srv. JAREŠ, Michal: Ladies and gentlemen, brothers and sisters, mister Vojtěch „Page“ Kučera... Rozhovor s Vojtěchem Kučerou. *Tvar*, roč. 11, č. 17/2000, s. 8-9.

květ vydávaným v letech 1994–1995 ve Frýdku-Místku. Trojak a Kučera později přiznali, že bez bratří Motýlů by se k založení vlastního časopisu sotva odhodlali. Časopis *Weles* měl dle jejich slov dokonce navázat na *Modrý květ*.²⁴⁷

9. 1. 2 Královopolský okruh

V půli 90. let se ovšem ještě nacházejí na rozcestí. Potkali skoro zároveň dvě výrazné osobnosti, básníky Zdeňka Rotrekla a Víta Slívu. Zatímco Rotrekl je v rámci vyhlášení jedné literární soutěže vystavil první otevřené autoritativní kritice, v níž je nabádal k založení vlastního časopisu, za Vítem Slívou se do Brna rozjeli sami. Žádali si od něj rady pro vedení vlastního periodika i pro organizaci literárního večera. Nezůstalo jen u jediné návštěvy, a aniž to možná tušili, stali se součástí fenoménu, kterému se dostává v literárním diskurzu různých pojmenování, ale v této práci použijeme to, které Vít Slíva považuje za nevystižnější: „Královopolský okruh“.²⁴⁸ Jeho ústřední postavou a sjednocující autoritou a doslova guru se stal Vít Slíva. Bodem setkávání byl hostinec U Hloušků v Brně. Příchodem těšínské skupiny se dosah královopolského okruhu rozšířil symbolicky ke Slezsku. Ludvík Kundera vcelku důvodně pro uskupení užíval jiného názvu „Slezská škola básnická“. Do okruhu se počítali Bogdan Trojak, Vojtěch Kučera, Robert Fajkus, Petr Hrbáč, Norbert Holub, Ondřej Slabý, Věra Rosí, Karel Křepelka a další. Z nich většina položila základy budoucímu časopisu *Weles*. Jeho první číslo s podtitulem „vendryňský poetický magazín“ vyšlo na počátku roku 1996.²⁴⁹

Tento přelomový počín neznamenal konec účasti v Královopolském okruhu. Schůzky v Brně pokračovaly i v druhé půli 90. let. *Weles* dopomohl brněnskému okruhu svým nákladem k vydání pěti almanachů mezi lety 1997 až 2010. Dále pak od roku 1996 organizačně zaštiťoval večery poezie v Místogalerii v brněnském kulturním centru Skleněná louka. Královopolský okruh se schází doposud, ačkoli v menším počtu účastníků. Základní tradice středečních schůzek (dnes již ne zcela pravidelných) okruh zachovává, za tři desetiletí přitom prostřídali tři hostince.

²⁴⁷ Srv. Initium in: *Weles*, roč. 1/č. 1, zima 95/96, s. 2.

²⁴⁸ Z rozhovoru s Vítem Slívou uskutečněného dne 19. 6. 2017 po e-mailu. Vít Slíva v rozhovoru uvádí tyto další varianty: „Královopolská škola“ nebo „volné sdružení královopolských básníků“.

²⁴⁹ Vydavatelem historicky prvního čísla *Welesu* byla Wendryňská literárně-estetická společnost, od roku 2003 změněná na občanské sdružení. Jelikož ještě není zaveden post šéfredaktora, uvádí se, že první číslo připravili s pomocí přátel Bogdan Trojak a Vojtěch Kučera. Později se na místě šéfredaktora se vystřídali Trojak, Kučera, Slabý a Petr Čermáček, dnes je šéfredaktorem Miroslav Chocholatý. V redakční radě doposud z původní sestavy setrvávají Robert Fajkus, Petr Hrbáč, Vít Slíva a Norbert Holub.

9. 1. 3 Přejchod k okruhu autorů kolem redakce Welesu

Skupina PaRaNoJa již tehdy formálně patřila minulosti, ale její návyky míšení českých a polských textů stejně jako přimknutí se k rázovitosti slezského regionu přetrvaly až do období Welesu. Nejprve to vidíme v samotném názvu Weles. Ten byl původně inspirován slovanskou mytologií a rohatým bohem stád Velesem. Dodání onoho „W“ bylo intuitivní záležitostí a vyjádřením dvojakosti česko-polského pohraničí jazykově vyjádřené třeba v bilingvním názvu města Vendryně – Wędrynia.²⁵⁰ Proto hned v prvním čísle nacházíme překlady Jana Skácela do polštiny od Wladyslawa Sikory. Původní polskou poezii zastupuje básnička Renata Putzlacher, rodačka z polského Cieszyna. Tato česko-polská kulturní výměna přetrvala jako významná náplň i v dalších číslech a v době, kdy se jeho skladba otevírá příspěvkům z jiných literárních okruhů, ať již jazykových nebo regionálních. Zaznamenáváme silnou orientaci na polskou literaturu a zaměření na čtenáře ovládající polštinu. Kulturní a geografické svérázy česko-polského rozhraní neopomíjí líčit ve svých postřezích Bogdan Trojak, který mimo jiné sám pořizuje překlady vybraných polských básníků do češtiny a stejně tak i Renata Putzlacher. Jak shrnuje Roman Polách v diplomové práci věnované časopisu Weles: „Prolínání polštiny s češtinou je signifikantním rysem počátků tohoto časopisu.“²⁵¹ A dodává, že teprve po prvních pěti číslech se objevují bilingvní verze překladů a nakonec důraz na původní polské texty ochabuje. Do časopisu jsou zato připouštěni i zástupci jiných kulturních okruhů. Od roku 2003 mizí podtitul „vendryňský poetický magazín“. Časopis však stále symbolizuje kulturní spojenectví Slezska a Brněnska. To se odrazilo i v přesunu místa vydávání: zatímco původně vycházel ve Vendryni a Třinci, v roce 2001 došlo k přestěhování do Brna. Ke svému úsilí „o rozvoj literárního života na Moravě a ve Slezsku a i v dalších regionech“ se redakce *Welesu* doznává též na svých webových stránkách.²⁵²

Bez ohledu na proměny obsahové skladby časopisu se ovšem ve spojitosti s opakujícími se jmény přispěvatelů počíná hovořit o ustáleném okruhu autorů kolem časopisu *Weles*.

9. 1. 4 Shrnutí

Skupině PaRaNoJa dali vznik autoři studující svého času na jednom gymnáziu – to není nijak řídký jev, jak si budeme moci povšimnout dále. Jejich motivací nebylo vytvářet program nebo se negativně proti něčemu vymezovat. Nevydali jediný manifest nebo jiné společné

²⁵⁰ Srv. JAREŠ, Michal: *Ladies and gentlemen, brothers and sisters, mister Vojtěch „Page“ Kučera...* Rozhovor Michala Jareše s Vojtěchem Kučerou. *Tvar*, roč. 11, č. 17/2000, s. 8-9.

²⁵¹ POLÁCH, Roman: *Časopis Weles, poezie a edice poezie*. Diplomová práce. Katedra české literatury, literární vědy a dějin umění, Ostravská univerzita v Ostravě, 2012, s. 8.

²⁵² *WELES. Historie* [online] Weles © 2017 [cit. 15.6.2017] Dostupné z <https://www.weles.cz/historie.php>

prohlášení toho druhu. Založení skupiny bylo vyjádřením jejich potřeby interakce, vzájemné inspirace a názorové výměny. PaRaNoJa setrvala v činnosti i po ukončení středoškolských studií a zaměřila na přibírání dalších autorů a následné vydání několika sborníků z jejich příspěvků. Při jejich redigování si již skupina osvojila přístupy, které její zakládající členové později uplatnili při tvorbě vlastního časopisu *Weles*. Jednalo se zvláště o připomínání regionální vazby na Slezsko a jeho polskou stranu, uvádění polských autorů v původním znění a později i v překladech; dále pak na spolupráci s brněnským okruhem autorů. Opět jako v jiných případech se potvrdila inspirativní síla a sjednocující autorita osobnosti Víta Slívy, která pomohla ustavení volnějšího uskupení „královopolského okruhu“ – pro zakladatele PaRaNoJi Bogdana Trojaka a Vojtěcha Kučeru jakéhosi mezistupně předtím, než se odhodlali pustit do tvorby vlastního časopisu, kolem něž se ustálil nový okruh autorů.

9. 2 MLADÍ BÁSNÍCI PRAŽŠTÍ. BEZEJMENNÁ GENERACE

Literární uskupení Bezejmenná generace bylo založeno pod původním názvem Mladí básníci pražští v červnu roku 2014. Jádrem jejich členské základny vzešlo ze skupiny literárně činných studentů na Gymnáziu Budějovická. Iniciačním aktem byl večer poezie v jejich režii ve vyhledávaném podniku Café V Lese ve Vršovicích, který natolik příznivý ohlas, že se studenti rozhodli ve společných literárních aktivitách pokračovat. Tehdy spolek čítal kolem deseti členů. Jejich prvním vedoucím a přirozenou autoritou byl Mattia Natale, na podzim 2014 se k vedení připojila druhá významná postava Bára Zavadilová. Název Mladí básníci pražští dostatečně vypovídá o jednom důležitém rysu: uskupení si zakládá na tom, že jeho členové byli narozeni po roce 1989, a tedy už u nás nezakusili komunistický režim.²⁵³

Aktivity uskupení jsou směřovány převážně navenek. Zvláštní je důraz na seznamování mladých lidí s fenoménem poezie, jakási poetická osvěta. Nejvytíženější byla léta 2015 a 2016, která se nesla ve znamení cyklu tvůrčích dílen pro veřejnost, jež zakončilo vydání sborníků nejzdařilejších prací. Vedení si osvojila získávání grantů u kulturního odboru své městské části.

Skupina sama usnadňuje identifikaci, když se představuje na svém profilu na sociální síti Facebook takto:

„Bezejmenná generace je kreativním prostorem pro všechny, kdo mají odvahu říkat otevřeně svá slova, poslouchat slova ostatních, přispět ke společné činnosti, vstupovat do veřejného prostoru, přemýšlet, učit se a poznávat sebe sama. Jsme Beze jména: mluví za nás každý jeden z

²⁵³ Z rozhovoru s Bárou Zavadilovou v Praze 13. 5. 2017.

*nás, jsme pestrou paletou lidí, které nelze zahrnout do jednoho názvu, jedné nálepky. Jsme tím, co děláme; neschováváme se za to, jak si říkáme. Jsme G(g)enerace: ve smyslu výseku reality mladých lidí, které spojuje tento čas a prostor. Nejspíš máme něco společného a snažíme se to odhalit.“*²⁵⁴

Na počátku roku 2016 po odchodu jedné vůdčích postav spolku Mattii Nataleho došlo z personálních důvodů na přejmenování spolku na stávající Bezejmennou generaci. Do vedení se dostal Jan Sácký stále vedle Zavadilové. Skupina od roku 2015 již žádný workshop nepořádala, sporadicky zorganizuje večer čtení naživo. Přesto pod svým jménem udržuje hojně navštěvovaný profil na sociální síti Facebook, kde ji k roku 2017 sleduje na 2200 příznivců.

9. 3 POEZIE R170 CIGARET. JIČÍN

V Jičíně působí také skupina Poezie R170, jež nese přídomek „skupina básníků z Jičína a blízkého okolí“. Oproti zdejšímu Literárnímu spolku sestává ze zástupců výrazně mladší generace, převážně vysokoškolských studentů. Vznikla roku 2015 a náplň činnosti našla ve společné účasti na nejrůznějších autorských čteních, jež se soustředila zvláště do oblasti mezi Jičínem a Hradcem Králové. Tři zakládající členové se navzájem znali již dříve: Jan Matějka (vystupuje pod pseudonymem Jan Pejsek Wilda), jeho partnerka Lenka Vojtíšková, Tomáš Mašek a Tomáš Berný. Při založení skupiny stavěli na společném zájmu o literaturu a hudbu.

Na počátku byla skupina lidí se stejnými zájmy, jak popisuje neoficiální hlava spolku Jan Pejsek Wilda: „Předtím se jednalo pouze o můj takový egotrip projekt, kam jsem psal jen já, ale vzhledem k tomu, že jsem se poznal v Jičíně s lidmi, kteří píšou tak jsme se poměrně rychle rozrostli.“²⁵⁵ V současné době čítá skupina šest členů. Zvláštností je, že stejně jako v případě LiS klade důraz na regionální příslušnost, jak potvrdil Jan P. Wilda: „Podmínky členství byly jednoznačně stanoveny tak, že skupina se bude skládat z autorů z okolí Jičína, popřípadě Královéhradeckého kraje, jelikož teď bydlíme i v Hradci, kde já studuji.“ K dalšímu rozšiřování řad se ale nechystají.

Její hlavní motivace pro založení se nikterak neliší od předchozích dvou. I v tomto případě se jednalo o publikační možnosti pod záštitou spolku, jak přiznal Wilda: „Skupinu jsme chtěli prostě a jednoduše založit kvůli tomu, abychom měli vůbec kde publikovat, protože vydávat

²⁵⁴ *Příběh* [online] Bezejmenná generace © 2017, [cit. 8.11.2017] Dostupné z:

https://www.facebook.com/pg/mladibasniciprazsti/about/?ref=page_internal

²⁵⁵ Rozhovor s Janem Pejsekem Wildem proběhl po e-mailu dne 17. 4. 2017.

sbírky není úplně levná záležitost.“²⁵⁶ Jediným publikačním počinem zůstává otištění básní členů skupiny v *Česko-slovenském almanachu* nákladem Města Jičína.²⁵⁷

Skupina nemá propracovanou strukturu a postavení vedoucího se jako v mnoha jiných případech opírá o přirozenou autoritu: „Něco jako vedení spadá na mě. Není to ale žádná extra pozice. Většinou při čtení představuji skupinu a zahajuji jako první. Nechci se prohlašovat za principála. Nikoho nelyncuji za to, že nepíše.“ Co bychom mohli považovat za členské schůzky, to jsou v podstatě setkáváním přátel.

V průběhu roku 2017 aktivita skupiny spíše upadá, jak výmluvně dokládá Jan P. Wilda: „Je to taková už docela polomrtvá skořápka skupiny, ale stále se ji snažíme držet nad vodou alespoň občasným příspěvkem na Facebooku. Ono už tě pak ani přispívat moc nebaví, když vidíš, že to ostatní zanedbávají. Každopádně když už se sejdeme na nějakém čtení, tak je to docela legrace.“ Nadále se s oblibou účastní živých čtení, kde vystupují pod hlavičkou Poezie R170. V těchto vystoupeních spatřují větší smysl než pouhé přidávání příspěvků na Facebook. Jan P. Wilda uznává, že jakmile o chod spolku přestane většina členů pečovat, ztrácí motivaci i její disciplinovanější část. Tento problém sužuje i Poezii R170, ale Jan P. Wilda se nenechá odradit. Skupina nemá zvláštní cíle do budoucnosti. Nadále jí půjde o to udržet alespoň současný stav a vystupovat s vlastní poezií tam, kde to bude možné. „Skupině bych přál asi jenom to, aby se zase rozjela a členové víc psali, ale to je věc, do které je nemůžu nutit.“

Skupina nevydává vlastní periodikum, s veřejností komunikuje prostřednictvím sociální sítě Facebook, kde má svůj profil. Na něm příležitostně zveřejňuje ukázky z děl svých členů. Větší smysl ovšem spatřují v živých vystoupeních.

Je zvláštností, že dosud ani z jedné strany neproběhl pokus o kontakt mezi Literárním spolkem v Jičíně a Poezií R170, třebaže v době vzniku této práce o tom Václav Franc uvažoval.²⁵⁸

9. 4 ZLATOVÁLKY

Zlatoválky jsou dalším velmi mladým uskupením. Za jeho počátky postačí vrátit se do roku 2011 na Střední školu knižní kultury v Praze. Tehdy student druhého ročníku Vojtěch Vacek se nechal inspirovat staršími kolegy, kteří si navzájem předčítali a komentovali svá díla. Jakmile Vacek nastřádal dost básnického materiálu, rozhodl se uspořádat vlastní čtení, přibral

²⁵⁶ Rozhovor s Janem Pejškem Wildem proběhl po e-mailu dne 17. 4. 2017.

²⁵⁷ *Česko-slovenský literární almanach*, vyd. Město Jičín, 2016.

²⁵⁸ Rozhovor s Václavem Francem (nar. 1961) proběhl 7. dubna 2017 v Jičíně.

ještě spolužáka Ctibora Jindru a básničku Alžbětu Stančákovou, kterou poznal přes literární server Humanart.cz. Trojice se představila na prvním čtení a přijala název Zlatoválky dle jednoho z Vackových textů. Jelikož večer čtení slavil úspěch s hojnou diváckou účastí, rozhodl se Vacek v projektu pokračovat. Brzy ovšem došlo ke změně v sestavě – Stančáková získala Cenu Jiřího Ortena a odjela na delší dobu do zahraničí. Od té doby nahradila ji Kristýna Machartová.

Společnou motivací této skupiny zůstává pouhý zájem o literaturu a tvorbu poezie, jak vysvětluje sám Vacek: „Baví nás číst a organizovat čtení. Nestmeluje nás asi nic jiného, než co stmeluje běžně lidi mezi sebou.“²⁵⁹ Co se týče pravidel členství, není ani zde možné očekávat konkrétní podmínky a Vacek odpovídá zcela jasně: „Zlatoválky jsou spíše fluidum než pevný tvar. Máme lidi, které si pravidelně zveme, ale myslím, že není potřeba, aby k tomu vyloženě patřili. Oni to mají podobně.“ Stabilním jádrem zůstává trojice Vacek-Jindra-Machartová. Na otázku, zda neuvažovali o uměleckém programu či zda alespoň neshledali společnou poetiku, Vacek rovněž odpověděl zcela jasně: „Naše poetiky jsou celkem rozdílné. Osobně moc nerozumím, proč si někdo dobrovolně způsobuje sám sobě nějaký umělecký program nebo krédo.“ Skepse vůči nastavování si jakýchkoli estetických zásad je tedy více než patrná. Trojice se schází nepravidelně dle momentálního hnutí nálady, nejčastějšími místy setkání jsou park nebo hostinec. Přestože zpočátku plánovali almanach, z tohoto kroku sešlo.

Navenek se uskupení prezentuje výhradně pořádáním autorských čtení, ovšem neomezují se pouze na literaturu, jejich akce nabírají rozměr festivalů. Zlatoválky podobně jako jiná uskupení hostí na svých akcích umění různých žánrů od hudby přes performanci k designu: „Autorská čtení nikoho nezajímají, ale když se spojí s nějakým okolním ruchem, najednou fungují mnohem líp a jsou schopná oslovit i lidi, kteří by jinak na něco podobného nepřistoupili,“ vysvětluje dále Vacek v rozhovoru s autorem této práce.

Skupina je organizačně nebývale plodná. Od roku 2011 pod záštitou Zlatoválek proběhlo více než dvacet akcí. Mezi významnými hosty pořadu se objevili například Básník Ticho, Sylva Fischerová nebo Tomáš Míka. Pro propagaci užívají především sociální síť Facebook a tištěných letáků. Zlatoválky jsou také svým okolím vnímány jako skupina, není totiž výjimkou, že trio jako celek bývá zvané na jiná literární čtení.

²⁵⁹ Rozhovor s Vojtěchem Vackem (nar. 1993) proběhl 21. 9. 2017 v Praze.

10. ZÁVĚR

Tato práce si kladla za úkol zmapovat literární skupiny, a částečně tak i fenomén literárního sdružování v českých zemích po roce 1990. Přitom jsme zahrnuli i uskupení vzniklá před tímto datem za předpokladu, že po většinu času působila po roce 1990 a nesla nezanedbatelný příspěvkem k bádání. Podle data vzniku nejstarší zde probíranou skupinou byla Skupina XXVI působící nepřetržitě od roku 1983 a naopak nejmladším spolkem je jičínský R170 založený roku 2015.

Jelikož pojem „literární skupina“ sám o sobě není jednoznačný, vymezili jsme s pomocí různých slovníkových výkladů hesla „literární skupina“ takový typ skupin, kterými se měla práce zabývat. Rozhodujícím rysem pro zařazení byla neformální povaha uskupení. Odtud vzešla také první vážná komplikace bádání: některé skupiny se sice rodily z neformálních schůzek, ale časem se jejich řady natolik rozšířily, že nabyly téměř povahy strukturované organizace. Přesto jsme je ve výzkumu ponechali, neboť jsou důležitým přínosem tématu – v této práci tvoří samostatnou kapitolu jako skupiny konzultační.

Za účelem podrobnější charakteristiky skupin jsme zdůraznili řadu aspektů, ze kterých můžeme na skupiny nahlížet. Nejprve aspekty primární – identifikační, sjednocující, interní a externí aktivity a aspekty tvůrčí. Dále pak sekundární – strukturální, regionální, generační a osobnostní. V průběhu výzkumu se ustálily typy čtyři, a pokud je seřadíme dle četnosti zastoupení v této práci, dostáváme následující: Spontánně-akční (6); Regionální (5); Konzultační (3); Programové (2). Přesto se ukázalo, že některé stojí na pomezí klasifikací, a bylo by je tedy možno přiřadit k více typům najednou. Skupiny regionální a konzultační nebo programové a spontánně-akční nebo regionální a spontánně-akční tak mohou být v některých ohledech zaměnitelné. Na druhou stranu se podařilo jasně vyloučit skupiny, jež mají povahu organizace ať již s celostátním nebo regionálním dosahem působnosti, například tradiční Obec spisovatelů včetně všech jejích oblastních poboček a také mladší Asociaci spisovatelů. Tyto by zasloužily samostatné zpracování.

Nejprostupnější hranici jsme zaznamenali mezi skupinami regionálními a konzultačními, které by v mnoha ohledech mohly být zaměnitelné, neboť sdílejí více společných znaků: Velmi často se opakuje spolupráce s příslušnou městskou knihovnou; někdy do té míry, že se skupina stává jakousi „pobočkou“ příslušné městské knihovny a ta je pro změnu dané skupině zastřešující organizací. Vedle městské knihovny se v této roli objevily i jiné instituce v domovském místě – muzeum či kulturní středisko. Lze dokonce říci, že bez podpory těchto institucí by jejich činnost pravděpodobně byla nemožná. Nebylo překvapivé, že se jednalo o

podporu finanční a ovšem také technickou a organizační při poskytování prostor akcím. Oba výše zmíněné typy spojuje i jedna zásadní vnější aktivita: vyhlašují a organizují vlastní literární soutěže. Týká se to všech regionálních i konzultačních spolků vyjma chrudimských Psahlavců. Všechny bez výjimky pak nabízejí zájemcům kritickou reflexi tvorby. Pochopitelné je otázkou, nakolik je tato reflexe odborná, to by mohlo být předmětem jiného výzkumu.

Dalším opakujícím se rysem je vydávání vlastního bulletinu, časopisu nebo jiného periodika, které sestávají nejen z tvorby členů, ale i z děl přizvaných hostů. Tato ediční rovina aktivity je společná pro skupiny konzultační a regionální, jež ji zcela zjevně považují za důležitou součást své identity a stěžejní cestu komunikace v rámci skupiny i navenek – na rozdíl od nejmladších skupin vzniklých po roce 2010, jež sází čistě jen na elektronická média. Ediční činnost tvoří lákadlo pro ty autory, kteří chtějí dostat svá dosud skrytá díla blíže ke čtenářům. Všimněme si, že zejména u starších spolků vzniklých kolem roku 1990 bylo vytvoření publikační platformy hlavní motivací – najít publikační platformu pro nezavedené básníky. S tím souvisí ještě jedna oblíbená odnož edičních aktivit: vydávání básnických sbírek jednotlivým autorům na náklady spolku. Tím se vyznačuje především Mělník, u toho je ovšem třeba podotknout, že se jedná o velmi úsporné sešitové formáty. Ostatní uskupení se soustředí na sborníky se zastoupením více autorů.

Jiný důležitý poznatek se týká složení členské základny. Členy spolků nejsou žádní renomovaní básníci či spisovatelé, kteří by byli obdařeni celostátní popularitou. Na druhou stranu se podařilo popsat nový fenomén jakýchsi „regionálních celebrit“, které jsou velmi dobře známy ve svém společenském okruhu a které mnohdy platí za uznávané autority s nadáním propojovat nové lidi. Příkladů jsme našli nemálo, Václava France v Jičíně, Zdeňku Líbalovou v Mělníce apod. Společenské povědomí o těchto osobnostech, a tedy také spolků se drží spíše na úrovni města či nanejvýše regionu, ve kterém jsou domovem. Tyto osobnosti rády vystupují do popředí a účastní se všech možných literárních čtení a soutěží bez ohledu na místo a pořadatele. Výjimkou jsou autoři, kteří se stali členy více literárních skupin, a tedy svým způsobem „putovními“. Zvláště je to případ básnířky Radany Šatánkové, jež vystřídal hned tři uskupení.

Zajímavé bylo pozorovat také okolnosti, za kterých jednotlivé skupiny vznikaly. Nejčastěji se tak dělo spontánní cestou po předchozích neformálních schůzkách, takže jádro skupiny pracovalo ještě před její vlastní identifikací. Pouze třikrát se jednalo o iniciativu jedince – u Romana Szpuka a jeho Skupiny XXVI, Jiřího Krtičky a jeho Portálu a Jany Jiráskové a jejich Psahlavců. Mezi případy, kdy došlo k založení spontánně „zevnitř“, vyčnívá jičínský LiS,

pouze jeho existenci podnítila veřejná výzva, a došlo tedy k založení „zvenčí“. Jak se ukázalo, ani to nebylo na překážku zavedení dlouholeté tradice početného a životaschopného spolku.

Zvláštním jevem a námětem na samostatnou kapitolu je vzájemná spolupráce mezi skupinami. Jelikož spolky – zejména regionální a konzultační – o sobě prokazatelně vědí a udržují vzájemnou spolupráci, můžeme mluvit o komunikační síti pokrývající v podstatě celou republiku. Po této síti probíhá výměna informací a pozvánek; často jsme si povšimli vzájemné propagace jednoho spolku druhým. Právě z této sítě spoluprací se zrodil výše zmíněný fenomén „regionálních celebrit“. Prokázali jsme spolupráci mezi Jičínem, Mělníkem, Chrudimí a Frýdlantem nad Ostravicí. Výhonky spolupráce směřují i do zahraničí – na Slovensko k literárnímu spolku Mädokýš v Martině. Programová Fantasia zůstala stranou těchto proudů.

Pokud přejdeme k hledisku generačnímu, pozastavíme se opět u regionálních a konzultačních spolků, jejichž výrazným rysem byl poměrně vysoký věk jednotlivých členů. Sami jejich vedoucí tuto skutečnost přiznávali, ale u toho zůstali, a ani ti nejaktivnější nenavrhovali žádné řešení, jak mladší ročníky získat. Ve výsledku jejich členská základna stárne a budoucnost takových spolků tím je zákonitě ohrožena. Nejnaléhavěji tento problém pocítuje Literární klub Petra Bezruče a klub Pegas Mělník. Opačnou situaci jsme viděli u spontánně-akčních spolků současnosti: Skupina R170 a Zlatoválky sestávají téměř výhradně z mladých vysokoškoláků a Bezejmenná generace mají narození po sametové revoluci dokonce jako podmínku členství. Tyto skupiny a PaRaNoJu a Kýchání do sazí můžeme považovat za vystoupení jedné generace autorů. Zde sehrál roli fakt, že členské jádro vzniklo v jeden čas na jednom gymnáziu.

Mohli jsme si povšimnout, že hledisko generační souvisí se způsobem pro vnitřní i vnější komunikaci spolku. Nejstarší zde zkoumané spolky užívaly anebo dosud užívají směrem k veřejnosti povětšinou tištěná média. Pouze Skupina XXVI se plně přizpůsobila trendům v elektronických médiích, když založila vlastní webové stránky stejně jako profil na Facebooku. O krok pozadu zůstaly Pegas klub Mělník a Literární klub Petra Bezruče, které se spokojily jen se zřízením webu. Okruh Kýchání do sazí taktéž vlastní webové stránky, ale jeho obsah se mění jen velmi zřídka. Naproti tomu skupina R170 a Bezejmenná generace mají svůj facebookový profil jako jedinou komunikační platformu směrem k veřejnosti a také ji hojně aktualizují. Dále jsme postřehli, že mladší skupiny počínaje programovou Fantasiou se na svých akcích neomezují čistě jen na literární pole, ale pouštějí se i do jiných uměleckých žánrů. Zejména u nejmladších se propojení s performery, divadelníky a dýdžeji stává běžným prostředkem zpestření večerů autorských čtení.

Shodným znakem všech spolků kromě Fantasí a Skupiny XXVI je vydávání vlastních periodik: bulletinů nebo sborníků. Na prvním místě tím vycházejí vstříc svým členům a jejich potřebě mít publikační platformu pro vlastní tvorbu, proto jim bývá vyhrazen značný prostor. Tato záruka ediční činnosti se od nich skoro samozřejmě očekává a je lákavá zvláště pro ty autory, kteří dosud nevěděli, jak svá díla dostat blíže čtenářům. Není to ovšem pravidlem u všech seskupení: Například programová Fantasia vydala jedinou společnou sbírku básní, spontánně-akční Skupina XXVI zůstala u třech almanachů vydaných ještě před rokem 1990 a od sametové revoluce staví již jen na čtení na živo. Mezi oblíbené aktivity regionálních a konzultačních skupin patří společné obesílání literárních soutěží a účinkování na ceremoniálech vyhlášení.

V prezentaci navenek se vedle ediční činnosti skupiny s oblibou opírají o organizaci literárních večerů ve vlastní dramaturgii a s autory z vlastních řad i s pozvanými hosty. Zejména u regionálních a konzultačních spolků se tento druh aktivity přirozeně očekává, jde vstříc potřebě zájemců představit své dílo živě a přispívat ke kulturnímu vyžití v regionu. Tím opět narážíme na síť spolupráce mezi skupinami, kdy jakási vzájemná „výměna“ účinkujících je běžnou praxí. Toho využívají výše zmíněné „regionální celebrity“ neboli přelétaví literáti, kteří usilují nevynechat jedinou pozvánku.

Jestliže jsme pozorovali vzájemnou spolupráci, přirozeně se nabízí také otázka v opačném smyslu – existuje rivalita mezi literárními skupinami? Zatím jsme pozorovali jen její slabé náznaky u skupin Portál a Skupina XXVI a mezi Ason-klubem a Střediskem západočeských spisovatelů. Bylo by však třeba orientovat otázky v terénním výzkumu jiným směrem, aby prvky rivality výrazněji vystoupily. Zároveň se jedná o další námět na samostatný výzkum fenoménu literárního sdružování z poněkud odlišné stránky.

Po všem řečeném se ale nakonec ukazuje, že naprosto rozhodující důvodem a hnacím motorem pro udržení jakéhokoli společenství je sociální hledisko, pocit sounáležitosti. Jak jsme se přesvědčili, na společných akcích vznikají nová přátelství nebo i partnerství a celkově vzato zde dochází k rozmnožování sociálního kapitálu v tom smyslu, jak jej chápali Robert Putnam a Pierre Bourdieu. Sociální funkce skupin stejně jako prostá potřeba jednotlivců někam patřit jsou nezanedbatelné a vedle oněch čistě praktických funkcí nezbytné. A pokud pomineme praktické výhody členství, z výpovědi naprosté většiny dotázaných členů vyplývalo, že do svých spolků se rádi vracejí, neboť tam nacházejí společenství lidí se stejnými zájmy a smýšlením.

Pokud ještě zůstaneme v rovině sociálních vztahů, neunikne pozornosti, kolik spolků svou existenci odvíjelo od přítomnosti jedné ústřední autority, jejíž role mohla být mnohdy až

ikonická a její funkce vedoucí vyplynula z vývoje událostí a přitom nemuselo jít nutně o zakladatele klubu. Týkalo se to Ason-klubu, Psahlavců, Pegas Mělník, Literárního klubu Petra Bezruče (LKPB) nebo okruhu Kýchání do sazí. Kolem takové vůdčí osobnosti se členové sdružují, spoléhají na její organizační schopnosti a uznávají její přirozenou autoritu. Potíž vždy nastala ve chvíli, kdy taková osobnost spolek z jakéhokoli důvodu opouští, neboť to vyvolává otázka po její nahraditelnosti. V podstatě jsme zde byli svědky dvou možností: Buď se za uznávanou osobu podařilo najít nástupce (LKPB), nebo došlo k rozpuštění klubu (Psahlavci).

Shledali jsme, že nejvzácnější jsou skupiny programové. Ve výzkumu jsme narazili a pouhé dvě takové skupiny. Navíc mladší *Fantasia* prochází odmlkou a surrealistická A. I. V. zanikla již v roce 1997. Potvrdila se úvodní domněnka, že manifesty a programy nastavující literární tvorbě předem estetické hodnoty v polistopadovém vývoji české literatury nejsou v oblibě. Můžeme zůstat u konstatování, že pokusy o manifesty byly dílem jednotlivců (J. F. Typlt) nebo dvojic (Putna-Borkovec) a je příznačné, že návrh manifestu Skupiny XXVI. z pera Romana Szpuka v roce 1993 nenašel odezvu ani u příznivců skupiny.

V konečném důsledku můžeme konstatovat, že zvolený časový rámec jednoho čtvrtstoletí je značně rozsáhlý a nevyhnutelně jsme v něm zaznamenali generační posun – ukázalo se, že hledisko generace nakonec mělo větší váhu, než jakou jsme ji přikládali na počátku. Vývoj nových elektronických médií a masové rozšíření sociálních sítí poznamenaly činnost nejmladších literárních skupin. Dělicí čáru můžeme načrtnout zhruba rokem 2010, kdy začíná dorůstat generace autorů, kteří již nezakusili komunistický režim a svízele cenzury a omezování svobody vyjadřování či sdružování a kteří běžně ovládají počítačovou techniku a komunikaci po sociálních sítích. Skupiny vzniklé po tomto datu vedou veškerou svou komunikaci se členy, příznivci a veřejností elektronicky a zejména pak přes sociální sítě. Udržují se tak ve „virtuálním“ povědomí na rozdíl od starších skupin, které se stále soustředí na tištěné bulletiny a elektronickou prezentaci přibírají pouze jako novinku či jistou „daň pokroku“. Naproti tomu je třeba zdůraznit, že ony nejmladší skupiny se nevzdávají literárních akcí naživo a že naopak na večerech poezie staví svou vnější image.

Naproti tomu vyšší počet skupin označovaných zde jako spontánně-akční může svědčit o nejnovějších tendencích v literárním sdružování, neboť tento druh skupin v poslední době vzniká právě z iniciativy nejmladších generací. Skupiny R170, Zlatoválky nebo Bezejmenná generace vznikly vsutku živelně a bez jakýchkoli hlubokomyslných úvah o strategii, směřování a uměleckých programech. Nejvyšší a směrodatnou hodnotou pro ně zůstala sama

poezie a záliba v ní prožívaná se skupinou přátel. Pochopitelně je otázkou, zda se tato uskupení v duchu svého živelného vzniku stejně rychle nerozpadnou.

Nakonec tyto spolky u mladších generací vedle těch déle trvajících a ukotvených potvrzují úvodní hypotézu, kterou můžeme tuto práci uzavřít: Literární sdružování není anachronismem ani vymřelým fenoménem, výsledky výzkumu v tomto směru dokonce předčily očekávání. Objevují se stále další kluby a spolky, nakonec jich tato práce obsáhla celkem šestnáct. Lze předpokládat, že takových uskupení mnohem více, neboť unikly naší pozornosti anebo by se nevešly do rozsahu této práce. Stejně tak předpokládáme, že může dojít k přehodnocení zde použité typologie skupin. Tyto otázky již mohou být námětem k dalšímu výzkumu.

BIBLIOGRAFIE

Primární:

A. I. V.: *Penězokazi*, Brno: Větrné mlýny, 1998.

BORZIČ, A.; BOUŠKA, K. a ŘEHÁK, P.: *Fantasía*, Praha: Dauphin, 2008.

FRANC, Václav: *20 let literárního spolku v Jičíně 1990-2010*, Jičín: Knihovna Václava Čtvrtka, 2010.

LÍBALOVÁ, Zdeňka, LÍROVÁ Jindra (ed.): *Setkání s Pegasem*, Mělník, 1987.

LÍBALOVÁ, Zdeňka, LÍROVÁ Jindra (ed.): *Nekonečná něha*, Mělník, 1988.

LÍBALOVÁ, Zdeňka, LÍROVÁ Jindra (ed.): *Zrcadlení*, Mělník, 1989.

LÍBALOVÁ, Zdeňka, LÍROVÁ Jindra (ed.): *Zvyk??? Návyk!!!*, Městská knihovna v Mělníce, Mělník, 2001.

ŠLESINGEROVÁ, Helena: *O Ason-klubu*, Plzeň: Knihovna města Plzně, 2017.

ZÁPALKOVÁ, Dajana (ed.): *Sborník Literárního klubu Petra Bezruče vydáný k 20. výročí založení*. Frýdek-Místek: Literární klub Petra Bezruče, 2017.

Sekundární literatura:

BORZIČ, Adam: Nechat mluvit vítr, Tvar č. 4/2010, s. 2 a 4-5.

BOURDIEU, P. a LOÏC J. D. Wacquant, *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago and London: University of Chicago Press, 1992.

Česko-slovenský literární almanach, vyd. Město Jičín, 2016.

FENCL, Ivo: *Vize a iluze skupiny Květen*. Praha: Pražská imaginace, 1993.

CHUCHMA, Josef; STOILOV, Viktor a Jan ŠULC et al.: *TORST. Dvacet let nakladatelství*, Praha: Torst 2011.

JANOUSEK, Pavel a kol.: *Dějiny české literatury 1948-1989*, sv. 3, Praha: Akademie věd 2007-2008.

KARPATSKÝ, Dušan: *Labyrint literatury*, Albatros, Praha 2008.

MACHALA, Lubomír: *Literární bludiště*. Praha 2001.

MACHALA, Lubomír: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*, Olomouc: Rubico 1996. ISBN 80-85839-13-X.

PAVELKA, J., POSPÍŠIL, I.: *Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů*, Brno 1993.

PAVERA, L., VŠETIČKA, F.: *Lexikon literárních pojmů*, Olomouc 2002.

PEŠAT, Zdeněk a STROHSOVÁ, Eva (eds.): *Dějiny české literatury*, sv. 4, Praha: Victoria Publishing 1995, s. 444.

PETRUSEK, Miroslav (ed.): *Velký sociologický slovník, sv. II, P-Ž*, Praha: Karolinum, 1996.

PIORECKÝ, Karel: *Česká poezie v postmoderní situaci*, Praha: Academia, 2011.

POHORSKÝ, Miloš (ed.): *Dějiny české literatury*, sv. III., Praha: ČSAV, 1961.

PUTNAM, Robert D.: *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, New York 2000.

SÍGL, Miroslav: K 20. výročí literárního klubu Pegas Mělník, in: *Dokořán*, 2007, roč. 10 / č. 42, Praha: Obec spisovatelů, 2007.

SÍGL, Miroslav: *Kdo byl a je kdo: Mělnicko – Kralupsko – Neratovicko*, Praha: Libri 2007.

TYČ, Miroslav: *Náhledy na kolínskou literaturu 1901-2001*. Kolín: Polabská kulturní nadace, 2002.

TYPLT, J. F.: Rozzhavená kra, *Iniciály* 4/1990, č. 31, s. 68-72 (I. část) a č. 32, s. 66-71 (II. část).

VLAŠÍN, Štěpán a kol. (eds.): *Avantgarda známá a neznámá*, sv. 1, Praha: Svoboda 1971.

VLAŠÍN, Štěpán a kol.: *Slovník literární teorie*, Praha: Československý spisovatel 1984.

Články:

ANTOŠOVÁ, Svatava: *Odněkud ze vršku dostanem na držku*. Rozhovor s Pavlem Zdražilem, *Tvar*, č. 15/2011, s. 4.

ANTOŠOVÁ, Svatava: „Szpukovci“? Ano! Kde? Zde!, *Tvar* č. 2/1992, s. 2.

BORKOVEC Petr a PUTNA, Martin C.: Skrz, *Souvislosti* č. 2 / 1993.

BOUŠKA, Kamil: Aby skutečnost hučela v krvi, *Tvar* č. 4/2010, s. 6.

BŘEZOVSKÝ, Bohuslav: Květen začínajících autorů. *Literární noviny*, 23. 7. 1955, č. 30.

FRANC, Václav: Otázka pro... Lidmilu Košťálovou, *KOBRA. Kulturní občasník regionálních autorů*, vyd. Městská knihovna v Jičíně, roč. 8, č. 5, květen 2007, s. 5.

FRANC, Václav: O tý naší kultuře, *Noviny Jičínska*, 24. 11. 2000.

GÖTZ, František: Sdružení mladých moravských spisovatelů, *Socialistická budoucnost*, 11. 2. 1921.

HAVEL, Václav: Pochyby o programu, *Květen*, 1957, roč. 2 / č. 2, s. 29-30.

HOLUB, Miroslav: Náš všední den je pevnina, *Květen*, 1957, roč. 2 / č. 2, s. 1-2.

HRABAL, Milan: Jičínské poetické jaro. *Dokořán*. Bulletin Obce spisovatelů, č. 42, červen 2007.

CHOCENSKÝ, Ivan: Buldozer odjíždí aneb jak Kolín přichází o básníky, *Kolínský deník*, 10. 1. 1991.

CHOCENSKÝ, Ivan: Můj život s perem, *Kolínské noviny*, 13. 2. 2001.

JAREŠ, Michal: Ladies and gentlemen, brothers and sisters, mister Vojtěch „Page“ Kučera... Rozhovor Michala Jareše s Vojtěchem Kučerou. *Tvar*, roč. 11, č. 17/2000.

JIRÁSKOVÁ, Jana: Jaro po(l)etovalo Jičínem. *Psahlavci* č. 6, roč. 2, 2007, s. 18.

JIRÁSKOVÁ, Jana: Průkaz člena literárního klubu Psahlavci, *Psahlavci*, č. 7, roč. 2, 2007, s. 21.

MISAŘ, Aleš.: Střední Polabí – literárně členitá nížina, *Tvar* č. 14 / 2012, s. 9.

MISAŘ, Aleš: Klíč ke všemu je láska. Rozhovor s big-beat-básníkem Lukášem Trejbalem, *Partonyma*, č. 7-8/2013, Pavel Mervart, Červený Kostelec, s. 121-123.

PIORECKÝ, Karel: Lvi loví ve smečkách, *Tvar* č. 4/2010, s. 7.

PUTNA, Martin C.: Za prvním číslem Iniciál, in: *Souvislosti* č.1/1991, s. 178.

ŘEHÁK, Petr: Hlava na špalku, *Tvar* č. 4/2010, s. 6.

SÁL, Radovan: Amatérští literáti bilancovali desetileté působení svého kroužku při knihovně, *Noviny Jičínska*, 20. 10. 2000.

SZPUK, Roman: Výpověď o Skupině XXVI, in: *Akord* č. 9, květen 1995, str. 460.

SZPUK, Roman: Dopis M. C. Putnovi o Skupině XXVI, in: *Souvislosti*, č. 3/1991.

ŠLESINGEROVÁ, Helena: Ason-klubu k 20. Narozeninám, *Listy Ason-klubu*, roč. 20, číslo 5, 2011 (č. 167), s. 3.

[Anon] Initium in: *Weles*, roč. 1/č. 1, zima 95/96, s. 2.

[Anon] Literární soutěž Píšeš(u) rád(a) vyhodnocena, *Mikroregion Frýdlantsko-Beskydy*, červenec 2016.

Sborníky z konferencí:

SVOZIL, Bohumil (ed.): *Časopis Květen a jeho doba*. Sborník referátů z literárněvědné konference 36. Bezručovy Opavy. Opava 15.-16. 9. 1993, Praha – Opava: Ústav pro jazyk český – Slezská univerzita Opava, 1994.

Elektronické zdroje:

Asociace spisovatelů [online], Asociace spisovatelů © 2015 [5.11.2017]. Dostupné z: <http://asociacespisovatelu.cz/>

Infernalismus [online], Jan Arcanus Majerníček © 2012-2016 [cit. 12.11.2017]. Dostupné z: www.infernalismus.com.

KOTRLA, Pavel: *Surrealismus rozpačitý?* [online], Pavel Kotrla © 2004-2017 [cit 16. 6. 2017]. Dostupné z: <http://recenze.kotrla.com/r035.php>

KUBIAS, Josef: *Návraty* [online] Pegas klub Mělník © 2017 [cit. 23.1.2017] Dostupné z: <http://pegasmelnik.wbs.cz/kubias.pdf>.

KUKAL, Pavel: *Jak to vidím já* [online] Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

Literární klub Dr. Nadi Benešové [online]. Městské muzeum a knihovna Čáslav © 2005 [cit. 7.8.2017] Dostupné z: <http://www.cmuz.cz/LKNB/index.htm>

Literární klub Nadi Benešové obnovil spolupráci s gymnáziem [online] Oficiální stránky Města Čáslav © 2017 [cit. 9. 8. 2017] Dostupné z <http://www.meucaslav.cz/obcan/caslavske-noviny/rocnik-2014/unor/?pageshowing=2&more=2060#news2060>

Literární klub Pegas Mělník [online]. Pegas klub Mělník © 2017 [cit. 5.2.2017]. Dostupné z: <http://www.pegasmelnik.wbs.cz/>

Literární soutěž Čáslav 2012 [online]. Oficiální stránky Města Čáslav © 2017 [cit. 9. 8. 2017] Dostupné z <http://www.meucaslav.cz/obcan/caslavske-noviny/rocnik-2012/duben/?pageshowing=3&more=1511#news1511>

Nové publikace LKNB, [online] Městská knihovna a muzeum Města Čáslav © 2017, [cit. 8.8.2017] Dostupné z: <http://www.cmuz.cz/LKNB/aktualne.htm>

Publikace LKNB, [online] Městská knihovna a muzeum Města Čáslav © 2017, [cit. 8.8.2017] Dostupné z: <http://www.cmuz.cz/LKNB/aktualne.htm>

Skupina XXVI. Historie [online]. Karel J. Beneš © 2017 cit. [25.10.2017] Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>

Slovník české literatury po roce 1945. [online]. ÚČL AV ČR © 2006-2008 [cit.16.6.2017]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

Słownik terminów literackich [online]. Intera.pl © 1999-2017 [cit. 6.10.2017] Dostupné z <https://www.bryk.pl/slovníki/slovník-terminow-literackich/69229-grupa-literacka>

Stručná historie času. Rozhovor Lucie Kučerové s Romanem Szpukem [online]. Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/historie>

SZPUK, Roman: *Návrh druhého manifestu*: [online]. Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31.5.2017] Dostupné z: <http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

ŠIMŮNKOVÁ, Zora: *Kaničkárna Jany Jiráskové* [online] Večer přiměřených depresí © 2010 [cit. 20.6.2017] Dostupné z: <http://www.primerenedeprese.cz/kanickarna-jany-jiraskove/>

URBANEC, Ondřej: *O historii Kýchání do sazí a některých autorech* [online] Kýchání do sazí © 2011 [cit. 30.9.2017] Dostupné z: <http://www.kychanidosazi.cz/o-kychani-do-sazi/>

VANĚK, Bohuslav: *Na počátku byl poetický požár* [online] Karel J. Beneš © 2017 [cit. 31. 5. 2017] Dostupné z: <http://xxvi.layne.cz/index.php?option=com>

WELES. *Historie* [online] Weles © 2017 [cit. 15.6.2017] Dostupné z <https://www.weles.cz/historie.php>

RESUMÉ

This thesis deals with Czech literary groups after the year 1990. The thesis explores the chosen literary groups, describes their brief history, sets them into the context of the Czech literary development and also tries to find the most convenient classification for them. In further details, the research is focused on the praxis, procedures, internal meetings and external self-presentation of the groups in order to find some general features among them. The secondary, but not less important aim, was to revisit the phenomenon of the so-called “grouping in literature”. In order to reach the aims, a new typology has been developed and presented here. The typology also provides a certain key that helps us to specify which groups are to be included within the survey and which are to be omitted. Another problem emerged, as the terminology associated with the literary groups is quite unclear even in the literary science discourse. It is actually difficult to specify what a “pure” literary group means. Regarding this aspect, we had to take into account a large scale of alternative terms such as: “circle”, “club” or “association”. Each of these terms, in fact, may cover the term “group” itself. Thus, certain parameters were needed to restrict the field of the surveyed groups: We excluded such groups that have a prevailing nature of an association or institution. Considering this exclusion and exploring the term “literary group” in various literary dictionaries we appointed “informality” to be the decisive element. However, for the purposes of this work, we broadened, to some extent, the term “literary group” so that the synonyms “club”, “circle” or “association” could be accepted.

The following part of the thesis that contains a brief review of the history of literary grouping in Czech countries has to show the deep-rooted tradition of this phenomenon. Then, in a unique pre-chapter, we focus on the state of literary life in Czech Republic around the year 1990 to show the pros and cons of the political turn-over and their impact on the phenomenon of literary grouping.

In the main, practical part of the thesis, we use a different, less detailed classification to create a reasonable chapter chronology. We order them rather according their general characteristics: 1) The groups with the strong relation to their region, 2) Consultative-education groups, 3) Programme groups with aesthetic programme or manifesto, 4) The spontaneous-action groups and their perspectives. The survey has shown that the most frequent literary groups are of the second and third type. It has also emerged as a common feature that each literary group has a tight bond to the native region and its cultural life.

It has been proved that the regional groups have, in average, the oldest membership; whereas the spontaneous-action group have the youngest one and that they are most likely to carry on the torch of literary grouping in the future.

The groups with an aesthetic programme or manifesto are the least numerous ones. This fact supports another initial hypothesis that artistic manifestos or aesthetic programmes are not very popular since 1989, because they are regarded as something rather old-fashioned. And should there be a manifesto released it will be likely to be seen as a parody or hyperbole. During our survey, we have found only two groups that seriously evolved and set forth their original aesthetical programmes.

The research includes a set of fifteen different literary groups, both the ones that are still active and the ones that have already broken up.

The thesis, in its opening part, suggested that Czech poets and writers generally lost their will to form groups mainly due to the unfortunate heritage of the communistic regime. But this initial hypothesis has eventually been negated. It has been discovered that the tradition of literary grouping has been never interrupted even not under the totalitarian pressure and that, moreover, new groups have been emerging in the Czech literary scene within the period 1990-2017. And although their method of self-presentation has inclined significantly towards the electronic media and social networks their vital essence remains the same. It is the interest for literature, reading it, writing it, releasing, interpreting and performing it. Finally, this thesis showed a hopeful fact that the literature in the Czech Republic still has a potential to put people together.